

Magyar Könyvvizsgálói Kamara

Könyvvizsgálók kötelező továbbképzése 2011.

A könyvvizsgálati munka szakaszai

A könyvvizsgálat során alkalmazandó módszertan elméleti és gyakorlati kérdései

Oktatási anyag

Szerzők:

Agócs Gábor

Czakó László

Nagy Péter

Tremmel Zoltán

Lektorálta:

Fridrich Péter

Tartalom

1. Bevezetés	4
2. Kockázatfelmérés a könyvvizsgálat során	6
2.1 Társasági forma, tulajdonosi struktúra, pénzügyi- és földrajzi szervezettség	7
2.2 Termékek, szolgáltatások	8
2.3 A társaság környezete	8
2.4 Érdekhordozók	10
2.5 Számviteli politika	10
2.6 A vezetőség céljai	12
2.7 A társaság céljai	13
2.8 Az IT (információ technológiai) környezet megismerése	16
3. Lényegesség	21
3.1 Módosítás a könyvvizsgálat előrehaladtával	26
3.2 Kritikus területek (ügyletsoportok, számlaegyenlegek, beszámoló tételek vagy közzétételek) kiválasztása	29
7. Az átfogó könyvvizsgálati stratégia	35
8. Rendszerfelmérés	38
5.1 A kritikus út, a kritikus pontok és a lehetséges hibák azonosítása	41
5.2 Zárási folyamat felmérése	48
5.3 Kontrollok azonosítása	50
5.4 IT általános kontrollok	52
9. Kontrollok tesztelése	57
10. Kontrollkörnyezet minősítése és kihatása a könyvvizsgálati munkaprogramra	59
11. Könyvvizsgálati munkaprogram tervezése	61
12. Könyvvizsgálói munka az év végi készletleltárral kapcsolatban	67
10. Könyvvizsgálati eltérések értékelése	73
11. Összefoglaló dokumentum készítése	82
12. Könyvvizsgálói jelentés	83
13. A vezetői levél	88
14. Felhasznált irodalom	90
15. Feladatok megoldásai	91

1. Bevezetés

Az előző években többször felmerült olyan kérés a könyvvizsgáló kollegáktól, amely arra irányult, hogy a kötelező oktatás keretén belül **több gyakorlati tapasztalatot** tükröző, a standardok általános szabályait **konkrét esetekre** alkalmazó anyagot szeretnének kapni, amelyet a könyvvizsgálók a mindennapi munkájuk során is fel tudnak használni. A tárgyévi oktatási anyag összeállításánál ezért megpróbáltunk olyan jegyzetet összeállítani, ami konkrét példákon keresztül is bemutatja azt, hogy az egyes előírásokat hogyan lehet értelmezni a konkrét esetekben.

A jegyzet a **kockázatfelméréstől a vezetői levél kiadásáig** követi nyomon esettanulmányok segítségével a könyvvizsgálat folyamatát. Az oktatási idő szűkössége miatt nem tudtunk minden területtel egyenlő mélységben foglalkozni, ezért kevésbé tárgyaltuk vagy kihagytuk azokat a területeket, amelyeket véleményünk szerint kellő gyakorlatiassággal oktatták a kötelező kamarai oktatás keretében az elmúlt években (mintavételezés, könyvvizsgálói jelentés), ugyanakkor mélyebben próbáltunk foglalkozni a korábban elhanyagolt területekkel, például a rendszerfelméréssel.

Célul tűztük ki azt is, hogy bemutassuk az egyes folyamatoknál a folyamatok végső eredményének **következményét az audit követő fázisaira**, valamint azt is, hogy bemutassunk olyan döntési helyzeteket – főleg az audit első fázisaiban – amely eddig nem került teljes körűen bemutatásra korábbi oktatási anyagokban.

A jegyzet a terjedelmi keretek szűkössége miatt főleg azokat a módszertani utakat mutatja be, amelyeket **olyan cégeknél érdemes alkalmazni, ahol a folyamatok egyszerűbbek és kevésbé kontrolláltak**, mivel a Magyarországon auditált cégek többsége nem azon nagyvállalatok köréből kerül ki, ahol alkalmazható lenne a kontroll alapú audit megközelítés. Ettől függetlenül persze a döntési fáknál bemutatjuk a többi alternatívát is, hiszen enélkül nem tudnák a kollegák meghozni a megalapozott döntéseket.

A jegyzetben próbáltunk egyensúlyozni azon a kötélen, amelynek egyik oldalán a konkrét gyakorlati útmutatásra szóló hatalmas elvárás szakadéka tátongott, másik oldalon pedig az a veszély, amely a Magyarországon található nagyobb és közepes audit cégek egymástól néha lényegesen eltérő audit metodológiája okoz, mivel bármely konkrét gyakorlati útmutató sértheti valamely cég előírását. Ha mégis választanunk kellett, akkor a konkrétumok mellett döntöttünk, vállalva ezzel azt, hogy néhány audit cégnél erősebb kommentekkel láthatják el a jegyzetünket. Tettük ezt azért, mert a legtöbb magyar könyvvizsgálónál és könyvvizsgáló cégnél nincs kialakult gyakorlat jó néhány a tankönyvben tárgyalt területre, nekik pedig szükségük volt konkrétumokra, amelyet fel tudnak használni a későbbiekben is a munkájuk során.

A jegyzetben bemutatott feladatok esetében a lehető legtöbb szokványostól eltérő esetet próbáltunk bemutatni azért, hogy meg tudjuk mutatni az erre adandó könyvvizsgálói válaszokat, például a könyvvizsgálói jelentések fajtáinál. Ebből kifolyólag a feladatok tartalmazhatnak olyan részeket is, amelyek nem simulnak bele a tipikus magyar cégeknél tapasztaltakba, esetleg megkérdőjelezhető az életszerűségük, viszont a különböző variációk miatt szükséges volt ezeket az „állatorvosi lovakat” is a feladatokba integrálni, mert ha egy feladatbeli cégnél minden megfelelően működik és mindent rendben talál a könyvvizsgáló, akkor abból az esetből nem sok okulnivalót lehet bemutatni az oktatási anyagban.

Mivel gyakorlati megközelítést próbáltunk végigvinni a jegyzeten, biztosan lesznek olyan feladatmegoldások, gyakorlati megjegyzések, amelyek vitát kavarnak az oktatáson, azonban ezt vállaljuk, sőt ezt a katalizátori szerepet célul is tűztük ki. Azt gondoljuk, hogy egy ilyen oktatás az éves konferenciánkon túl szinte az egyetlen olyan fórum, ahol **nagy számban összegyűlt kollegák megoszthatják egymással tapasztalataikat, gondolataikat, esetleg vitatkozzanak is ezekről.**

A szerzők

2. Kockázatfelmérés a könyvvizsgálat során

A könyvvizsgálat során meg kell ismerni a társaság tevékenységét, termékeit, nyújtott szolgáltatásait, valamint azt a struktúrát, ahogyan a társaság működik (lásd Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok 315.). A könyvvizsgáló a kockázatfelmérés alatt olyan információkat gyűjt, amelyek meghatározzák későbbi eljárásait, valamint felméri az üzleti kockázatokat.

A kockázatfelmérés legfontosabb kihatása a könyvvizsgálat későbbi fázisaira az eredendő kockázat meghatározásában áll. Az a folyamat, amikor könyvvizsgáló végiggondolja azokat a kockázati faktorokat, amelyek az auditálandó társaságot érintik, nem lehet öncélú: az eredmény mindig olyan mérlegtételek, eredménykimutatás-értékek vagy kiegészítő melléklet részek lehetnek a kapcsolódó audit céllal együtt, ahol a kockázatfelmérésben az **eredendő kockázatot magasnak** ítéli a könyvvizsgáló. Így a kockázatfelmérés és üzletvitel megismerése hatással van a kiemelten vizsgálandó mérlegtételek, eredménykimutatás tételek és beszámolótételek (továbbiakban együtt „kritikus területek”) meghatározására is. Ezen túlmenően a kockázati faktorok nem csak egyes kritikus területekhez kötődő audit célokat érinthetik, hanem olyan átfogó kérdést is, mint a **vállalkozás folytatásának elve**. Ezért szokták tapasztalt könyvvizsgáló kollegák kijelenteni, hogy aki nem érti a vizsgálandó társaság működését és nem érti a kockázatokat, az nem tudja megfelelően leauditálni a társaságot. A kockázatfelmérésnél nem létezik olyan taxatív lista, amely konkrétan tartalmazza az összes lehetséges kockázatot, amelyet a könyvvizsgálónak figyelembe kell vennie. A cél az, hogy a lehető legtöbb ismeretet szerezzük meg a társaság működéséről és a működést befolyásolni képes környezeti tényezőkről ahhoz, hogy azonosítani tudjuk a beszámoló megbízhatóságát befolyásoló jelentős üzleti kockázatokat. Azt is le kell szögeznünk azonban, hogy még a legtapasztaltabb könyvvizsgálóval is előfordulhat, hogy nem vesz figyelembe néhány olyan külső vagy belső kockázati faktort, amely kihatással lehet a beszámolóra, vagy nem vesz számításba olyan kockázatot, amely a társaságot érintheti a könyvvizsgálat lezárásáig, a könyvvizsgálói jelentés kiadásáig illetve a vállalkozás folytatásának elvével kapcsolatban a kiadást követően.

Szemléltető példa

Az ÉTTEREM Kft. egy kisvállalkozás, férj és feleség a két tulajdonosa és két alkalmazottja van. Egy gyorséttermet üzemeltetnek – különböző alapanyagokból készítenek frissen sült ételeket, valamint palackos üdítőt árulnak. Vajon ezen Kft. könyvvizsgálata során milyen kockázatok merülhetnek fel és hogyan tudja a könyvvizsgáló ezeket kezelni?

A családi tulajdonban lévő vállalkozások esetén, ahol a tulajdonos és a vezetés nem különül el, jellemzően az adófizetés minimalizálása lehet a cél. Ezek alapján a kritikus területek az eredménykimutatásban az árbevétel (vajon minden bevételt elszámoltak?), az anyag jellegű ráfordítások (vajon csak a vállalkozás érdekében felmerült költségeket számolták el?), és esetleg a személyi jellegű ráfordítások (vajon biztos nem volt több dolgozójuk, aki segített volna a tevékenység végzésében?). A kockázatok kezelését szolgálhatja például az éves

forgalom egyeztetése a nagyobb szállítókkal, majd ezt követően az átlagos árás alkalmazásával az árbevétel becslése. A dolgozók létszámának megállapításához lehet megfigyelést végezni, de egy ésszerűségi teszt is jelenthet bizonyosságot.

A működés megértésével és a társaság működését fenyegető kockázatokkal kapcsolatban hatékony információgyűjtési módszer a vezetőkkel lefolytatott megbeszélés. A tapasztalat azt mutatja, hogy a kockázatfelmérés e szakaszában nem feltétlenül a gazdasági vezetőkkel és könyvelőkkel lefolytatott megbeszélések adják a legtöbb információt, mivel e szakemberek gyakran csak a saját szakterületüket követik éles figyelemmel, ezért célszerűbb a társaság tevékenységét irányító személyekkel végrehajtani a kockázatfelméréssel kapcsolatos interjúkat. Ilyen személy lehet az ügyvezető igazgató vagy az első számú vezető alatti szint, például a kereskedelmi-, értékesítési-, termelési vezető.

Némely információt az ügyfél működését, termékeit illetően már a megbízás elfogadásának folyamata alatt megszerezhet a könyvvizsgáló, ezek dokumentálásáról a kockázatfelmérés fázisában sem szabad megfeledkezni.

A dokumentálás hiányossága ebben a fázisban általában abból ered, hogy az egyes felmerült kockázatokra nincs ledokumentálva az, hogy a felmerült kockázatnak mi a konkrét kihatása az audit tevékenység későbbi fázisaira. Ahogy azt említettük, ilyen eredmény lehet, hogy egyes mérleg- és eredménykimutatás-tételek vonatkozásában megemlíjük az eredendő kockázatot s ebből kifolyólag a kockázatra végrehajtottunk például egy alapvető vizsgálati eljárást az év végi munkánk során. Az észlelt kockázatoknak következménye lehet az is, hogy elhelyezünk a programban olyan programpontokat, amelyek a vállalkozás folytatásának elvével kapcsolatos kételyek tisztázására szolgálnak az 570. standard előírásai alapján.

A következő pontokban felsorolunk néhány olyan területet, amelyről a könyvvizsgálónak információkat kell szereznie az ügyfélről.

2.1 Társasági forma, tulajdonosi struktúra, pénzügyi- és földrajzi szervezettség

A társasági forma, tulajdonosi struktúra felmérésére azért van szükség, hogy fel lehessen tárni a kapcsolatot a társaság vezetősége és tulajdonosai között, azonosítani lehessen minden kapcsolt vállalkozást, valamint a velük folytatott tranzakciót, amelyet a beszámolóban majd ki kell mutatni. A pénzügyi és földrajzi függések felmérése abból a szempontból fontos, hogy megismerhessük az üzleti modellt, a székhelyen és telephelyeken zajló üzleti folyamatokat. Célszerű beszerezni a társaság tulajdonosi struktúráját, amely segíti kibővíteni a kapcsolt felek közötti tulajdonviszonyok és függések megismerését.

Szintén mérlegelni kell a kapcsolt vállalkozásokkal szembeni tranzakciókból származó eredendő kockázatot. Ide sorolhatjuk a társaság vezető tisztségviselőivel szembeni ügyleteit is. A kapcsolt vállalkozások közötti tranzakciók gyakran komplex, számvitelileg összetett ügyletek, valamint sokszor arra használják őket, hogy az ügyletben részt vevő egyik felet jobb

helyzetbe hozzák (pl. adóelőny megszerzése érdekében). Ezért előfordulhatnak fiktív, nem valós mögöttes tartalommal rendelkező tranzakciók, amelyek csak dokumentált formában léteznek, a valóságban nem történtek meg (ezzel lehet pl. árbevételt – és ezzel eredményt – magasabb szinten kimutatni egy alacsonyabb adókulccsal rendelkező országban).

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében a könyvvizsgálatunk során minden esetben fel kell tárnunk, hogy milyen ügyletek jöttek létre az Étterem Kft. és a tulajdonos-ügyvezetők között. Minden bizonnyal fogunk találni munkaviszony (vagy munkaviszony jellegű) jogviszonyt, tagi kölcsönt, vagy a tagoknak nyújtott hitelt, esetleg bizonyos beszerzéseket tagoktól, vagy azok más vállalkozásaitól.

2.2 Termékek, szolgáltatások

A társaság által gyártott/forgalmazott termékek, nyújtott szolgáltatások felmérése elengedhetetlen, hiszen ezek befolyásolják leginkább a cég működését. Azonosítani lehet a piaci, környezeti mechanizmusokat, amelyek a termékeket/szolgáltatásokat érintik, ezzel információkat szolgáltatnak az elemző eljárások elvégzésekor.

A társaság termékeinek/szolgáltatásainak piaca, az üzleti tevékenység jellege nagyban meghatározzák a pénzügyi kimutatásokhoz kapcsolódó eredendő kockázat mértékét. A piaci trendek, a termékek jellege közvetlen hatással lehetnek több mérleg/eredménykimutatás-tétel kockázatára, gondoljunk csak például egy hanyatló termék piacát feltételezve a társaság feleslegessé váló vagy lassabban mozgó készleteivel kapcsolatos értékelési kérdésekre.

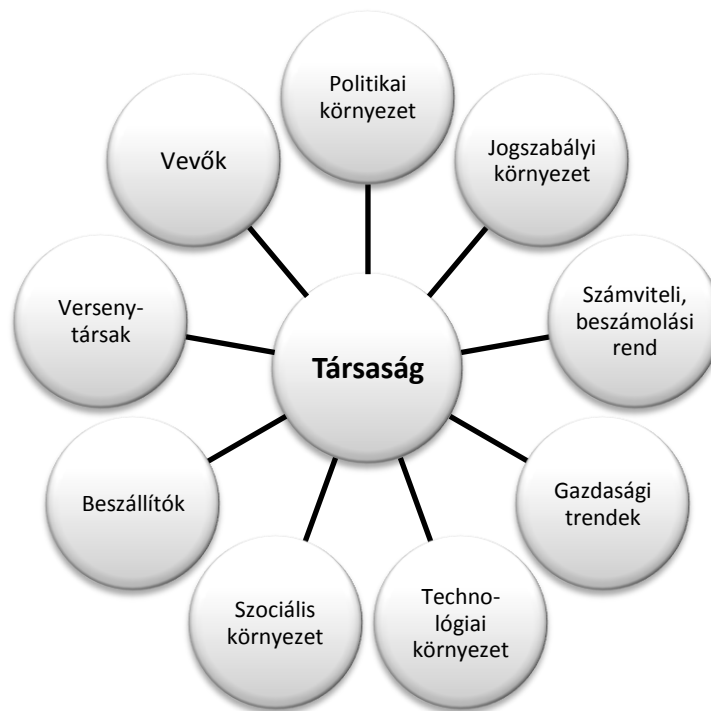
Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében az értékesített termékek az eladott ételek és italok. Ezek túlnyomó többsége készpénzes, pénztárgépbe rögzített értékesítés lesz. Már láthatjuk az egyik legfontosabb kockázati tényezőt: „Vajon minden készpénzes értékesítés beütésre került a pénztárgépbe?”

2.3 A társaság környezete

A társaság működési környezetének feltérképezése során azonosíthatók mind üzleti, mind a beszámolóra vonatkozó kockázatok. A társaság környezetének megismerése abban segíti a könyvvizsgálót, hogy képes legyen a kockázatok felismerésére és ezek tükrében jobban tudja megtervezni az audit munkát.

A társaság környezete

Minden, a társaság környezetét befolyásoló tény, adat fontos lehet a könyvvizsgáló számára, hiszen ezek mind hatással vannak az üzletmenetre, a társaság működésére, és így végső soron a beszámolóra is.

A társaság környezete közvetlen kapcsolatban áll a pénzügyi kimutatásokban rejlő eredendő kockázattal. Egy romló piaci környezetben például romolhat a vevők fizetőképessége, vagy például egy gyorsan változó technológiai iparágban működő vállalat eszközei rövid idő alatt elavulttá válhatnak. Hasonló eredendő kockázat lehet például egy kiszámíthatatlan politikai környezet, ahol a gyors és hektikus jogi és politikai változások akár a vállalkozás folytatásának elvét is befolyásolhatják (pl. egy hirtelen környezetvédelmi szigorítás, amelyre a társaság nem tud felkészülni és a tevékenység megszüntetésére kényszerül).

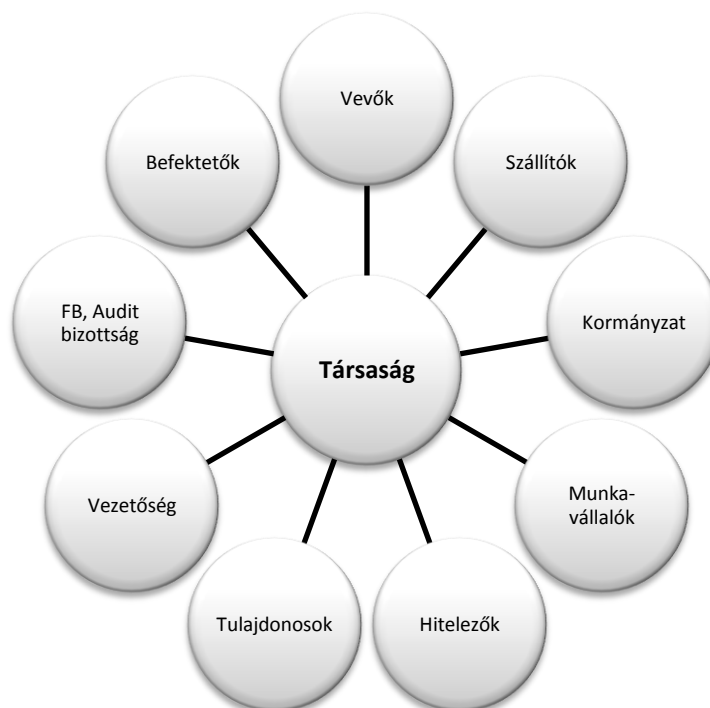
Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében a környezeti kockázatot elsősorban következők jelenthetik: a közelben lévő, hasonló termékeket kínáló üzletek, a vásárlók fizetőképessége, az épületet üzemeltető cég által kínált bérleti konstrukció az ÉTTEREM Kft. üzlethelyiségére, a hatósági (elsősorban élelmezés-egészségügyi) előírások változásai. Ezek kockázatok némelyike kihathat a vállalkozás folytatásának elvére is, például, ha az élelmezés-egészségügyi előírások oly irányba szigorodnak, hogy annak az ÉTTEREM Kft. már nem tud megfelelni.

2.4 Érdekhordozók

A társaság érdekhordozói olyan személyek, csoportok, akiket érint a társaság működése, illetve akik hatással vannak a cég tevékenységére. Amennyiben a társaság sikeresen akar működni, elengedhetetlen számára az érdekhordozók elvárásainak való megfelelés, emiatt a társaság stratégiáját, üzletmenetét is nagyban befolyásolják. A könyvvizsgálat szempontjából a kockázatbecslés fázisában azonosítani kell a társaság számára kulcsfontosságú érdekhordozói csoportokat, hiszen az ezeknek való megfelelés érdekében tett lépések befolyásolják a kockázatokat.

Lehetséges érdekhordozói csoportok

2.5 Számviteli politika

A könyvvizsgálónak nem csupán a társaság számviteli politikájáról, főbb eljárásairól kell információval rendelkeznie, hanem fel kell mérnie, a társaság vezetősége mi alapján választja ki a főbb számviteli eljárásokat az újonnan felmerülő, komplex tranzakciókkal kapcsolatban. Már a könyvvizsgálat ezen fázisában lehet olyan szokatlan tranzakciókat azonosítani, amelyek ellenőrzése kiemelt fontosságú lehet a későbbiekben.

A társaságok számviteli politikája általában nem kezeli megfelelően a komplex, nem rutin jellegű, illetve a szubjektív, mérlegelést igénylő tranzakciókat. Előbbi csoportba sorolhatjuk az olyan ügyleteket, amelyek nem napi szinten történnek, így gyakrabban fordulhatnak elő helytelen elszámolások. Olyan gazdasági események is előfordulhatnak, amelyekre a társaság

egyáltalán nincsen felkészülve, így az ilyen esetekben magas szintre kell helyezni az eredendő kockázatot.

A mérlegelést igénylő tranzakciók csoportjába olyan ügyletek tartoznak, ahol a vezetőségnek szubjektív szempontok alapján kell döntenie az ügylet mértékéről, elszámolásáról. Ilyenek lehetnek például vevő értékvesztések, céltartalék képzések, eszközök jövőbeni hasznosíthatóságáról való döntések, stb. Azokban az esetekben, ahol egyedi ítéletalkotás alapján döntenek egy ügylet felől, az eredendő kockázat mindig magas.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében a számviteli politika valószínűleg egy rövidebb dokumentum lesz. Amire viszont mindenképpen ki kell, hogy térjen: a tárgyi eszközök értékelése, ideértve az értékcsökkenést, a készletek értékelése (valószínűleg egyszerűsített eljárással a még várhatóan felmerülő költségekkel és a kalkulált haszonnal csökkentett eladási áron értékelve), elhatárolások képzése, bérelszámolás könyvelése, leltározás folyamata, a készpénzes értékesítés rögzítése a könyvelésben valamint a kapcsolódó egyeztetések. Ha ezek valamelyikét nem találjuk a számviteli politikában, akkor ez egyrészt jelezhet számunkra addicionális könyvvizsgálói kockázatot, másrészt fel kell hívnunk ezekre a hiányosságokra az ügyfél figyelmét (vezetői levél).

2.6 A vezetőség céljai

A társaság stratégiájának, céljainak megértésével a könyvvizsgáló ismereteket szerezhet az üzletet legjobban befolyásoló sikertényezőkről. Ezek a területek magasabb kockázatot hordozhatnak magukban, így a kritikus területek, kulcsfolyamatok azonosításához is fontos információval szolgálnak. A vezetőséggel folytatott interjúk során a könyvvizsgáló azonosíthat olyan üzleti kockázatokat, amelyek később eredményezhetik a beszámolóban rejlő lényeges hibás állítások meglétét.

Gondoljunk az elmúlt évek olyan nagy vállalati összeomlásaira, amelyek számviteli „trükkökhöz” is kapcsolódtak (pl. Enron, Worldcom). A vezetőség integritásának megkérdőjelezhetősége jelentősen növeli az eredendő kockázatot, mivel nő a pénzügyi információk manipulálásának valószínűsége. Jelentős a könyvvizsgáló kockázata, ha a vezetőség megbízhatósága, szavahihetősége kétségbe vonható.

Hasonlóan a pénzügyi kimutatások manipulálásához és az információk torzításához vezethet, ha a vezetőség számára előny származik a tények megváltoztatásából. Magasabb eredendő kockázatról van szó, ha a vezetőség prémiuma közvetlenül függ a társaság eredményétől, vagy például a társaság egy hitel kovenánsait (szerződés folyamatos fenntartásához szükséges feltételeket) csak akkor teljesíti, ha megfelel bizonyos mutatószámoknak, ellenkező esetben egy összegben vissza kell azokat fizetnie, amely akár a vállalkozás csődjét is jelentheti. A könyvvizsgálónak fel kell mérnie a vezetőség motivációját, hogy megértse, létezik-e olyan kockázat, mely a vezetőséget a ténylegesnél nagyobb eredmény kimutatására ösztönzi, vagy érdekében áll-e pl. bizonyos eszközcsoporthoz tartozó eszközök értékének magasabb szinten történő bemutatása (pl. követelések értékvesztését nem számolják el, megváltoztatják a készletek önköltségszámításának módszerét stb.).

A vezetőség általánosságban érdekelt lehet az adott évre vonatkozóan eredmény növelésében és csökkentésében is. Ennek megértése a könyvvizsgálói kockázatnál is jelentkezik, hiszen amikor az eredmény növelésében érdekelt a vezetőség, akkor az eszközök valószínűsége képest túlértékeltsége és a kötelezettségek valószínűsége képest alulértékeltsége a kockázat, tehát általánosságban az eszközöknél a legfontosabb audit cél a létezés és értékelés, míg a kötelezettségeknél a teljesség. Ezzel ellentétben, ha a tárgyévi eredmény csökkentésében érdekelt a vezetőség év végén, akkor a legfontosabb audit célok között találjuk annak a biztosítását, hogy a kötelezettségek és céltartalékok léteznek és az értékelésük alapján nincsenek túlértékelve, illetve az eszközök teljes körűen szerepelnek-e és az értékelés szempontjából nincsenek alulértékelve például túlzott értékvesztéssel.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében a vezetés és a társaság célja ugyanaz lehet: az árbevétel maximalizálása, úgy, hogy az adófizetés (ideértve az ÁFA, a nyereségadó és bérjellegű járulékok) minimális legyen. Ez utóbbi eléréséhez minden bizonnyal a minimálbéren történő foglalkoztatás valamint az ÁFA-s költségek maximalizálása lehet az alcél.

2.7 A társaság céljai

Az ügyfél üzleti, stratégiai tervének áttekintésével, a vezetőséggel készített interjúk segítségével a könyvvizsgáló információkat szerezhet arról, melyek a szervezet céljai, amelyeket rövid, illetve hosszú távon szeretne elérni. A könyvvizsgáló értékeli, mennyire reálisak ezek a célok a környezetről és az ügyfélről szerzett tudása alapján. Minden érdekhordozói körnek mások lehetnek az elvárásai, amelyet a társaság céljainak meghatározásán és elérésén keresztül próbál teljesíteni, például:

- Pénzügyi célok ⇔ Tulajdonosi elvárások
- Belső folyamatok hatékonysága ⇔ Belső elvárások
- Megfelelőség és törvényesség ⇔ Szabályozóknak való megfelelés
- Ügyfél-elégedettség ⇔ Vevők elvárásai

A fenti céloknak való megfelelési kényszer olyan üzleti kockázatokhoz vezethet, amelyek kihatással lehetnek a beszámolóra.

A csalások általában a társaságok, a társaságok belső érdekhordozóinak érdekében született intézkedésekből eredeztethetők. Valamilyen cél elérésének érdekében gyakran fordulnak elő kisebb-nagyobb valótlan ügyletek, eltulajdonított eszközök, így ha a könyvvizsgáló tudomására jutnak ilyen tranzakciók, az eredendő kockázatot mindig magasnak kell tekintenie. Ilyen lehet például egy magas készpénzforgalmat bonyolító társaság, ahol a pénzeszközök csalásnak való kitettsége magasabb.

A társaság céljaival kapcsolatban nem árt megemlíteni, hogy jól működő társaságnál a vezetőség céljainak összessége és a társaság céljai nagymértékben megegyeznek, így azok könyvvizsgálói szempontból történő végiggondolása nem olyan bonyolult. A célokkal kapcsolatban fontos a prioritások tisztázása is, hiszen a fent felsorolt társasági célok gyakran egymással ellentétesek lehetnek.

A magyar tulajdonú kis és középvállalkozások jelentős részénél a vezetőség és a tulajdonosok nem válnak szét, így a tulajdonosok és a társaság céljai megegyeznek a vezetőség céljaival, hiszen személyük is ugyanaz. Ezeknél a társaságoknál nagyon gyakran merül fel célként a negatív eredmény elkerülése, mely esetlegesen megfosztaná a társaságokat közbeszerzésen

vagy pályázaton való részvételtől. Ugyanakkor az is jellemző volt nagyon sok magyar kis és közép vállalkozásra, hogy a társasági adót próbálták a lehető legalacsonyabb szinten tartani, aminek egyik eszköze lehetett az adózás előtti eredmény adott évre vonatkozó csökkentése. Ez az egymásnak részben ellentmondó célrendszer minden egyes évben az adott év eredményeinek függvényében eltérő kockázatot jelenthet a könyvvizsgálónak, hiszen lesz olyan év, amikor eredmény csökkentése a kockázat, lesz olyan év, amikor az eredmény növelése.

1. FELADAT: Kockázatfelmérés és kihatása az audit későbbi fázisaira

NAGYKER Kft.

2010-ben elfogadtuk a megbízást a NAGYKER Kft. (továbbiakban a „Társaság”) könyvvizsgálatára, mivel a tulajdonos magánszemély tulajdonában levő másik társaságot is a mi cégünk auditálta korábban. A Társaság 15 éve működik, tevékenysége építőipari anyagok nagykereskedelme. Magyarországon kívül Ukrajna és Oroszország a fő tevékenységi területe, az exportpiacokra közvetlenül a magyar cég szállított idáig. Mivel az építőipar tevékenysége a régióban 2008-ban 20%-kal, 2009-ben 40%-kal és 2010-ben is több mint 10%-kal esett vissza, a Társaság komolyan fontolgatja, hogy az exportpiacokon egyes meggyengült helyi versenytársait megvásárolja és így leányvállalata lesz Oroszországban és Ukrajnában. Ez a konstrukció jobb piaci elérhetőséget is biztosítana a Társaságnak a helyi ügyfelekhez. Az orosz akvizícióval kapcsolatban elindult egy átvilágítás, de még nem fejeződött be, míg az ukrán piacon aláírás előtt áll egy megállapodás egy ottani társaság megvételével kapcsolatban.

A Társaság 2010 elején ügyvezető igazgatót cserélt. A régi ügyvezető nem tudta teljesíteni a 2009-es célkitűzést, ezért a tulajdonos helyette a kereskedelmi igazgatót nevezte ki ügyvezetőnek, aki előtte többször összeütközésbe került a korábbi ügyvezetővel. Az új ügyvezető prémiumot akkor kap, ha a tervezett nettó árbevételt és adózás előtti eredmény értéket teljesíti a Társaság 2010-ben.

A Társaságnál nincs belső ellenőr, az ügyvezető szerint egyébként is az a fontos, hogy minden ember az eladásra és a termelésre koncentráljon, pörögjön az üzlet, legyen az embereknek munkájuk akkor, amikor a régióban 10% feletti a munkanélküliség és minden 30. cég tönkrement az elmúlt 12 hónapban.

NAGYKER Kft. 2010. októberi mérleg és eredménykimutatásából kivonat (adatok millió forintban):

Tárgyi eszköz	77	Jegyzett tőke	49
Áruk	1 000	MSZE	1
Vevők	800	Szállítók	447
Pénzeszköz	20	Rövidlejáratú hitel	1 400
Egyéb követelés	1	Egyéb kötelezettség	2
Aktív időbeli elhatárolás	2	Passzív időbeli elhatárolás	1
Összes eszköz	1 900	Összes forrás	1 900

Nettó árbevétel 1 800

Adózás előtti eredmény 1

Adózott eredmény 1

2010-ben az előző év végi adatokhoz képest a szállítói állomány 200 millió forinttal, a hitelállomány 800 millió forinttal, a készletek 600 millió forinttal, a vevők pedig 400 millió forinttal nőttek, az egyéb követelések és kötelezettségek és az időbeli elhatárolások nem változtak. Az értékcsökkenés 2 millió forint. A Társaság hitelkerete 1,5 milliárd forint.

Feladat: Azonosítsa be azokat a kockázatokat, amelyek a Nagyker Kft. működésével kapcsolatban felmerülhetnek! Próbálja megfogalmazni azt, hogy ezek a kockázatok melyik **mérlegtétel** auditjában okozhatnak addicionális kockázatot! Próbálja meg beazonosítani a számla mellett az audit célt is, ahol a kockázat magas!

2.8 Az IT (információ technológiai) környezet megismerése

Nem lehet eléggé hangsúlyozni a kockázatfelmérés során az IT környezet fontosságát. Ma már szinte nincs olyan könyvvizsgált társaság, ahol ne venne részt a könyvvezetésben vagy a kapcsolódó rendszerek működésében számítógépes környezet. A programok gyakran adnak ki olyan adatot magukból, amelyeket a könyvelési rendszerek bemenő adatként kezelnek. A könyvvizsgáló egyre gyakrabban találkozik olyan listákkal, értékekkel, amelyeket az auditált társaságnál működő hardvereken futó szoftverek állítanak elő.

Minden társaság függ valamilyen szinten az IT infrastruktúrától, a könyvvizsgálónak pedig le kell vonnia a következtetéseket, értékelnie kell a kockázatokat azokból az információkból, amelyeket az IT környezet felmérése kapcsán azonosított. Az IT környezet komplexitása nagyban befolyásolja a könyvvizsgálati munkát. Egyszerű IT környezet esetén, vagy **amennyiben a könyvvizsgáló szinte egyáltalán nem támaszkodik IT rendszerek által támogatott adatokra**, az IT rendszerek működéséből nem származik jelentős audit kockázat. Olyan esetekben ahol a **társaság beszámolóképzése és könyvelési rendszere kevésbé, vagy egyáltalán nem függ az IT-től**, nem releváns az IT környezet felméréséről és a kontrollok teszteléséről beszélni.

A következőekben összefoglaltunk néhány szempontot, amelyek segítenek eldönteni, hogy a vizsgált társaság egyszerű vagy komplex IT környezettel rendelkezik-e. A kérdésekre adott "Nem" válaszok általában alacsony komplexitást feltételeznek, míg az "Igen" válaszok komplex IT környezetre utalnak, így több könyvvizsgálati munkát igényelnek:

	Igen	Nem
Az üzleti tranzakciók többségét rögzítik-e számítógépes rendszerben?		
Az üzleti alkalmazások automatikusan generálják-e a főkönyvi tranzakciókat (online vagy batch feladás)?		
Voltak-e jelentős változások az IT környezetben az elmúlt audit óta (pl. ismert problémák, bármely új IT projekt)?		
Módosított-e az ügyfél vásárolt könyvviteli szoftverén, vagy fejlesztett-e ki házon belül bármilyen fontos alkalmazást?		
Megengedi-e a vásárolt szoftver az alkalmazottaknak (és megvan-e hozzá a megfelelő technikai képzettségük), hogy módosítsanak az alkalmazáson?		
Egynél több rendszert használ-e az ügyfél könyvviteli és/vagy üzleti információk feldolgozására?		
Integrált rendszert használnak-e (pl. ERP rendszerek, vagy több, interfészekon keresztül kapcsolódó alkalmazás)?		
A vezetőség tagjai közül van-e olyan, aki teljes felelősséggel tartozik az IT környezet működéséért és/vagy idejének túlnyomó részét az IT-re fordítja?		
Vannak-e olyan jelentős tranzakciók, ahol nem állnak rendelkezésre kézzel fogható vizsgálati bizonyítékok (csak számítógépen elérhető bizonyítékok)?		
Az audit csapat tervez-e támaszkodni az IT rendszerek által előállított		

riportokra és kalkulációkra?		
Jelentős részt képvisel-e az elektronikus kereskedelem az ügyfél üzletmenetében (pl. tranzakciók kezdeményezésére, feldolgozására használják-e az internetet, telekommunikációs vonalakat)?		
Az üzleti modell elektronikus üzleti infrastruktúrára épül-e (pl. e- Business, B2B, B2C)?		
Jelentősen függ-e az üzlet az informatikai rendszerektől (pl. az üzletet hátrányosan érinti, ha a rendszerek akár rövidebb periódusra is leállnak).		
Vannak-e az IT-re hatást gyakorló jogszabályok, előírások, amelyek meghatározzák az üzletmenetet?		

A fenti listában szereplő első két kérdésre adott “Igen” válasz esetében szinte biztosan komplex IT környezetről beszélünk.

Amennyiben a minősítés során a könyvvizsgáló arra a következtetésre jut, hogy **az ügyfél IT környezete komplex**, több munkát kell végeznie, jobban meg kell ismernie és mélyebben le kell dokumentálnia azt **a környezetet, amelyben a beszámolóba kerülő tranzakciók keletkeznek. Ezt részben a rendszerfelmérésnél fogja megtenni, amikor az információk útját követi nyomon a tranzakciótól a főkönyvig. A cég tevékenységének általános „függését”, a vezetőség hozzáállását az IT rendszerek biztonságos üzemeltetéséhez és a többi általános IT kockázati tényezőt viszont itt tudja rögzíteni. Ezek a rizikófaktorok azon folyamatrészek eredendő kockázatát növelik meg, amelyeknél a tranzakciótól a főkönyvi rögzítésig az adatok kritikus útja áthalad az „IT területén”.**

Amennyiben az előzetes kockázatbecslés alapján könyvvizsgálati stratégiának valamely beszámolótétellel kapcsolatban a kontroll megközelítést választja a könyvvizsgáló (lásd 3. fejezet), vagyis támaszkodni szeretne az ügyfél folyamatba épített kontrolljaira, úgy a kontrollok felmérésén, dokumentálásán és tesztelésén túl a kapcsolódó általános IT kontrollokra is el kell végezni a felmérést és a tesztelést. Összetett, bonyolult IT környezet esetén meg lehet fontolni IT szakértő bevonását is a könyvvizsgálatba.

Az ügyfél IT környezete 3 fő elemből áll:

- IT infrastruktúra, amely kiterjed az alkalmazásokra, operációs rendszerekre, adatbázisokra, hálózatokra és hardver elemekre, fizikai számítógépekre.
- IT folyamatok tervezésének és működtetésének fő elemei, rendszerbevezetés, karbantartás, támogatás és monitoring
- IT szervezet, az IT működtetésében részt vevő személyek

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében az IT környezet viszonylag egyszerű: a Kft. készpénzes bevételeit pénztárgépbe rögzíti, ahonnan napi összesítés alapján kerül sor a főkönyvi feladásra. A könyvelés zárt rendszerben, egy közismert programban történik, a banki kapcsolatot pedig egy internetes modul biztosítja.

De vajon milyen kontrollok lehettek fel ebben a végletekig leegyszerűsített IT környezetben? Az ÉTTEREM Kft. könyvelését végző személy az árbevétel napi könyvelésén túl negyedévente egyezteteti a pénztárgép halmozott forgalmát a könyvelés halmozott árbevétel adatához; a könyvelő szoftverben a könyvelőnek van kizárólag jogosultsága adatot felvinni (saját belépési kódja van, a jelszó változtatását a program havonta kikényszeríti, és egyszerű jelszók nem engedélyezettek), az ügyvezetők csak lekérdezési jogosultsággal rendelkeznek. A banki utalások szintén csak megfelelő azonosítás (felhasználónév+jelszó) után végezhetőek el, az utalás végső jóváhagyására csak az ügyvezető jogosult.

Az IT környezet megismerése során a könyvvizsgáló általános ismereteket szerez a(z)

- üzleti folyamatokat támogató alkalmazásokról
- azokról az IT infrastruktúráról, melyek kapcsolódnak a beszámolóképzéshez
- fontos IT folyamatokról és arról, ahogy az IT támogatja az üzletet
- információs rendszerek működésének általános szervezetségéről, beleértve azok helyét, elérhetőségét
- üzleti egységek partnerekkel való informatikai kapcsolatáról
- üzletre gyakorolt hatásokról, amennyiben az IT rendszerek működésében zavar keletkezik, vagy leállnak
- IT-re vonatkozó szabályozási környezetről, törvényi előírásokról
- IT környezetben várható vagy megvalósított jelentős változásokról
- az ügyfél információs rendszerével kapcsolatos IT kockázatok jellegéről és mértékéről. Ennek kapcsán az IT környezet megismerése során a könyvvizsgáló mérlegeli, hogy az ügyfél hogyan reagál az IT rendszerek működéséből eredő kockázatokra.

Fontos szempont lehet még annak a felmérése, hogy az ügyfél IT rendszere támogatja-e az adatexport lehetőségét a könyvvizsgáló általi elemzés céljára! Ebben az esetben a könyvvizsgáló az audit program tervezésekor olyan teszteket is be tud építeni a programba, amely az ügyféltől nyert adatok gyors és precíz feldolgozásán alapul.

Az IT környezet felmérésével kapcsolatban további segítségként szolgál az MKVK által honlapján is közzétett „Informatikai audit a könyvvizsgálatban” című módszertani útmutató.

2. FELADAT: Kockázatfelmérés és kihatása az audit későbbi fázisaira**SZOLGÁLTATÓ Kft.**

Könyvvizsgáló társaságunk már több éve auditálja a SZOLGÁLTATÓ Kft-t. A Társaság 5 éve működik, tevékenysége tanácsadás. A Társaság egy német anyacég 100%-os tulajdona. Tevékenységét főleg Magyarországon fejti ki, de előfordul, hogy más testvércégekkel együtt szolgáltatást nyújt valamelyik szomszédos országban, ilyenkor a kapcsolt fél alvállalkozójaként tud hozzáadott értéket nyújtani. 2010-ben elkezdett olyan projekteket is dolgozni, ahol alvállalkozók is részt vesznek, de a munkavállalói is jelentős óraszámban tudnak kiszámlázható szolgáltatást nyújtani. A Társaság az általa nyújtott szolgáltatásokat általában több részletben, egyes fázisokhoz, mérföldkövekhez kötött teljesítések alapján számlázza.

Az ügyvezető és 4 másik vezető az adózott eredmény alapján kapja a prémiumát. Tárgyévben az adózott eredmény a célkitűzést várhatólag 0,5 %-al haladja meg.

A Társaság 2010-ben részt vett olyan projektben is, ahol az alvállalkozója az anyacég volt. A projekt egy magyar banknak nyújtott szolgáltatást takar, ahol az első részt az anyacég szolgáltatja, a magyar leányvállalat csak továbbítja változatlan formában a szolgáltatást.

A Társaság a létszám növekedése miatt kénytelen átköltözni egy másik irodába. A költözés ideje 2011. május 1. Az új bérleti szerződés aláírásra került. A Társaság az eredeti irodájára vonatkozólag 2012. december 31-ig rendelkezett bérleti szerződéssel. A bérleti szerződés szerint a szerződés felmondása esetén is ki kell fizetni a hátralevő bérleti díjat. A Társaság a bérelt ingatlanon végzett beruházásait (pl. belső rész kialakítása, kábelezés az informatikai eszközök speciális kábelezése) nem tudja elvinni magával és a szerződés szerint a bérbeadó azt nem téríti meg számára.

A Társaság ügyfelei jellemzően nagy telekommunikációs cégek és bankok.

SZOLGÁLTATÓ Kft. 2010. novemberi mérleg és eredménykimutatásából kivonat (adatok millió forintban):

Tárgyi eszköz	600	Jegyzett tőke	400
Immateriális javak	100	MSZE	196
Vevők	400	Szállító	130

Pénzeszköz	20	Kapcsolt váll. sz. r. l. köt.	515
Készletek	220	Egyéb kötelezettség	7
Egyéb követelés	2	Passzív időbeli elhatárolás	102
Aktív időbeli elhatárolás	8		
Összes eszköz	1 350	Összes forrás	1 350
Árbevétel		1 200	
Adózás előtti eredmény		240	
Adózott eredmény		196	
<p>Feladat: Azonosítsa be azokat a kockázatokat, amelyek a SZOLGÁLTATÓ Kft. működésével kapcsolatban felmerülhetnek! Próbálja megfogalmazni azt, hogy ezek a kockázatok melyik mérleg- vagy eredménykimutatás tétel auditjában okozhatnak addicionális kockázatot! Próbálja meg beazonosítani a számla mellett az audit célt is, ahol a kockázat magasabb!</p>			

3. Lényegesség

A könyvvizsgálati kockázat annak kockázatát jelenti, hogy a könyvvizsgáló nem megfelelő könyvvizsgálói véleményt bocsát ki. Ez különösen akkor veszélyes, ha a pénzügyi kimutatások lényeges hibás állításokat tartalmaznak, amit a könyvvizsgáló nem reagál le a könyvvizsgálói jelentésben. Az információ lényeges, ha annak kihagyása vagy hibás állítása befolyásolja a felhasználóknak a pénzügyi kimutatásokon alapuló döntéseit.

A könyvvizsgálati kockázat a lényeges hibás állítás kockázatainak és a feltárási kockázatnak a függvénye. A lényegességet és a könyvvizsgálati kockázatot a könyvvizsgálat egésze alatt, különösen az alábbiak során kell figyelembe venni: ¹

- a) a lényeges hibás állítás kockázatainak azonosítása és felmérése során
- b) a további könyvvizsgálati eljárások jellegének, ütemezésének és terjedelmének meghatározása során, és
- c) a nem helyesbített hibás állítások, ha vannak ilyenek, pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatásának értékelése során, valamint a könyvvizsgálói jelentésben szereplő vélemény kialakítása során

A könyvvizsgálónak a könyvvizsgálati dokumentációba bele kell foglalnia az alábbi összegeket és a meghatározásuk során figyelembe vett tényezőket:

- a) a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség;
- b) ha releváns, a sajátos ügyletsoportokra, számlaegyenlegekre vagy közzétételekre vonatkozó lényegességi szint vagy szintek;
- c) a végrehajtási lényegesség; és
- d) az (a)–(c) pontok bármely módosítása a könyvvizsgálat során

Viszonyítási alapok lehetnek a kimutatott jövedelem kategóriái, mint például az adózás előtti nyereség, az összes bevétel, a bruttó nyereség és az összes ráfordítás, az összes saját tőke vagy a nettó eszközérték.

Gyakorlatban használt lehetséges határértékek a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességre:

	Határértékek
Nettó árbevétel	0,5%-1%
Mérlegfőösszeg	0,5%-2%
Saját tőke	1%-5%
Adózás előtti eredmény	5%-10%

¹ Lásd 320. témaszámú standard

- végrehajtási lényegességi szint: a kockázatbecslés alapján általában a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességi szint 50 – 75 %-a.
- az egyértelműen elhanyagolható hiba: általában a lényegesség 1-5%-a, amennyiben a végrehajtási lényegességre vonatkozó szint a magasabb értéken került megállapításra, az egyértelműen elhanyagolható hiba értékét az alacsonyabb szinten kell beállítani.

Fontos figyelembe venni, hogy a fentiek csak iránymutatásként szolgálnak, **nem tekinthetők kötelező előírásnak** a lényegesség meghatározásánál. A lényegességet a könyvvizsgálónak a kockázatbecslés függvényében kell meghatároznia.

Gyakran merül fel a kérdés a könyvvizsgálók oldaláról, hogy a többféle mutató közül melyiket vagy melyeket vegyék figyelembe a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség megállapításánál, amely lényegességi mutató erősen meghatározza a másik két mutatót is. Eerre legalább 3 módszer terjedt el Magyarországon.

a) Nézzük meg, hogy a lényegesség alapjául szolgáló értékek (nettó árbevétel, mérlegfőösszeg, stb.) közül **melyik az, ami leginkább befolyásolja a tulajdonosok, hitelezők és egyéb döntéshozók véleményét a társaságról**, melyik az a mérleg vagy eredménykimutatás sor, amiben egy hiba leginkább problémát okozna ezen gazdasági szereplőknek a döntésük meghozatalakor.

b) Számoljunk ki 3-4 mutatót és vegyük az átlagukat

c) Számoljunk ki 3-4 mutatót és vegyük a legalacsonyabbat.

Amennyiben **kockázatorientáltan** szeretnénk auditálni, akkor mindenképp figyelembe kell venni azt, hogy a könyvvizsgálói kockázat alapja az a hiba, amit a könyvvizsgáló nem vesz észre, és ami érdemben befolyásolhatja a beszámolón keresztül a tulajdonosok, potenciális tulajdonosok, hitelezők, stb. döntéseit. Nagyon ritka az a társaság, amelynek külső megítélésében egyforma súllyal esik latba az eredmény, az árbevétel, a saját tőke és a mérlegfőösszeg. Ezért kockázatorientált auditnál általában nem célravezető a négy érték átlagolása. Amennyiben a négy érték alapján számított lényegességi értékek közül automatikusan a legalacsonyabbat tesszük meg az egész beszámolóra vonatkozó lényegesség alapjává, akkor pedig lehet, hogy egy olyan mutatószámot választottunk, ami abszolút nem fontos egyik piaci szereplő számára sem. A legalacsonyabb érték automatikus kiválasztása ezen kívül „túlauditáláshoz” is vezethet, mivel egy reálisnál jelentősen kisebb lényegességi érték szignifikánsan megnövelheti a könyvvizsgáló által elvégzendő munka mennyiségét például a teszteléseknél.

Ezért, bár mindhárom módszert alkalmazhatónak gondoljuk a gyakorlatban, a kockázatkezelés szempontjából legjobbnak az a) módszert tartjuk a következő megjegyzésekkel:

- Mivel a tulajdonosokat, potenciális tulajdonosokat leginkább az eredmény érdekli, hiszen ebből kaphatnak osztalékot és ez határozza meg a cég értékét, ezért leggyakrabban az eredménykategóriák (adózás előtti eredmény, adózott eredmény, EBIT) tekinthetők a legjobb alapnak lényegességi számításnál
- Amennyiben a társaságnak negatív az eredménye, vagy „be van állítva nullára vagy pozitív nullára” vagy évről évre szignifikánsan hullámzik, akkor meg kell nézni, hogy mi az a következő kategória, ami fontos a tulajdonosok és potenciális tulajdonosok számára. Ez lehet például nettó árbevétel pl. kereskedelmi cégeknél, mérlegfőösszeg vagy saját tőke pl. holding cégeknél vagy ingatlanfejlesztő cégeknél bizonyos fázisokban.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében az előző logikát követve nagy valószínűséggel nettó árbevételből kell kiindulnunk, hiszen az eredmény valószínűleg nulla közeli lesz és a saját tőke vagy a mérlegfőösszeg sem jellemzi megfelelően a társaságot.

Fontos megnéznünk azt is, hogy a lényegességi értékekből melyiket mire használjuk.

A **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség** az az elméleti hibanagyság, ami már az elmélet szerint a külső szereplők véleményét megváltoztathatja az adott beszámolóra vonatkozólag. Ezért azon túl, hogy ebből számoljuk a két alacsonyabb lényegességi kategóriát, sok könyvvizsgáló cégnél ezt az értéket használják vízvázlatónak akkor, amikor eldöntik, hogy a le nem könyvelt eltérésekre kell-e korlátozni a könyvvizsgálói jelentésben, vagy nem.

A könyvvizsgálónak nem csupán a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességet kell meghatároznia és alkalmaznia, hanem abban az esetben, ha a gazdálkodó egység egyedi körülményei között van egy vagy több olyan sajátos ügyletsoport, számlaegyenleg vagy közzététel, amelyek esetében a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességtől alacsonyabb összegű hibás állítások – ésszerű várakozások szerint – befolyásolhatják a felhasználók pénzügyi kimutatások alapján hozott gazdasági döntéseit, a könyvvizsgálónak az ezen **sajátos ügyletsoportokra, számlaegyenlegekre vagy közzétételekre alkalmazandó lényegességi szintet** vagy szinteket is meg kell határoznia. Ez tulajdonképpen a szegmentált, vagy felosztott lényegesség, amelynek az alkalmazása a gyakorlatban csak nagy cégek könyvvizsgálatánál indokolt.

A **végrehajtási lényegességi szintet** nem minden audit cégnél használják, de ahol igen ott két funkciója lehet. Van olyan audit cég, ahol az e feletti le nem könyvelt eltérésekre már korlátoznak a jelentésben és egyébként ez az az érték, amihez viszonyítva meg szokták határozni az alapvető vizsgálati (szubsztantív) eljárásoknál azt, hogy milyen nagyságú tételek kerüljenek például tesztelésre. A végrehajtási lényegesség a lényegességnél alacsonyabb összegben van megállapítva annak érdekében, hogy a könyvvizsgáló megfelelően alacsony szintre csökkentse annak valószínűségét, hogy a nem helyesbített és a fel nem tárt hibás állítások összessége meghaladja a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességet. A könyvvizsgálati eljárások jellegének, ütemezésének és mértékének kialakításakor a könyvvizsgálónak a végrehajtási lényegességgel kell dolgoznia.

Az **egyértelműen elhanyagolható hiba** a határértékek közül a legalacsonyabb. Amikor konkrét audit eltérést találunk, akkor ez alapján döntjük el, hogy a tétel lekönyvelését kérjük-e a társaságtól vagy nem, fel kerül-e a talált eltérések lekönyvelendő listájára, vagy „eldobjuk” az eltérést. Az egyértelműen elhanyagolható hiba használatáról bővebben szólunk a könyvvizsgálói eltérések kiértékeléséről szóló fejezetben.

Fontos szempont, hogy a határérték százalékok közül melyiket válassza a könyvvizsgáló. A **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességnél** ez a döntés mindig az előzetes kockázatbecslés eredménye, azaz ha az előző évek tapasztalatai, valamint a jelenlegi audit során szerzett információk alapján a könyvvizsgáló általánosságban alacsony kockázatot valószínűsít (jól kontrollált folyamatok, vezetőség hozzáértő és őszinte, üzletmenetben és számviteli folyamatokban nincs fontos változás, előző években nem voltak audit módosítások nagy számban, stb.), alkalmazható a magasabb határérték, vagyis a lényegesség magasabb szinten kerülhet megállapításra. Ha ez nem áll fenn, akkor a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó érték is a sáv alacsonyabb részén foglal helyet.

Az elmondottakból következik, hogy olyan társaságnál, melyet először auditálunk, a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség valószínűleg az elfogadható sáv alá kerül, hiszen nincsenek még meg azok az információk, amely alapján ki lehet jelenteni, hogy a társaság jól kontrollált, az előző években nem voltak/lettek volna jelentősebb audit módosítások, stb.

A **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség** áttételesen meghatározza a két alacsonyabb lényegességi értéket is, mivel az alacsonyabb értékek a magasabb érték bizonyos százalékában kerülnek meghatározásra.

A **végrehajtási lényegességnél** a sávon belüli elhelyezkedést gyakran az határozza meg, hogy a várható audit módosítások nagysága mekkora. Ez a lényegességi érték ugyanis a legnagyobb hatását a tesztelések mélységénél fejtí ki, nagyon gyakran ez határozza meg a vizsgálatnál a

vizsgálandó tételek darabszámát. Ezért ha az előző évek tapasztalata alapján kevesebb darabszámú és értékű hibára számítunk előzetesen a munkánk folyamán, akkor ezt az értéket hagyhatjuk a sávon belül a magasabb tartományban, ellenkező esetben viszont a sáv aljára célszerű helyezni az értéket.

Gyakori megoldás határértékek alkalmazásakor a „fordított arányosság” alkalmazása is az egyes lényegességi értékek között. Ez alapján, ha a könyvvizsgáló a lényegességi határértékek közül a magasabb százalékot választotta, az egyértelműen elhanyagolható hiba szintjének meghatározásánál az alacsonyabbat veszi figyelembe. Ezzel a módszerrel a talált hibáknál használt érték kevésbé függ attól, hogy a magasabb összegű lényegességi értékek sávon belüli meghatározásánál mennyire volt óvatos a könyvvizsgáló.

3. Feladat Lényegességi értékek számítása

A NAGYKER Kft-nél az audit során eljutottunk a lényegességi értékek kiszámításához. A korábbi információkon túl (lásd 1. Feladat a 14. oldalon), illetve azt részben ismételve az alábbi adatok állnak rendelkezésre a 2010-es (frissített éves terv) és a 2009-es évre vonatkozólag:

Megnevezés	2009 (millió forint)	2010 (millió forint)
Adózás előtti eredmény	5	1
Adózott eredmény	4	1
Nettó árbevétel	2 030	2 000
Mérlegfőösszeg	1 000	1 900
Saját tőke	49	49

A Társaság az adózott eredményt minden évben kifizeti osztalékként, bár ez az osztalék 2008 óta lényegesen lecsökkent a válság miatt. A tulajdonos minimum tervként pozitív eredményt és legalább 2 milliárd forintos árbevételt szeretne látni az év végi beszámolóban, mivel számára az elmúlt két évben a piaci rész megtartása a legfontosabb cél.

Elemezze az információkat és döntse el, hogy az ismert adatok alapján mi alapján számolna lényegességi értékeket! Számolja is ki az egyes lényegességi értékeket!

3.1 Módosítás a könyvvizsgálat előrehaladtával

A lényegességi szintet vagy szinteket lehet, hogy módosítani szükséges a könyvvizsgálat alatt a körülményekben bekövetkezett változások, új információ vagy a könyvvizsgáló gazdálkodó egységről és annak tevékenységeiről szerzett ismereteinek a további könyvvizsgálati eljárások végrehajtásának eredményeként bekövetkező változása miatt. A lényegesség újbóli minősítését a könyvvizsgálat lezárásakor mindenképpen el kell végezni, ez alapján tudjuk eldönteni, hogy az esetleges le nem könyvelt audit módosítások alapján minősített vagy tiszta jelentést lehet kiadni.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében lényegességet először az őszi végrehajtott elővizsgálatnál határoztuk meg, úgy, hogy az árbevételt 12/9 alapon extrapoláltuk. Az év végi számok ismeretében azonban kiderül, hogy az árbevétel becslésünk túlzó volt, a Kft. az év utolsó három hónapjában időarányosan kevesebb árbevételt termelt. Mindezek miatt az előzetesen meghatározott lényegességi szintek is magasabbak, így azokat az év végi tényleges adatok ismeretében csökkenteni kell.

4. Feladat Lényegességi értékek számítása

A SZOLGÁLTATÓ Kft-nél az audit során eljutottunk a lényegességi értékek kiszámításához. A korábbi információkon túl (lásd 2. Feladat a 19. oldalon), illetve azt részben ismételve az alábbi adatok állnak rendelkezésre a 2010-es (november végi adatok) és a 2009-es (év végi adatok) évre vonatkozólag:

Megnevezés	2009 (millió forint)	2010 (millió forint)
Adózás előtti eredmény	220	240
Adózott eredmény	176	196
Nettó árbevétel	1 130	1 200
Mérlegfőösszeg	1 300	1 350
Saját tőke	400	596

A Társaság az adózott eredményt minden évben kifizeti osztalékként. A tulajdonos minimum tervként 1 millió eurós adózás előtti eredményt tűzött ki célul a menedzsmentnek.

A Társaság szigorú havi beszámolási rendszert tart fenn, amely segítségével az anyacéget tájékoztatják havonta. Az elkészült táblázatokat összevetik a terv adatokkal a Társaságnál is, ahol a kontroller az elemző munkáján kívül fele idejében ellenőrzési feladatokat is ellát. Az ügyvezető kidolgozott egy ellenőrzési rendszert, amely segítségével a kontrollernek heti illetve havi feladatai vannak a projektek nyomon követésével, illetve a pénzügyi és egyéb mutatók változásával kapcsolatban. Az ügyvezető szintén hetente egyszer átnézi a jelentéseket és minden héten fél napot azzal tölt, hogy a középvezetők beszámolnak neki a munkák állásáról, az üzleti lehetőségekről, a Társaságnál felmerült esetleges problémákról.

A Társaságot 4 éve auditáljuk, az előző két évben összesen 1 audit eltérést találtunk, de azt is lekönnyvelték.

Az ügyvezető 15 éve dolgozik a szakmában, az elmúlt 4 évben ő vezette a Társaságot. Kommunikációja a könyvvizsgálóval az elmúlt években őszinte és nyílt volt. A felmerült problémákat megoldani és nem elkendőzni szerette volna, ami általában sikerült is neki.

Elemezze az információkat és döntse el, hogy az ismert adatok tükrében mi alapján számolna lényegességi értékeket! Számolja is ki az egyes lényegességi értékeket!

3.2 Kritikus területek (ügyletcsoporthok, számlaegyenlegek, beszámoló tételek vagy közzétételek) kiválasztása

A könyvvizsgáló kockázatbecslésének és a lényegességi szintek kiszámításának függvényében meghatározhatóak a kritikus területek, melyek lehetnek ügyletcsoporthok, számlaegyenlegek, mérleg/eredménykimutatás tételek vagy közzétételek. Kritikusnak tekintjük azokat a területeket, amelyek könyvvizsgálati szempontból jelentős hibát tartalmazhatnak. Könyvvizsgálat szempontjából jelentősek lehetnek a hibák, ha

- a beszámolótételek vagy számlacsoportok nagyságrendjükből adódóan jelentős hatással vannak a beszámolóra
- olyan tételek, amelyek önmagukban nem feltétlen jelentősek, viszont nagymértékben befolyásolhatják az üzletmenetet vagy a cég megítélését, ha nem kerülnek feltárára

A kritikus területek lehetnek beszámolótételek, vagyis mérlegtételek, eredménykimutatás-tételek és kiegészítő melléklet tételek, de lehetnek ezeknél jobban alábontott, alacsonyabb szintű tételek is. Ilyen lehet például a vevőknél, az árbevételnél a szolgáltatásból és termékértékesítésből származó árbevétel megbontása, amely lehet két külön kritikus terület, de ilyen lehet például az egyéb ráfordítások között az egyes különböző jogcímenek lekönnyelt egyéb ráfordítás-csoportokat tartalmazó számla. A kritikus területeket ezért főkönyvi szám szinteken, vagy azok összevonásaként érdemes általában beazonosítani. A kritikus területek képzésénél a 2 fő szempont a következő:

- a lehető legkevésbé érdemes alábontani a beszámolótételeket kritikus területekre, mert így egy teszttel nagyobb mennyiséget és értéket tudunk ellenőrizni és ezzel csökkenteni lehet a tesztek számát
- egy kritikus területen belül viszont nem maradhat 2 vagy több olyan halmaz, amely teljesen eltérő kockázati karakterrel bír, s ezáltal teljesen különböző módon kell auditálni. A korábbi példánál maradva a tárgyévi céltartalékképzést és a tárgyi eszközök értékesítésének kihatását az egyéb ráfordításokra a nettó eszközértéken keresztül teljesen más módon lehet leauditálni, tehát adott esetben valószínűleg 2 különböző kritikus területként kerülnek nyilvántartásba.

Azok a beszámolótételek, amelyek meghaladják a lényegességi becslés alapján kalkulált „végrehajtási lényegességi szintet” nagy valószínűséggel kritikus területnek minősülnek. A lényegességi szint azonban nem kizárólagos meghatározója, mit tekintünk kritikus területnek. Egy beszámolótétel hibás állításokra való fogékonysága, vagy a számlán lezajlott nagyszámú tranzakció olyan tényező, amely alapján egy beszámolótételt kritikus területnek tekinthetünk, mivel ezekben az esetekben nagyobb a lényeges hibák előfordulásának kockázata.

A pénzeszközök, értéküktől függetlenül általában kritikus területnek minősülnek, a visszaélés kockázatának magasabb szintje miatt, de egy termelő cégnél a készletek is a kritikus területek között fognak szerepelni a mérlegszámlán zajló magas számú tranzakció miatt.

A lényegesség értéke azonban nem mindig jelenti automatikusan, hogy az adott beszámolótétel kritikus területnek minősül-e. A beszámolótételek értékétől függetlenül, ha alacsony az eredendő kockázat, és a tranzakciók száma kevés, valamint ha az egyenlegekről egyszerű audit módszerekkel megfelelő és elégséges alátámasztást vagyunk képesek szerezni, a beszámolótételt nem feltétlenül kell kritikus területnek minősítenünk.

Tipikus példa lehet az előbbire a jegyzett tőke, vagy az eredménytartalék, amelyek értéke sokszor magasabb, mint a lényegességi szint, viszont nem komplex tranzakciói miatt és általánosságban alacsony eredendő kockázatából adódóan ritkán lesznek kritikus területek. Ezért nem jellemző, hogy ezen tételekre rendszerfelmérést hajtunk végre, vagy esetleg mintavételes audit tesztekkel próbálunk meggyőződni arról, hogy minden egyes tétel bekerült-e az eredménytartalékba, s ezzel teljesült a teljesség audit célja az eredménytartalékkal szemben.

Azokban az esetekben, ahol a beszámolótétel értéke alacsonyabb a lényegességi szintnél, értékelni kell a hibás állítások előfordulásának valószínűségét, különösen például kötelezettség és ráfordítás számlák esetében, ahol a fő kockázat általában a tételek alulértékeléséből adódhat.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében minden bizonnyal kritikus területek a következők lesznek: készletek, pénzeszközök, kötelezettségek (tagi hitel), árbevétel, anyagjellegű ráfordítások, és a közzétételek köréből a kapcsolat felekkel való ügyletek.

Az alábbiakban bemutatunk egy lehetséges dokumentálási módszert, amely segítheti a könyvvizsgálót a kritikus területek azonosítása és meghatározása során. A mérleg és eredménykimutatás sorokat először nagyságrendjük alapján, azaz a lényegességi szinthez hasonlítva minősítjük, majd értékeljük a számlacsoportok lényeges hibás állításokra való fogékonyságát (tranzakciók száma, eredendő kockázat).

Számlacsoport	Az egyenleg a lényegességi szintnél nagyobb?	A kockázat-felmérésből származó eredendő kockázat magas?	Nagyszámú tranzakciót tartalmaz (napi több tranzakció)?	Konklúzió: Kritikus terület?	Megjegyzés
pl. Vevők	Igen	Nem	Igen	Igen	
Pl. Eredménytartalék	Igen	Nem	Nem	Nem	
pl. Kötelezettségek	Nem	Igen	Igen	Igen	Alulértékeltség kockázata magas
pl. Pénzeszközök	Nem	Igen	Nem	Igen	Általában magas az eredendő kockázat a pénz természete (lopás, csalás kockázata), szinte mindig kritikus terület
pl. Aktív időbeli elhatárolások	Nem	Nem	Nem	Nem	
pl. Egyéb bevételek	Nem	Nem	Nem	Nem	Túlértékeltség a kockázat a vezetőség motivációja alapján
pl. Pénzügyi műveletek eredménye	Nem	Igen	Igen	Igen	Pl. árfolyamok helytelen kezelésének kockázata miatt más számlákra is kihathat

Amennyiben a táblázatban szereplő minden válasz „Nem” egy adott beszámolótételre és a beszámolótételhez kapcsolódó eredendő kockázat is alacsony, akkor valószínűleg a beszámolótétel nem lesz kritikus terület az audit során. Ha az adott számlacsoportra minden kérdésnél „Igen” a válasz, akkor minden bizonnyal kritikus területről beszélünk. Köztes esetekben a könyvvizsgáló szakmai megítélésén múlik – figyelembe véve az előző évek vizsgálatainak tapasztalatait is – hogy mely beszámolótételeket tekint kritikus területeknek. Ha a kockázatfelmérs magasabb eredendő kockázatot állapít meg egy számlacsoportnál, akkor az a beszámolótétel szinte mindig kritikus terület lesz.

Fontos megjegyezni, hogy a kiválasztásnál a figyelembevett tényezők némileg átfedést mutathatnak, illetve az egyes tényezőket audit cégenként eltérő módon bontják meg, vagy

vonják össze. Például az eredendő kockázatnál figyelembe vesszük néha a vezetőség motivációját, néha ezt külön tényezőként szerepel a fenti táblázatban, vagy léteznek olyan megközelítések, ahol a kapcsolódó tranzakciók komplexitását külön oszlopban helyezik el, van olyan, ahol ezt a tényezőt más tényezővel (oszloppal) együtt veszik figyelembe.

A lényegességnél egyes cégek a végrehajtási lényegességet mások a beszámoló egészére vonatkozó lényegességet alkalmazzák a kritériumok figyelembevételénél.

5. Feladat

A korábban megismert NAGYKER Kft. könyvvizsgálata során el kell végeznünk a kritikus területek kiválasztását.

A korábban megszerzett információkat rendszerezve (lásd 1. és 3. Feladat) gondolja végig, hogy melyik **mérlegszámlák** lehetnek a 2010-es audit során kiemelt jelentőségűek tehát kritikus területek!

Az információk elemzésénél vegye figyelembe a kockázatfelmérésnél levont következtetéseket is. Az egyes mérleg sorok értékénél a 2010. októberi értékeket tudja figyelembe venni. A tranzakciók számára vonatkozó információt már elhelyeztük a táblázatba.

Számlacsoport	Az egyenleg a lényegességi szintnél nagyobb?	A kockázat-felmérésből származó eredendő kockázat magas?	Nagyszámú tranzakciót tartalmaz (napi több tranzakció)?	Konklúzió: Kritikus terület?	Megjegyzés
Tárgyi eszköz			Nem		1 darab ingatlan, tárgyévben nem történt sem értékesítés, sem beszerzés, a számla csak a terv szerinti értékcsökkenéssel változott idén
Készletek			Igen		
Vevők			Igen		
Pénzeszközök			Igen		Általában magas az eredendő kockázat
Egyéb követelés			Igen		Áfa miatt napi több tranzakció
Aktív időbeli			Nem		

elhatárolás					
Jegyzett tőke			Nem		
Szállítók			Igen		
Egyéb kötelezettség			Igen		Áfa miatt napi több tranzakció
Rövid lejáratú hitel			Nem		
Passzív időbeli elhatárolás			Nem		

6. Feladat

A korábban megismert SZOLGÁLTATÓ Kft. könyvvizsgálata során is el kell végeznünk a kritikus területek kiválasztását.

A korábban megszerzett információkat rendszerezve (lásd 2. és 4. Feladat) gondolja végig, hogy melyik **mérlegszámlák** lehetnek a 2010-es audit során kiemelt jelentőségűek tehát kritikus területek!

Az információk elemzésénél vegye figyelembe a kockázatfelmérésnél megvont következtetéseket is. Az egyes mérleg sorok értékénél a 2010. novemberi értékeket tudja figyelembe venni. A tranzakciók számára vonatkozó információt már elhelyeztük a táblázatba.

Számlacsoport	Az egyenleg a lényegességi szintnél nagyobb?	A kockázat-felmérésből származó eredendő kockázat magas?	Nagyszámú tranzakciót tartalmaz (napi több tranzakció)?	Konklúzió: Kritikus terület?	Megjegyzés
Tárgyi eszköz, immateriális javak			Nem		Költözés miatt a várható hasznos élettartam kérdéses
Készletek			Nem		
Vevők			Nem		
Pénzeszközök			Igen		Általában magas az eredendő kockázat
Egyéb követelés			Nem		
Aktív időbeli elhatárolás			Nem		
Jegyzett tőke			Nem		

Szállítók			Igen		
Céltartalék			Nem		Költőzésre céltartalék?
Egyéb kötelezettség			Igen		Áfa miatt napi több tranzakció
Rövid lejáratú kötelezettség kapcsolattal szemben			Nem		
Passzív időbeli elhatárolás			Nem		

A **kritikus területek kiválasztásának a legfontosabb következménye** az, hogy a kiválasztott beszámoló tételeknél **mélyebb audit munkát** fogunk végezni, hiszen ezeknél a tételeknél magasabbnak tartjuk az esetleges hiba bekövetkezésének esélyét, mint a többi területen.

Ebből kifolyólag a **kritikus területeknél meg kell ismernünk rendszerszinten azokat a folyamatokat, amelyek az adott beszámolótételhez tartozó értéket létrehozzák**, le kell dokumentálnunk azt a folyamatot, ahogy az adott tételt befolyásoló tranzakciók (pl. szállítónál beszerzés, pénzkifizetés, stb.) rögzítésre kerülnek a rendszerben egészen odáig, hogy bekerülnek a főkönyvbe. Csak akkor tudjuk jól leauditálni a főkönyvben található értékeket, ha tudjuk, hogy

- milyen tranzakciók hozhatják létre, vagy módosíthatják az ellenőrizendő egyenleget?
- milyen dokumentumokon és rendszereken keresztül jut el a releváns információ a főkönyvbe?
- milyen helyeken veszhet el, vagy torzulhat az információ, melyek ebből a szempontból a „kritikus pontok”?

A **kapcsolódó rendszerek ilyen szintű megismerése nélkül nem lehet hatékony és megalapozott auditot végezni**. Egy ilyen rendszerfelmérés tarthat néhány óráig, vagy néhány hétig, attól függően, hogy mennyire összetettek a folyamatok, felmértük-e a rendszereket a korábbi években illetve mennyit változtak a rendszerek, de ez a munka nem kerülhető meg még egyszerűbb folyamatok esetén sem. A rendszerfelmérés végrehajtásáról és lehetséges kimeneteleiről a későbbi fejezetekben térünk vissza.

7. Az átfogó könyvvizsgálati stratégia

A vizsgálat alatt a könyvvizsgáló mérlegeli, az egyes számlacsoportok, kritikus területek kapcsán milyen stratégiát válasszon. A megközelítés lehet

- Kontroll megközelítés, vagy
- Alapvető vizsgálati eljárásokra épülő, ún. szubsztantív megközelítés

A kontroll megközelítés választása esetén még hatékony kontroll környezet esetén is kötelezően el kell végezni bizonyos alapvető vizsgálati eljárásokat.

A könyvvizsgáló a vizsgált társaságról korábbi években szerzett tapasztalatai alapján már a következő megbízás elfogadásakor rendelkezik olyan információkkal, amelyek segítségével képes eldönteni, milyen stratégiát fog alkalmazni az egyes mérleg- és eredménykimutatás tételek vizsgálatánál.

Első éves auditnál valószínűleg csak a rendszerfelmérés első részeinek elvégzése után tudja eldönteni a könyvvizsgáló, hogy melyik kritikus területnél éri meg valószínűleg a kontroll alapú megközelítést alkalmazni.

Ezt követően a rendszerfelmérés során az előzetes kockázatbecslés figyelembe vételével a könyvvizsgáló meghatározza minden egyes kritikus területnél, hogy „Kontroll megközelítést” vagy „Szubsztantív (alapvető vizsgálati eljárásokra épülő) megközelítést” alkalmaz.

Szemléltető példa

Sok esetben hangzik el, hogy egy kis cégnél nincsenek kontrollok, mert „mindent egy ember csinál, nem különülnek el a feladatok”. Egyértelműen kijelenthetjük, hogy ez nem igaz. Az előbbi példában (ÉTTEREM Kft.), ahol egy családi vállalkozást mutattunk be, szintén fellelhetőek alapvető kontrollok, melyek elsősorban törvényi előírásokból következnek: A Gt. előírja, hogy a Kft-t ügyvezetőnek kell irányítania, így az ő (vagy az általa delegált munkavállaló) aláírása lesz szükséges a vevői és szállítói szerződések megkötéséhez; a Kft-nek bankszámlát kell nyitnia, ahol is meg kell adni ki jogosult a bankszámla felett rendelkezni, például a szállítói átutalásokat kezdeményezni. Továbbá, a legtöbb könyvelési rendszer kínál alapvető (hozzáférési, informatikai, valamint egyeztetési) kontrollokat.

Kontroll alapú megközelítést egy kritikus terület auditjánál akkor érdemes végrehajtani, ha a rendszerfelmérés során várhatólag arra a következtetésre jutunk, hogy a számlát befolyásoló 2-3 folyamat jól kontrollált, vagyis a folyamatokban található kritikus pontok mindegyikénél, vagy szinte mindegyikénél az audit céloknak (teljesség,

létezés, értékelés, stb.) megfelelő kontrollokat állított fel az ügyfél és azok megfelelően működtek a teljes évben.

Az is előfordulhat, hogy bár a fenti kritérium alapján alkalmazható lenne a kontroll-megközelítés, helyette egyszerűen **hatékonyabb** szubsztantív módszereket alkalmazni bizonyos audit célokra (például ha egy egyenleg kapcsán a létezés audit cél külső visszaigazolóval könnyen alátámasztható, felesleges lehet kontroll-megközelítést alkalmazni és kontrollokat tesztelni).

A magyar auditálandó társaságok nagy többsége nem működtet teljeskörűen olyan kontrollokat az egyes kritikus területekhez kapcsolódó folyamatok kritikus pontjain, amely alapján lehetséges lenne a kontroll alapú megközelítés.

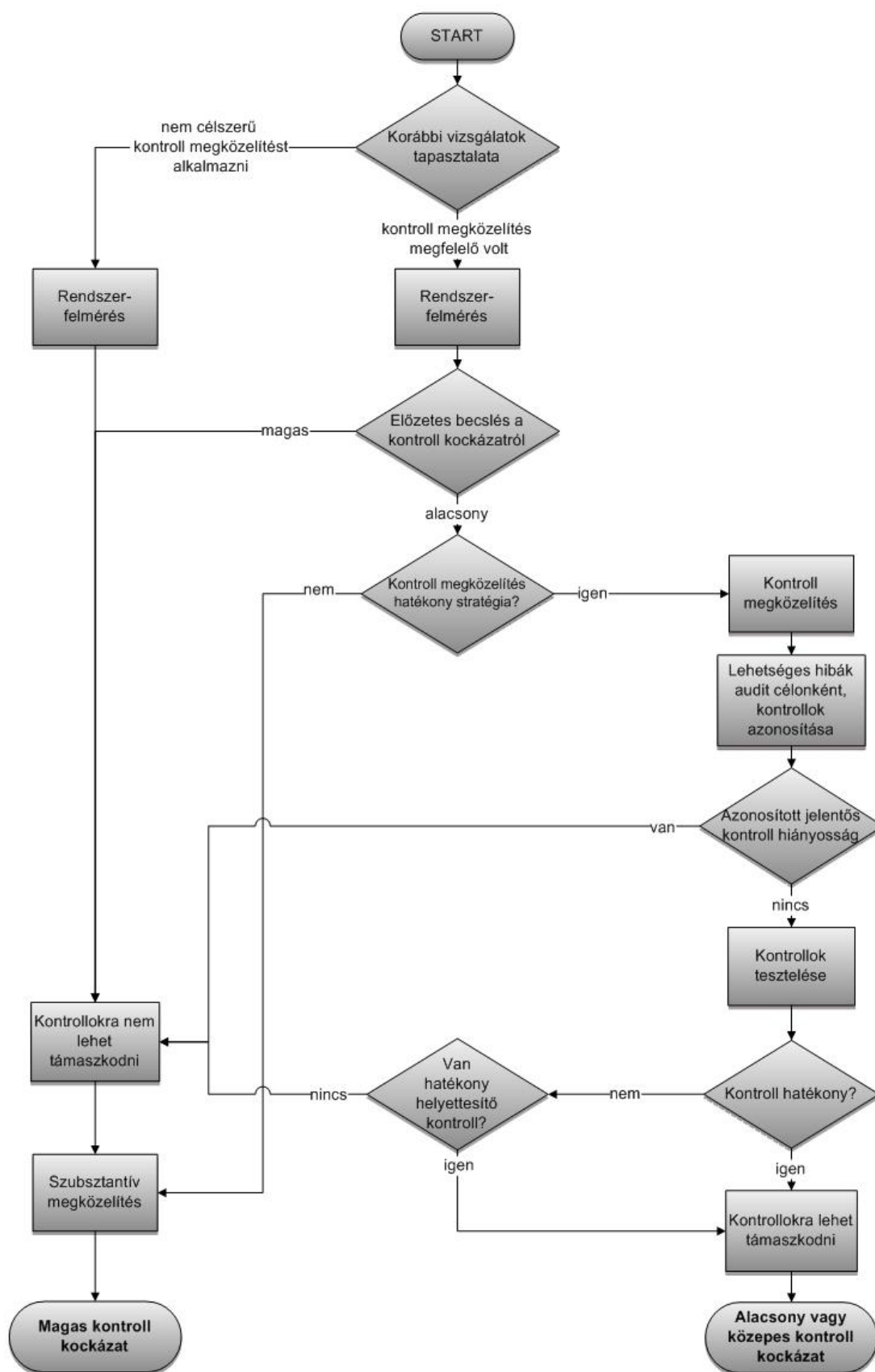
Mivel az egyes kritikus területekhez kapcsolódóan egy minimális rendszerfelmérést minden esetben el kell végezni, **az egyes kritikus területekhez kapcsolódó könyvvizsgálói stratégiáról véglegesen a rendszerfelmérés végén tudunk dönteni.** Így az is előfordulhat, hogy a céljaink között kontroll alapú megközelítés szerepel, de mivel e rendszerfelmérésnél, vagy utána a rendszertesztesztelésnél azt tapasztaljuk, hogy több kritikus pontnál nincsenek, vagy nem megfelelően működnek az ügyfél kontrolljai, le kell mondanunk a kontroll alapú megközelítésről és visszatérünk az alapvető vizsgálati eljárásokra épülő megközelítésre.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében kritikus audit területek esetén a következő megközelítés valószínűsíthető:

- készletek – szubsztantív (részvétel az év végi leltárfelvételen és a készletérték kalkuláció ellenőrzése/újraszámolása),
- pénzeszközök – szubsztantív (részvétel az év végi rovarcsón, a rovarcs és a bankszámla-megerősítés egyeztetése a főkönyvhöz/beszámolóhoz),
- tagi hitel – szubsztantív (egyeztetés az év végi megerősítőhöz, szerződéshez),
- árbevétel – kontroll (a napi könyvelési és a negyedéves egyeztetési folyamat felmérése, majd egy éves forgalom egyeztetése a pénztárgép és a főkönyv között),
- anyagi jellegű ráfordítások – kontroll (a bejövő szállítói számlák jóváhagyási és utalási folyamatának áttekintése, mintaszerűen kiválasztott számlák könyvelésének ellenőrzése, esetleg az év vége után érkezett számlák elvágólagosságának vizsgálata, „search” teszt)
- közzétételek köréből a kapcsolat felekkel való ügyletek – szubsztantív (egyeztetés az év végi megerősítésekhez, szerződésekhez)

Az alábbiakban egy folyamatábrán mutatjuk be a kontroll megközelítés döntési fáját, azaz hogy az előzetes kockázatértékelést követően mi alapján jut el a könyvvizsgáló a kontroll kockázat mértékének megítéléséhez külön-külön, az egyes kritikus területeknél.

8. Rendszerfelmérés

Ahogy azt az előző fejezetben is hangsúlyoztuk, nem lehet hatékony auditot végezni akkor, ha nem értjük azokat a folyamatokat, amelyek létrehozzák a kritikus területek egyenlegeit, ha nem tudjuk, milyen dokumentumok alapján történik az információk rögzítése az analitikákba és a főkönyvbe.

A rendszerfelmérést egy bizonyos szintig minden kritikus területre el kell végeznünk, mert e nélkül nem értjük meg, hogy a részletesebben leauditálandó kritikus területek, vagyis mérleg és eredménykimutatás tételek milyen folyamatok révén jönnek létre, milyen dokumentációk léteznek róluk, milyen folyamatbéli helyeken jöhetnek létre olyan hibák, amelyek a beszámoló megbízhatóságát befolyásolhatják. Mivel a rendszerek nem minden évben változnak a társaságoknál, ezért a ledokumentált rendszerleírásokat viszonylag egyszerű a követő években frissíteni.

A rendszerfelméréskor azokat a folyamatokat érdemes felmérni, amelyek a korábban kiválasztott kritikus területekhez kapcsolódnak. A másik oldalról könnyebbséget jelent, hogy egy folyamat több kritikus területhez is kötődhet, ezért a felmérendő folyamatok száma nem feltétlenül többszöröse a kritikus területek számának. Egy nagykereskedelmi cégnél (mint amilyen pl. a NAGYKER Kft. is) általában kritikus területek auditálás szempontjából a készlet, a pénzeszközök, a vevők, a szállítók, a nettó árbevétel és az eladott áruk beszerzési értéke. Az említett 6 kritikus területhez kapcsolódóan – melyeknél lehet több kritikus területe is egy nagykereskedelmi cégnek természetesen a korábban tárgyalt kritériumok alapján - az alábbi folyamatok azonosíthatók be, mint olyan folyamatok, amelyek az **említett mérleg és eredménykimutatás számlák értékét módosítják**.

Szállító	Beszerzés, pénzkifizetés, év végi értékelés (pl. árfolyamok)
Vevő	Értékesítés, pénzbefolyás, év végi értékelés (pl. értékvesztés, árfolyamok)
Készlet	Beszerzés, értékesítés, év végi értékelés (pl. értékvesztés, leltár)
Nettó árbevétel	Értékesítés
ELÁBÉ	Értékesítés, áttételeken a beszerzés
Pénzeszközök	Pénzbefolyás, pénzkifizetés

Jól látható hogy 6 kritikus területet 5 folyamattal le tudunk fedni.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében célszerű támaszkodni a kontrollokra az értékesítési és a beszerzési folyamatok esetén, hiszen itt sok (éves szinten például az értékesítések darabszáma elérheti a több tízezres nagyságrendet is) kis értékű tranzakció jelenik meg, amit nem tudunk pusztán szubsztantív eljárással lefedni.

Ha kontroll hiányosságot tapasztalunk, két teendőnk van/lehet: (1) értékeljük annak hatását a beszámolóra (ilyenkor a megnövekvő könyvvizsgálati kockázat visszaszorítása érdekében lehet, hogy kiterjedtebb szubsztantív eljárást kell alkalmaznunk, de az is lehet, hogy kiterjedtebb szubsztantív eljárással sem tudjuk lefedni a megnövekedett kockázatot, így a könyvvizsgálói jelentés minősítenünk kell), (2) a társaság vezetőségét tájékoztatnunk célszerű a problémáról (vezetői levél).

A rendszerfelmérés során a könyvvizsgáló képessé válik felfedezni a lehetséges hibákat, be tudja azonosítani a kontrollokat, amelyek megakadályozhatják a hibákat. Ezek a könyvvizsgálói lépések teszik lehetővé a könyvvizsgálati kockázat felmérését és a könyvvizsgálati eljárások tervezését. Az ügyletsoportokon belül el kell különíteni rutin, nem-rutin és becslési eljárás jellegű tranzakciókat. A rutin jellegű tranzakciók az üzletmenet mindennapos részét képezik, ezek az általában gyakran előforduló események, amelyek kezelésében a vizsgált társaság az ügyletek típusából adódóan nagyobb tapasztalattal is rendelkezik (például egy értékesítési folyamat). A nem-rutin típusú tranzakciók olyan, ritkábban előforduló, vagy komplex ügyletek, amelyek csak időközönként fordulnak elő, ezért nincs kialakult mindennapos gyakorlat a tranzakcióban részt vevők oldalán, de a tranzakció kimenete éppúgy nem szubjektív, nem emberi értékítéleten alapul, mint a rutin eljárásoknál. Ilyen eljárás például a devizás tételek mérlegfordulónapi átértékelése, bérköltségek számítása és könyvelése. Ezzel szemben becslési eljárások közé tartoznak azon tranzakciók, amelyek szubjektív emberi értékítéleten alapulnak, mint például egy céltartalék számítás, vagy a terv szerinti értékcsökkenésnél a maradványérték meghatározása.

A társaságok általában a rutin és a nem rutin folyamatokra dolgoznak ki kontrollokat, mivel a becslési eljárásokat általában jóval ritkábban végzik el és az évente egyszer elvégzendő folyamatokra nem olyan hatékony kontrollokat kidolgozni, mint a naponta többször ismétlődő folyamatokra. A becslési folyamatokra természetükből adódóan gyakran a folyamatok sincsenek leszabályozva, ezért a felmérésük is gyakran problémás. Mindezekből kifolyólag az egyes számlákhoz kötődő folyamatok között a rutin és nem rutin folyamatokat mindig érdemes megpróbálni felmérni, míg a becslési folyamatokat gyakran az év végi zárási folyamat részeként dokumentáljuk le.

A rendszerfelmérés az alábbi lépéseket tartalmazza:

- Eldöntjük, hogy az egyes kritikus területeket milyen folyamatok befolyásolják.
- Az így kijelölt folyamatokra meghatározzuk a kritikus utat, vagyis azt az utat, amelyen keresztül a tranzakció (egy darab beszerzés, egy darab pénzkifizetés) adatai eljutnak a főkönyvbe.
- „Végigsétálunk” a kritikus úton, vagyis egy darab tetszőlegesen kiválasztott tranzakciónál elkérjük a kapcsolódó dokumentumokat, információkat és megnézzük, hogy a tranzakció tényleg úgy és azon az úton kerül bele a főkönyvbe, ahogy azt felmértük (ezt a pontot el lehet végezni a folyamat legvégén is).
- A kritikus út mentén kijelöljük azokat a pontokat (kritikus pontok) ahol az információ a tranzakcióról átalakul (pl. összeadásra, átváltásra kerül), egyik adathordozóról átkerül másik adathordozóra (pl. papírról beviszik a számítógépes rendszerbe), fizikailag egyik helyről átkerül másik helyre (pl. a leltárról felvett íveket átviszik a számviteli osztályra feldolgozásra).
- A kritikus pontoknál feltenni a „Mi mehet rosszul”/ „Mi romolhat el” (What could go wrong) kérdéseket? Itt a cél az, hogy az adott kritikus pontra minden releváns audit célra tegyünk fel kérdést.
- Megkérdezzük az ügyfelet, hogy létezik-e kontrollja valamelyik kritikus pontnál az általunk megfogalmazott „Mi mehet rosszul”/ „Mi romolhat el” kérdésekkel kapcsolatban. Itt a kontroll azt biztosítja, hogy ami a kérdés alapján elromolhat a folyamatban, az mégse romoljon el, legyen rá egy megelőző (preventív) vagy felderítő (detektív) kontroll, ami megakadályozza a hibát.

A rendszerfelmérés ezen szintjénél jutunk el ahhoz a döntési ponthoz, hogy érdemes-e kontroll alapú megközelítést alkalmazni, vagy a szubsztantív eljárásokkal fogjuk a kellő bizonyosságot szolgáltatni. Eddig a pontig viszont akkor is érdemes eljutni a folyamatok megismerésében és elemzésében, ha nem szeretnénk kontroll alapú megközelítést, hiszen hogyan tudunk például a szállítók, vevők, vagy készletek teljességéről a mérlegben/főkönyvben meggyőződni, ha nem tudjuk, hogy milyen dokumentum alapján kell keresnünk azokat a főkönyvi vagy analitikus könyvelésben keresni?

A rendszerfelmérés az alábbi módszerek segítségével történik:

- Az ügyfél írásos dokumentációjának áttekintése (folyamatleírások)
- A megfelelő személyekkel folytatott interjúk
- A folyamatok megfigyelésével
- A folyamatok végigkövetésével

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében célszerű támaszkodni a kontrollokra az értékesítési és a beszerzési folyamatok esetén, hiszen itt sok (éves szinten például az értékesítések darabszáma elérheti a több tízezres nagyságrendet is) kis értékű tranzakció

jelenik meg, amit nem tudunk pusztán szubsztantív eljárással lefedni.

Ha kontroll hiányosságot tapasztalunk, két teendőnk van/lehet: (1) értékeljük annak hatását a beszámolóra (ilyenkor a megnövekvő könyvvizsgálati kockázat visszaszorítása érdekében lehet, hogy kiterjedtebb szubsztantív eljárást kell alkalmaznunk, de az is lehet, hogy kiterjedtebb szubsztantív eljárással sem tudjuk lefedni a megnövekedett kockázatot, így a könyvvizsgálói jelentés minősítenünk kell), (2) a társaság vezetőségét tájékoztatnunk célszerű a problémáról (vezetői levél).

5.1 A kritikus út, a kritikus pontok és a lehetséges hibák azonosítása

A rendszerfelmérés kulcsfontosságú eleme annak a vizsgálata, hogy az adott folyamatban, ügyletszoportokban milyen hibák jelentkezhetnek audit célonként, amelyek hatással vannak a beszámolóra. Az alábbi általános könyvvizsgálati célokat kell a rendszerfelmérés során is figyelembe venni:

- létezés: a mérlegben szereplő eszköz vagy forrás létezik a megadott időpontban, és a tranzakciók valós eseményen alapszanak
- előfordulás: a beszámolóban rögzített események ténylegesen előfordultak (elsődlegesen eredmény számlához kapcsolódik, a mérlegre vonatkozó releváns audit cél a létezés)
- értékelés: a mérlegben rögzített tételek az előírások szerint kerültek értékelésre
- mérés: a tranzakciókat vagy eseményeket megfelelő összegben rögzítették a helyes időszakra (eredménykimutatás számlához kapcsolódóan, a mérleghez kötődő audit cél az értékelés)
- teljesség: minden tranzakciót, eszközt, kötelezettséget és eseményt rögzítettek, szerepeltettek a beszámolóban (mérleg és eredménykimutatás tételekre egyaránt)
- jogok és kötelezettségek: a beszámoló csak olyan tételeket tartalmaz, amelyek tulajdonjoga a vizsgált szervezetet illeti meg
- bemutatás és közzététel: a beszámoló az előírásoknak megfelelően került-e összeállításra, minden jelentős körülményt bemutattak-e.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében az értékesítési folyamat jól követhető (kontrollpontokkal körülvett) lépésekből épül fel (sajnos folyamatleírást az ÉTTEREM Kft. nem készített, így erre támaszkodni nem tudunk):

- A vevő kiszolgálása után a bevétel a pénztárgépbe kerül, és a vevő azonnal készpénzben fizet. De vajon mi biztosíthatja, hogy az értékesítés ellenértéke ténylegesen és pontosan a pénztárgépbe kerül?
 - A vevőpultnál egy felirat került elhelyezésre: „Amennyiben Ön nem kapott pénztárgépes nyugtát a vásárlás során, a vásárolt termék ingyenes volt – kérjük, azonnal értesítse az üzletvezetőt ezen a telefonszámon: xxx”. A könyvvizsgáló ellenőrizheti, hogy hány esetben történt meg az üzletvezető

értesítése. De adott esetben meg is figyelheti az eladás folyamatát.

- A pultot és a pénztárgépet kamera figyeli, melynek felvételeit korlátozott ideig megőrzi az ügyvezető. A könyvvizsgáló kiválasztott napokon megtekintheti a felvételt, ezáltal is bizonyosságot nyerve arról, hogy a kontroll hatékonyan működik.
- A nap végén a pénztárgép záró pénzkészlete egyeztetésre kerül a napi forgalommal. Az egyeztetést két személy végzi és aláírásával igazolja a napi záró-bizonylaton. A könyvvizsgáló mintaszerűen ellenőrizheti, hogy megtörténik-e az egyeztetés, aláírások megvannak-e. Ehhez a kontroll teszteléshez egy kisebb minta (15-20 tétel ellenőrzése a 365 napból) is elegendő.
- A napi záró-bizonylatot a könyvelő rögzíti a zárt számítógépes könyvelési rendszerbe. A könyvvizsgáló megbeszélést folytathat a könyvelővel a rögzítés menetéről.
- Negyedévente a halmozott forgalom egyeztetésre kerül a könyvelés és a pénztárgép között. A könyvvizsgáló ellenőrizheti az egyeztetés dokumentációját.

A rendszerfelmérés során a könyvvizsgáló végigköveti a kiválasztott folyamatot, beazonosítja a kritikus utat és kérdéseket fogalmaz meg minden pontnál, ahol hiba keletkezhet.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében kritikus audit területek esetén a következő könyvvizsgálati célok lehetségesek:

- készletek – létezés, teljesség, értékelés (ne feledjük kisvállalkozások esetén az eredmény beállítására előszeretettel használt módszer a készlet „korrigálása”),
- pénzeszközök – létezés, teljesség
- tagi hitel – létezés, teljesség
- árbevétel – teljesség
- anyagjellegű ráfordítások – előfordulás, értékelés
- közzétételek köréből a kapcsolat felekkel való ügyletek – bemutatás és közzététel

A kritikus úton azt az utat értjük, ami feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a tranzakcióról szóló, könyveléshez szükséges információk eljussanak a főkönyvbe. Mivel a könyvvizsgálónak csak erre van szüksége a munkája során, de a tapasztalatok alapján minden folyamat szétágazhat, ezért a felesleges munka elkerülése céljából érdemes a folyamatot hátulról visszafelé felderíteni, s így eljutni a tranzakcióhoz.

Például egy kereskedelmi cégnél a beszerzés folyamatának felmérését és annak a készletnövekedésre vonatkozó részét az alábbi kérdések mentén tudjuk felmérni (a kérdések és válaszok minden cégnél eltérnek a rendszertől függően)

Kérdés: Az adott hónapban beszerzett készletek értéke honnan, milyen időközönként és

milyen értéken kerül be a főkönyvbe?

Válasz: Havonta egyszer, tényleges bekerülési értéken, havi összesítésben az automatikus feladáson keresztül a készletanalitika modulból.

Kérdés: Az adott hónapban beszerzett készletek értéke, a beszerzés dátuma honnan, milyen időközönként és milyen értéken kerül be a készletanalitika modulba?

Válasz: A mennyiségi adat és a teljesítési dátum az általunk aláírt szállítólevélről kerül be a készletanalitikába. A bevitelt a számvitelesek végzik hetente egyszer. Az érték a számláról kerül be a készletanalitikába, szintén a számvitelesek viszik be az adatot hetente egyszer.

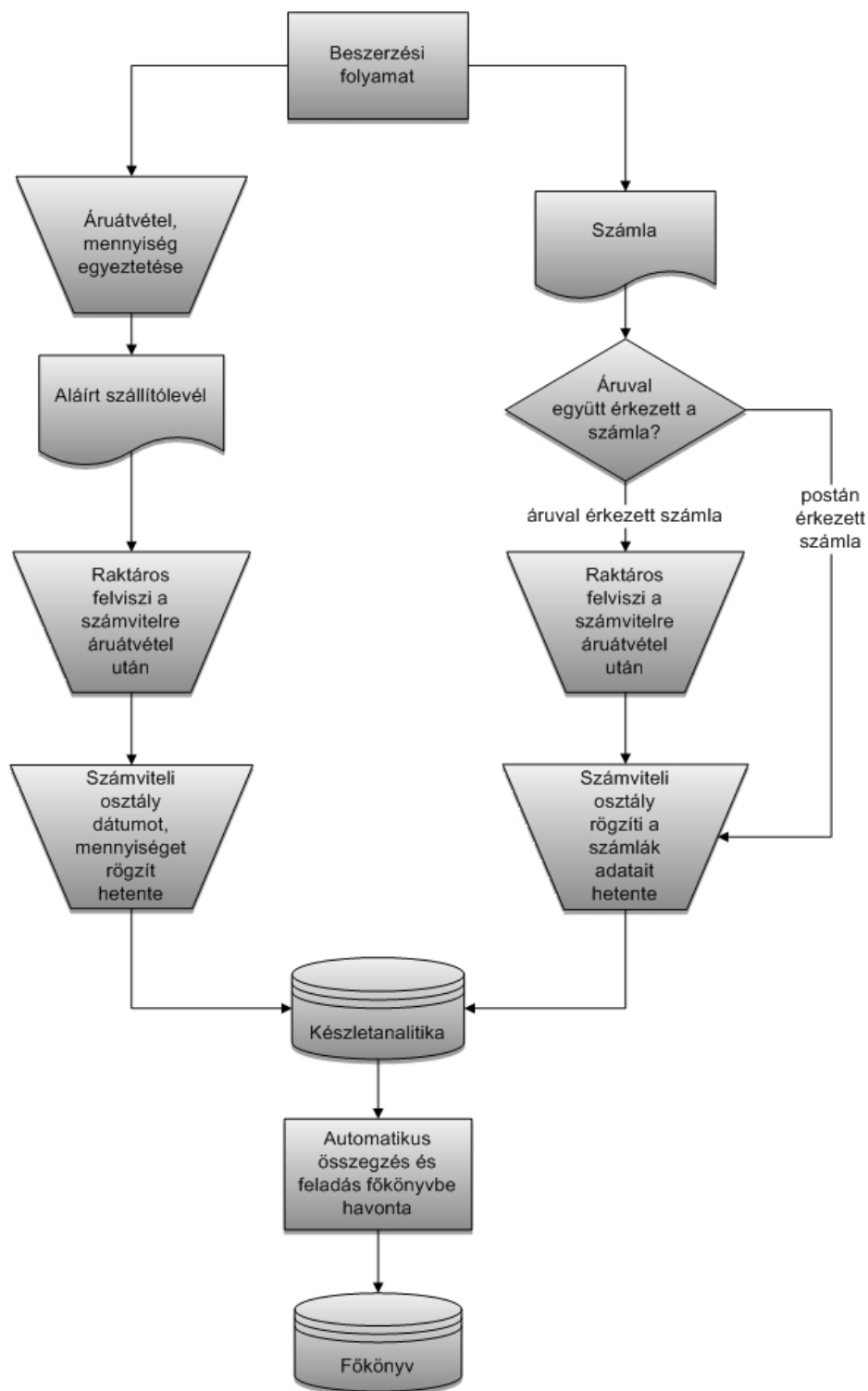
Kérdés: Hogyan kerül a számla és a szállítólevél a céghez?

Válasz: A szállítólevél az áruval együtt jön, aláírja az átvevőnk, egy példányt megtart és felviszi naponta a számviteleseknek. A számla vagy az áruval jön és akkor azt is felviszi az átvevő a számvitelre, vagy postán jön és akkor a postabontás után kerül le a számvitelre.

Jól látható, hogy eljutottunk a tranzakcióhoz, vagyis ahhoz a ponthoz, amikor az áru megérkezik a céghez, ezzel a készletnövekedés általában előáll (most nem foglalkozunk olyan kereskedelmi paritásokkal, mikor a tulajdonjog átruházása időben jelentősen szétválhat a birtokbavételtől).

A folyamatfelmérés eleje itt a főkönyv, mivel a mérleg előállítása a főkönyvből az év végi zárás folyamatával szokott lezajlani és a zárást általában egy külön folyamatként mérjük fel. Ellenőrzési oldalról ráadásul a főkönyv és a mérleg egyezőségét az auditor mindig 100%-san ellenőrzi, ezért a főkönyv és a mérleg egyezősége ezzel az ellenőrzéssel le van fedve.

Egyes könyvvizsgálók nem szoktak leállni a folyamatfelméréssel a tranzakciónál – jelen esetben a készlet megérkezésénél - hanem visszamennek a folyamatban az azt megelőző folyamatrészekig, egy beszerzésnél például felmérik az ajánlatkérés, ajánlat elfogadása, megrendelő kiküldése folyamatrészeket is. Tapasztalatunk szerint a tranzakcióhoz kötődő, de egyébként az időben a tranzakciót megelőző folyamatok felmérésére általában nincs szükség akkor, ha nem kontroll alapú megközelítést alkalmazunk.

A fent vizsgált kereskedelmi cégnél a készletnövekedésre vonatkozó beszerzési folyamatunkban jól láthatóan több kritikus pontunk is létezik:

K1 Szállítólevél feljut az átvevőtől a számvitelhez

K2 Számvitel beviszi a szállítólevélről a készletre vonatkozó mennyiségi adatot, készletazonosítót és a teljesítési dátumot a készletanalitika modulba, tehát a számítógépbe

K3 Számvitel beviszi a számláról az értéket a készletanalitika modulba.

K4 A készletanalitika modul összegzi automatikusan a havi beszerzéseket és feladja a növekedéseket a főkönyvbe.

Ha így felmértük a folyamatot, akkor kiválasztunk egy tranzakciót, elkérjük a szállítólevelet és a számlát és megnézzük, hogy a szállítólevél és a számla adatai tényleg így mentek végig a folyamaton és kumuláltan megjelentek a főkönyvben. Ha úgy gondoljuk, hogy a cégnél léteznek kontrollok a folyamatra, akkor ezt a „végigsétálást” lehet a kontrollok felmérése utáni időpontra is hagyni.

A következő munkafázis a rendszerfelmérés menetében a „Mi mehet rosszul/mi romolhat el” kérdések feltevése.

Ezen kérdések és a kapcsolódó potenciális problémák mindegyike audit célt fed le, mivel a kérdések feltevése nem öncélú. Ezeken a kérdéseken keresztül kapunk választ arra, hogy mit kell leellenőriznünk a munkánk során vagy úgy, hogy leellenőrzöm azt, hogy az ügyfél milyen kontrollokat működtet az adott potenciális probléma elhárítására (kontroll alapú megközelítés az auditnál) vagy úgy hogy az auditornak kell végrehajtania tesztek arra vonatkozólag, hogy a potenciális probléma nem lépett fel (szubsztantív alapú megközelítés).

Példaként bemutatunk a fenti kereskedelmi cégre néhány ilyen mi mehet rosszul kérdés által indukált potenciális problémát az egyes audit célokra:

- *Teljesség:*
 - *A beszerzett áruk nem mindegyikről rögzítik a számvitelen a szállítólevél adatait készletanalitika modulba*
 - *Nem jut el a számla a számvitelre, ezért nem kerül bekönyvelésre a készlet beszerzési értéke a számvitel által*
- *Létezés*
 - *A beszerzés a számláról berögzítésre kerül, de nem volt mögötte valós tranzakció, a készlet nem került a Társaság tulajdonába*
 - *Egy beszerzés szállítólevelén szereplő mennyiség kétszer kerül bevitelre készletnövekedésként a készletmodulba*
- *Értékelés*
 - *A készlet beszerzéseket nem a számlán található értéken könyvelik*
 - *A devizás szállítói értékeket nem a számviteli politikában rögzített árfolyamon*

veszik fel az analitikába

A potenciális problémák összegyűjtését megpróbálhatjuk úgy, hogy egy lépésben a teljes folyamatot megpróbáljuk lefedni, vagy úgy is, hogy lépésenként, minden kritikus pontra felteszünk egy kérdést és a kérdések összessége fogja lefedni a teljes folyamatot. Mivel nem minden esetben létezik olyan kontroll, illetve nem mindig állítható össze olyan audit program, ami egy tétellel lefedi a teljes folyamatot, ezért érdekesebb a lépésenkénti módszert alkalmazni már a probléma felvetésénél is, különösen, ha a könyvvizsgáló kevesebb gyakorlattal bír a rendszerfelmérés területén. A teljes folyamatnál a folyamat legelső pontját hasonlítjuk audit cél szempontjából a legutolsóhoz, míg az egyes kritikus pontoknál közvetlenül a kritikus pont előtti állapotot hasonlítjuk audit cél szempontjából közvetlenül a kritikus pont utáni állapothoz.

A fenti kereskedelmi cégre a felmért beszerzési folyamatra néhány ilyen mi lehet rosszul kérdés által indukált potenciális problémát az egyes audit célokra:

- *Teljesség:*
 - *Egész folyamatot lefedő probléma: Nem mindegyik szállítólevélen megjelenő készletmennyiséghez tartozó készletérték kerül bele a főkönyvbe.*
 - *Egy kritikus pontot lefedő probléma: Nem mindegyik szállítólevélen megjelenő készletmennyiség kerül bele a készletmodulba a számvitelben.*

7. Feladat

NAGYKER Kft. (továbbiakban a „Társaság”) könyvvizsgálatával kapcsolatban az áruk kritikus területnek minősültek (magas érték, sok tranzakció), ezért rendszerfelmérést végzünk a beszerzés rendszerén, mivel a beszerzés rendszerének outputja az áruk mennyisége és értéke. A rendszerfelmérést az áru fizikai beérkezésétől egészen a főkönyvi feladásig próbáljuk nyomon követni, külön kiemelve azokat a kritikus pontokat, ahol mennyiségi vagy értékadatok átkerülnek egyik adathordozóról a másik adathordozóra, egyik rendszerből a másik rendszerbe, vagy egy rendszeren belül átváltása vagy összegzése történik az adatoknak. Ha a felmérésnél már találunk kontrollokat, akkor azt is rögzítjük a narratívában. Mivel ennél a társaságnál a szállító is kritikus terület, nyomon követjük a beszerzési folyamat azon részeit is, amelyek a szállító mérlegtételre vonatkoznak, hasonlóan az áruhoz, egészen a szállítói kötelezettségek pénzügyi rendezéséig. Így tehát összesen három mérlegszámlát érintünk a felmérésben, amelyek: a **készletek**, a **szállítói kötelezettségek** és a **pénzeszközök**.

Az alábbi információk ismertek a rendszerfelmérésünk első napja után:

- 1 A beérkezett árut a fuvarozó a raktárnál adja át, ahol mennyiségi ellenőrzést végeznek,

- összehasonlítják a tényleges mennyiséget az eredeti szállítólevéllel (Kontroll, manuális), majd bevételezik a raktárba az árut.
- 2 A bevételezésnél kiállítanak egy bevét jegyet (árukód, megnevezés, mennyiség). A bevét jegy egy példányát lefűzik a raktárban, egyet felküldenek a Beszerzésre egy szállítólevéllel együtt.
 - 3 A Beszerzésnél a bevét jegy és a szállítólevél alapján beviszik az árutípust, árumennyiséget, és a szállítókódot a készletmodulba.
 - 4 Postázón a levélben beérkező számlát érkeztetik az érkeztető könyvbe, majd az eredeti példányt elküldik a Szállító osztályra.
 - 5 A Szállító osztályon a beérkező számla alapján a szállító kódot, az árukódot, az áru darabszámát és az áruértéket beviszik a szállító analitikus rendszerbe beszerzés címen.
 - 6 A készletmodul és a szállítómodul a tárgyhavi bevitt beszerzések mennyiségi adatait a tárgyhót követő első napon automatikusan összefésüli és kiadja a párosítatlan tételek listáját, vagyis a beérkezett, nem számlázott, illetve a számlázott be nem érkezett tételeket (Kontroll, számítógépes)
 - 7 Az analitikus rendszerekből a tárgyhavi áru beszerzések és szállítóértékek összesített értéke feladásra kerül a főkönyvi rendszerbe.
 - 8 Az aktuális héten fizetendő (illetve a már lejárt esedékességű) szállítói számlák listáját minden hét hétfőjén lekéri a főkönyvelő a szállító analitikából
 - 9 A számítógépes rendszerben kiválasztja azokat a szállítói számlákat, amelyeket átutalással az aktuális héten szeretne kifizetni (minden héten csak egyszer, szerdán fizet a társaság a szállítóinak)
 - 10 A főkönyvelő általi jóváhagyás után a kiválasztott tételek automatikusan átkerülnek a banki modulba (Kontroll, automatizált), ahol elektronikus jóváhagyást kapnak a főkönyvelő jogosultságával. Manuálisan nem tud a főkönyvelő tételt rögzíteni a banki modulban, erre csak a gazdasági vezetőnek van jogosultsága (Kontroll, automatizált)
 - 11 A gazdasági vezető a banki modulban jóváhagyja az utalást. A banki modulban két felhasználó (a főkönyvelőnek és a gazdasági vezetőnek van hozzáférése) jóváhagyása szükséges az utalás indításához, egy jóváhagyás nem elegendő (Kontroll, automatizált)
 - 12 A bank elektronikusan megküldi a kivonatot, amely automatikusan megjelenik a banki modulban és a rendszer összepontozza a szállító analitikával, de könyvelni még nem könyveli, azt a főkönyvelőnek kell egy gombnyomással jóváhagynia.
 - 13 A papíralapon beérkezett bankkivonatot a főkönyvelő összeveti a rendszerből kinyomtatott utalási listával, a megtalált tételeket kipipálja a kivonaton (Kontroll, manuális). Ezután megnyomja az összepontozás gombot a rendszerben (előző pont), amely bekönyveli a pénzmozgást a szállító analitikába.
 - 14 Az összesített pénzkifizetéseket a rendszer havonta automatikusan feladja a főkönyvbe.

15 A főkönyvelő hónap végén egyezteti a bankkivonat egyenlegét a pénzeszközök főkönyvi egyenlegéhez (Kontroll, manuális)

Feladatok

A, Próbálja egy egyszerű folyamatábrával felvázolni az árubeszerzéssel és pénzkifizetéssel kapcsolatos információk útját, majd meghatározni a kritikus utat, vagyis kiemelni a folyamatok azon részeit, amelyek mindenképp szükségesek ahhoz, hogy a releváns információ az áruról a főkönyvi feladásig eljusson.

B, Tegyen fel „Mi mehet rosszul?” (What could go wrong) kérdéseket az árubeszerzésre vonatkozólag a létezés, teljesség, értékelés audit célokra! Próbáljon meg olyan kérdéseket is feltenni, ami csak 1 adott kritikus pontra céloz és olyanokat is, amelyek nagyobb részt átfednek a folyamatban!

C, Azonosítsa be, hogy a B pontban meghatározott „Mi mehet rosszul” kérdésekre léteznek-e kontrollok, amelyek biztosítják az audit célok teljesülését!

5.2 Zárási folyamat felmérése

Az ügyfél kritikus területeivel összefüggő zárási folyamatainak felmérése során gyűjtött információk meghatározzák a könyvvizsgáló audit stratégiáját. A könyvvizsgáló véleményét a

folyamatokról (beleértve azokat az eljárásokat, ahogyan a tranzakciók a főkönyvbe és a beszámolóba kerülnek) befolyásolhatják korábbi könyvvizsgálatok során szerzett tapasztalatok, az ügyfélről szerzett információk, valamint a korábbi évek vizsgálatai során azonosított könyvvizsgálati eltérések, hibák mennyisége.

A rendszerfelmérés során a könyvvizsgálónak különös figyelmet kell fordítania azokra az módszerekre, ahogyan az ügyfél automatizált vagy manuális eljárásokkal a beszámolót összeállítja, és azonosítania kell azokat a kritikus pontokat, ahol hibák előfordulhatnak.

- A főkönyvbe történő adatátadások módszerének megismerése: a legtöbb informatikai rendszerben automatikusan vagy IT által támogatott módon kerülnek át az információk a tranzakció-feldolgozó rendszerből a főkönyvbe. Az automatikus adatátadás csökkenti a gondatlanságból előforduló hibák kockázatát, de a szándékosan felülírt automatizált folyamatok kockázatát nem küszöböli ki (például az alkalmazottak nem követve az előírásokat, átírják a főkönyvbe feladandó összegeket).
- A záráshoz kapcsolódó könyvelési tételek kidolgozása, rögzítése és feldolgozása a főkönyvi rendszerben: a zárási folyamat részeként sok olyan tranzakció kerül rögzítésre, amelyek nem napi rutin tranzakciók, hanem például számviteli becsléseken alapulnak (például vevő értékvesztés). A zárási folyamat felmérése során ezeknek a tranzakcióknak a bizonylati alátámasztottságáról kell információt szerezni, szem előtt tartva, hogy a bizonyítékok egy része nem áll papír alapon rendelkezésre, hanem csak elektronikus formában, az IT rendszereken belül létezik.
- Egyéb, záráshoz kapcsolódó, beszámolóban szereplő tételek: például átsorolások, amelyek nem jelennek meg feltétlenül közvetlenül a főkönyvi rendszerben.

Mivel a zárási folyamat legtöbb esetben függ valamilyen szinten az IT alkalmazásoktól, a könyvvizsgálónak különös figyelmet kell fordítania az automatizált IT mechanizmusokra és az általános IT kontrollokra.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében már ismerünk egy alapvető kontrollt, ami a zárási folyamathoz (is) tartozik: csak a könyvelő tud adatot rögzíteni a könyvelési rendszerben („alkalmazáskontroll”). Ettől függetlenül a könyvvizsgálat folyamán valószínűleg célszerű lesz áttekinteni a végrehajtási lényegesség feletti év végi záró („13. havi”) tételeket.

A könyvvizsgálónak a zárási folyamatra célszerű ugyanúgy tekintenie, mint a vizsgált társaság bármilyen jelentős folyamatára, így az elvégzendő munka (folyamatfelmérés, kontrollok azonosítása, kontrolltesztelés a megközelítéstől függően) sem fog különbözni.

Amennyiben a vezetőség év végi prémiuma olyan mutatókon keresztül realizálódhat, amelyeket a társaság éppen elért, akkor érdemes kiemelt figyelmet fordítani az év végi zárási

tételekre. Ilyenkor a könyvvizsgálói elemzés tárgya azon tranzakciókra irányulhat, amelyekkel a vezetőség elérte a kitűzött célt, már ha volt ilyen.

A zárási folyamat kapcsán tipikusan vizsgálandó kérdések lehetnek például a következők:

- a. Az analitikus és főkönyvi adatok összegzése megfelelően alátámasztja-e a mérlegsorokat?
- b. Minden zárási folyamathoz kapcsolódó könyvelési tételt rögzítettek?
- c. Minden olyan körülményt feltárnak, amelyet be kell mutatni a beszámolóban?

A zárási folyamat kapcsán létező kontrollok lehetnek például:

- A vezetőség terv-tény összehasonlítást végez a beszámolóban szereplő adatokhoz és minden szokatlan tételt kielemeznek
- A vezetőség jóváhagyása szükséges a zárási, nem-rutin könyvelési tételek rögzítéséhez
- Alkalmazáskontrollok biztosítják a beszámoló összeállítását az előre paraméterezett számlatükörből, manuálisan nem lehetséges módosítani a struktúrán

5.3 Kontrollok azonosítása

A rendszerfelmérés során eljutottunk az előző lépésekkel beazonosítottuk a kritikus utat és a kritikus pontokat, felmértük azt, hogy a folyamat során az audit célok tekintetében mi romolhat el, mi mehet rosszul. A következő lépés, ami segíthet a kockázatorientált auditban az a kontrollok azonosítása. Ez ügyfélinterjú segítségével történik. Menete egyszerű, a korábban összegyűjtött mi mehet rosszul kérdésekkel kapcsolatban kérdez rá arra, hogy az ügyfél hogyan tudja kontrollálni, hogy ne történjen meg az, ami elromolhat.

Egy kereskedelmi cégnél létezik egy kritikus pont, ahol a szállítólevélen található készletmennyiség bekerül a készletmodulba. Itt a teljesség audit céljával kapcsolatban elromolhat az, hogy nem minden beérkezett szállítólevélről kerül be az információ a számítógépes rendszerbe. Erre azt a kérdést tudjuk feltenni az ügyfélnek, hogy „Mi biztosítja azt ennél a kereskedelmi cégnél, hogy minden készlettel együtt beérkezett szállítólevél és rajta levő készletmennyiség bekerül a készletrendszerbe növekedésként?”

Az ügyfél válaszait érdemes kiértékelni még akkor is, ha nem célunk a kontroll alapú megközelítés az adott kritikus területnél és a hozzá kapcsolódó folyamatnál. **Az ügyfél létező vagy nem létező kontrolljai és a kontrollok minősége még a kontrollok tesztelése nélkül**

is támpontot nyújt a könyvvizsgálónak arra, hogy melyik területen alacsonyabb szintű az ügyfél kontrolljainak szintje, hol nagyobb az esélye egy hibának, tehát hova kell nagyobb erőket koncentrálni az alapvető vizsgálati eljárások elvégzésénél.

Szemléltető példa

Sok esetben hangzik el, hogy egy kis cégnél nincsenek kontrollok, mert „mindent egy ember csinál, nem különülnek el a feladatok”. Egyértelműen kijelenthetjük, hogy ez nem igaz. Az előbbi példában (ÉTTEREM Kft.), ahol egy családi vállalkozást mutattunk be, is fellelhetőek alapvető kontrollok, melyek elsősorban törvényi előírásokból következnek: A Gt. előírja, hogy a kft-t ügyvezetőnek kell irányítania, így az ő (vagy az általa delegált munkavállaló) aláírása lesz szükséges a vevői és szállítói szerződések megkötéséhez; a kft-nek bankszámlát kell nyitnia, ahol is meg kell adni ki jogosult a bankszámla felett rendelkezni, például a szállítói átutalásokat kezdeményezni. Továbbá, a legtöbb könyvelési rendszer kínál alapvető (hozzáférési, informatikai, valamint egyeztetési) kontrollokat (ezekről később még részletesen beszélünk).

Gyakran merül fel kérdésként a könyvvizsgáló kollegáktól, hogy mi minősül kontrollnak. A kontrollok a belső kontroll rendszer mind az öt elemét érinthetik (a COSO² által megfogalmazott meghatározás alapján a belső kontroll rendszer elemei: kontrollkörnyezet, kockázatelemzési folyamat, információ és kommunikáció, kontroll tevékenységek, monitoring). A kontroll tulajdonképpen bármilyen eljárás lehet, amely a feldolgozás során megakadályozza a hibák előfordulását (preventív vagy megelőző kontrollok), vagy időről időre utólagos ellenőrzés során felfedezi (detektív kontrollok) és kijavítja (korrektív kontrollok) a már megtörtént hibás tranzakciókat.

A kontrollok lehetnek manuális, illetve automatizált kontrollok. A manuális kontrollokon belül elkülöníthetünk tisztán manuális, illetve IT-től függő manuális kontrollokat. Az automatizált kontrollok minden esetben IT alapúak, jellemzően alkalmazáskontrollok. Ezeken felül megkülönböztetünk IT általános kontrollokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy az IT-től függő manuális, illetve az alkalmazáskontrollok a vizsgált periódus teljes időtartama alatt hatékonyan működjenek.

Manuális kontrollok alatt tisztán kézi ellenőrzéseket értünk, amelyekhez nem szükséges IT alkalmazások bevonása. A gyakorlatban ezek a típusú kontrollok egyre ritkábbak, főként a fizikai ellenőrzéseknél, számlálásoknál találkozhatunk velük.

Manuális kontroll lehet például egy beszerzési folyamat kapcsán, ha a raktáros az áru raktárba való megérkezésekor fizikailag megszámlálja a termékeket és miután egyeztetette a

² Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)

menyiségeket, cikkszámot stb. a szállítólevélhez, ezt aláírásával és a dátum feltüntetésével dokumentálja az átvételi bizonylaton.

IT-től függő manuális kontrollokon olyan eljárásokat értünk, amelyek teljes körű és pontos, IT alkalmazásokból nyert információkat igényelnek a hatékony működéshez. Minden olyan manuális kontroll, amely bármilyen kis mértékben is függ az IT környezettől, ebbe a kategóriába tartozik.

Az IT-től függő manuális kontroll lehet például, ha a vezetőség rendszeres időközönként az informatikai rendszerből nyert riport segítségével terv-tény összehasonlítást végez és ennek alapján képes felderíteni rosszul könyvelt tételeket.

Alkalmazáskontrollokról akkor beszélünk, amennyiben az IT rendszerbe épített teljesen automatizált mechanizmus végzi az ellenőrzést, és akadályozza meg vagy fedezi fel a hibákat. Az alkalmazáskontrollok jelentős szerepet töltenek be az IT alkalmazásokon belüli felelősségi szintek elkülönítésében, mivel az alkalmazáskontrollokat kiegészítik a szintekhez rendelt hozzáférési kontrollok.

Alkalmazáskontroll lehet például egy olyan funkcionális a könyvviteli szoftvernek, amely nem engedi könyvelni a pénzügy számára a szállítói számlát, ha már van a rendszerben ugyanerre az ügyletre elfogadott megrendelőlap, de annak adatai eltérnek a számlán szereplő adatoktól. A jóváhagyási szintek úgy vannak meghatározva, hogy a beszerzési osztály tudja csak módosítani a megrendelőlap adatait, aki közvetlen kapcsolatban van a beszállítóval.

5.4 IT általános kontrollok

Az IT-től függő manuális, illetve alkalmazáskontrollok hatékonyságának minősítése esetén a könyvvizsgálónak meg kell fontolnia, hogy ezek a kontrollok valóban úgy működnek-e, ahogy az eljárásokat tervezték. Ezért a könyvvizsgáló munkájának ki kell terjednie arra, hogy

- az alkalmazásokban bekövetkezett összes változtatás igénylése, jóváhagyása, tesztelése és elfogadása megfelelő volt-e mielőtt bevezették őket, hogy biztosítva legyen a minőség és az elvárt funkcionális (program változtatás). A cél annak biztosítása, hogy a funkcionális a vizsgált időszakban nem változott, vagy ha igen, akkor azt kellőképpen letesztelték-e?
- csak arra jogosult személyeknek és alkalmazásoknak van hozzáférésük az adatokhoz, tranzakciókhoz, törzsadatokhoz és a funkciók megfelelően elkülönítettek és engedélyezettek (logikai hozzáférés). Fontos szempont, hogy az adatokat utólag nem módosították-e illetéktelenül, például egy főkönyvi kivonaton utólagosan lehet-e változtatni?

Az IT általános kontrollok megléte és minősége ott is fontos, ahol a könyvvizsgáló valamilyen ügyféltől kapott számítógépes listára támaszkodik (analitikák, szűrések bizonyos

tételekre), de nem végez el a listán minden olyan számítást manuálisan, amelyet a számítógép elvégzett. Ilyen eset lehet például, ha a könyvvizsgáló kap egy X oldalas listát az eredménykimutatás kritikus területeit alátámasztó főkönyvi egyenlegek egész éves forgalmáról, de nem adja össze a listákon szereplő tételeket egyesével, hanem elfogadja a végösszeget, ami a lista alján szerepel.

A fenti két kontrollt (program változtatás kontroll, logikai hozzáférés kontroll) IT általános kontrolloknak nevezzük. Az általános IT kontrolloknak ezeken felül további formái is létezhetnek, például a monitoring, rendszeres mentések (back-up), ütemezési feladatok és katasztrófa-elhárítás, de a könyvvizsgálati munka szempontjából a program változtatás és a logikai hozzáférés kontrolloknak van a legnagyobb relevanciája. Az IT általános kontrollok minősítése során a könyvvizsgáló ezek hatékonyságát leginkább akkor vizsgálja, ha az IT-től függő manuális vagy alkalmazáskontrollokra szeretne támaszkodni.

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében alkalmazáskontroll, hogy a pénztárgép automatikusan összesíti a napi forgalmat, vagy, hogy a könyvelési rendszerben csak a könyvelő tud adatot rögzíteni. Manuális kontroll, hogy készpénzes értékesítést kamera figyel, vagy, hogy vevők számára jól látható helyen figyelmeztető tábla került elhelyezésre: „Amennyiben Ön nem kapott pénztárgépes nyugtát a vásárlás során, a vásárolt termék ingyenes volt – kérjük, azonnal értesítse az üzletvezetőt ezen a telefonszámon: xxx”.

A rendszerfelmérés során a könyvvizsgálónak ellenőriznie kell az általános IT kontrollokat (változtatás kontrollok és hozzáférés kontrollok), mivel ezek befolyásolhatják az alkalmazáskontrollokat és a könyvvizsgáló megközelítését, hogy támaszkodhat-e az alkalmazáskontrollokra, IT-től függő manuális kontrollokra, valamint az elektronikus audit bizonyítékokra. Az IT általános kontrollok hatékonyságának minősítése általában az alkalmazáskontrollokkal együtt történik, viszont IT általános kontrollok több alkalmazásra is vonatkozhatnak, így ezek hatékonyságát célszerű először értékelni az alkalmazáskontrollok és IT-től függő manuális kontrollok tesztelése előtt. Természetesen figyelembe kell venni, hogy egyáltalán kíván-e a könyvvizsgáló kontroll megközelítést alkalmazni, hiszen **ha már az előzetes stratégia alapján úgy dönt, csak alapvető vizsgálati eljárásokat végez, valószínűleg felesleges IT általános kontrollokat tesztelni.** A vizsgálat időzítése a könyvvizsgáló szakmai megítélésén múlik, célszerű lehet megfontolni az IT általános kontrollok előzetes tesztelését, hiszen ha kiderül, hogy nem működnek hatékonyan, a könyvvizsgálati stratégiát is úgy kell alakítani, hogy a kontroll megközelítés nem lesz alkalmazható.

Az IT általános kontrollok értékelését célszerű IT alkalmazásonként elvégezni, mintsem általánosan az egész cégre nézve, mivel így lehetőség van különbséget tenni IT alkalmazások között, amelyekre az általános IT kontrollok hatékonyak voltak és olyanokra, amelyekre nem.

Azokra az IT általános kontrollokre, amelyekről a vizsgálat során bebizonyosodott, hogy nem működnek hatékonyan, más eljárásokat kell találni, hogy lehessen támaszkodni az alkalmazás-, illetve IT-től függő általános kontrollokre. Olyan kompenzáló kontrollokat kell azonosítani, amelyek biztosítják, hogy a rosszul működő IT általános kontrollok ellenére az elektronikus audit bizonyítékok rendelkezésre állnak és az alkalmazás- és IT-től függő manuális kontrollok hatékonyan működtek az egész vizsgált periódusra vonatkozóan.

Egy szolgáltató cégnél az informatikai rendszer biztosítja, hogy a kiadott ajánlatra (ami majd később a kiállítandó számla alapját képezi) automatikusan kerülnek az egységárak. Ez egy idén bevezetett fejlesztés által biztosított új funkció. A funkció tesztelése az ügyfél részéről nem történt meg, tehát az IT általános kontrollok nem hatékonyak. Ilyen esetben kompenzáló kontroll lehet, ha például bizonyos összeghatár felett leellenőrzik az ajánlatokat manuálisan, hogy a megfelelő ár került-e rájuk.

i. Programváltoztatás kontrollok

Az IT alkalmazások folyamatos, megbízható működéséhez elengedhetetlen, hogy az alkalmazásokat érintő változások kezelése szabályozott és nyomon követhető legyen. A rosszul kezelt változtatások növelik a rendszer helytelen működésének kockázatát, amelyek ezzel kihatással lehetnek magára a beszámolóra is. A programváltoztatás kontrollok feladata, hogy a rendszerek változtatása során felmerült kockázatokat elfogadható szintre szorítsák.

Példaként felsorolunk néhány, a gyakorlatban elterjedt program változtatás kontrollt:

- Az ügyfél rendelkezik formális szabályzatokkal és előírásokkal a rendszer bevezetés és változtatás tekintetében (pl. rendszerfejlesztési módszertan, adatmigrációs folyamatok stb.)
- Vezetői jóváhagyások szükségesek mind a felhasználói, mind az IT részlegektől bármilyen rendszerváltoztatást érintő projekt elkezdése előtt
- A projekt dokumentációk tartalmazzák a rendszerkövetelményeket, kockázatfelméréseket, költség-haszon számításokat, amelyeket az egész projekt során figyelemmel kísérnek
- Az ügyfél rendszer-változtatási eljárásai figyelembe veszik és kezelik a biztonsági kockázatokat
- Az ügyfél rendszer-változtatási eljárásai figyelembe veszik és kezelik az adatmigrációs és adatkezelési kockázatokat
- Léteznek külön tesztrendszerek az éles rendszerektől függetlenül, ahol az új, vagy megváltoztatott IT alkalmazás tesztelhető
- A vezetőség értékeli és jóváhagyja az IT alkalmazást még a bevezetés előtt
- A felhasználók aktívan részt vesznek a tesztelésben és ennek dokumentált nyoma van

A programváltoztatás kontrollok vizsgálatához javasoljuk az MKVK által kiadott „Informatikai audit a könyvvizsgálatban” című módszertani útmutató 14. számú mellékletének használatát.

ii. Logikai hozzáférés kontrollok

Az IT alkalmazások a logikai hozzáférés kontrollok segítségével védhetőek meg az illetéktelen beavatkozásoktól. Ezeknek a kontrolloknak azt is kell biztosítaniuk, hogy az arra jogosult felhasználókön kívül mások ne férhessenek hozzá adatokon, információkon túl pl. program beállításokhoz. A logikai hozzáférés kontrolloknak három szintjét különböztetjük meg, ezek:

1. alkalmazások szintje
2. adatbázisok szintje
3. operációs szint

A logikai hozzáférés kontrollok tesztelése során a könyvvizsgálónak szem előtt kell tartania az információbiztonságra vonatkozó célokat. Az információk biztonságos kezelése egyrészt az információk bizalmasságának megőrzését, másrészt az információk sértetlenségének és a megfelelő körben való hatékony elérhetőségének szavatolását jelenti. Az információbiztonság kiemelt elemei:

- Bizalmasság (Confidentiality)
- Sértetlenség (Integrity)
- Rendelkezésre állás (Availability)

Példaként felsorolunk néhány, a gyakorlatban elterjedt logikai hozzáférés kontrollt:

1. Léteznek formális szabályzatok és előírások, amelyek meghatározzák a rendszerek biztonságával kapcsolatos követelményeket
2. Létezik olyan mechanizmus, amely biztosítja, hogy az alkalmazottak értesülnek a biztonsági előírásokról (pl. formálisan aláírnak egy nyilatkozatot, amelyben elismerik, hogy elolvasták és megértették a biztonsági szabályzatot).
3. Létezik funkcionálisan különálló biztonsági szervezet, amely független az IT szervezettől és a felhasználóktól
4. Az IT szervezet alkalmazottainak nincsenek operatív vagy könyvelési felelősségei
5. A következő, felhasználói fiókokra vonatkozó jellemzők teljesülnek:
 - 5.1 Minden felhasználónak egyedi felhasználói fiókja van
 - 5.2 Megfelelő jelszavakat kell használni (minimum és maximum jelszó hosszúság, numerikus karakterek, kisbetű-nagybetű használata kötelező stb.)
 - 5.3 Minden felhasználó saját maga határozza meg a jelszavát (nem központilag adják)
 - 5.4 Időszakos jelszóváltoztatás kötelező

- 5.5 Ugyanazt a jelszót nem lehet többször használni
- 5.6 Bizonyos számú sikertelen bejelentkezés után a felhasználói fiók letilt és inaktívvá válik
- 5.7 Felhasználónként csak egy aktív bejelentkezés lehet egy időben
- 5.8 Adminisztrátori jogosultsága csak kis számú felhasználónak van, akiknek a munkájához ez elengedhetetlen
- 6. A biztonsági beállításokat rendszeresen felülvizsgálják és karbantartják
- 7. A rendszeradminisztrátorok munkáját naplózzák (log) és rendszeresen felülvizsgálják
- 8. Az ügyfél formális szabályzattal rendelkezik a felhasználói jogosultságok kiadását/módosítását/visszavonását illetően
- 9. A felhasználói fiókokat rendszeresen felülvizsgálják, a nem használt fiókokat törlik

A MKVK által kiadott „Informatikai audit a könyvvizsgálatban” című módszertani útmutató 11. számú melléklete egy kidolgozott minta kérdőívet tartalmaz a logikai hozzáférés kontrollok felmérésére és minősítésére.

Amennyiben nem kívánunk kontroll alapú audit stratégiát választani - és a magyar cégek auditjának nagy többségére ez jellemző - akkor a rendszerfelmérésben a kontrollok beazonosítása az utolsó pont, amit érdemes végrehajtani. A kontrollok tesztelésre történő kiválasztása, a kontrollok tesztelése nem része a további munkánknak.

Szubsztantív megközelítésű audit módszertan alapján a kritikus területeknél a már ismert folyamatok, az audit célok mentén megfogalmazott „mi mehet rosszul” kérdések és az ügyfél által ismerttetett kontrollok alapján kell kialakítani azokat a könyvvizsgálói programpontokat, amelyek lefedik az audit kockázatokat az egyes kritikus területekhez kötődően.

9. Kontrollok tesztelése

Amennyiben a könyvvizsgáló a kontroll alapú megközelítéssel kíván élni, úgy a rendszerfelmérés során azonosított és hatékonynak becsült kontrollokat tesztelni kell, ha a könyvvizsgálat során támaszkodni szeretnénk rájuk. A kontroll tesztelés célja, hogy a könyvvizsgáló meggyőződjön arról, hogy a kontrollok

- úgy működnek, ahogy a könyvvizsgáló a rendszerfelmérés alapján dokumentálta
- a vizsgált periódus teljes terjedelme alatt működtek
- időről időre alkalmazásra kerültek
- minden releváns tranzakcióra kiterjedtek
- megszüntették azokat a hibákat, amelyekre létrehozták őket

Kontrolltesztelés négy fő eljárással végezhető:

- A vállalkozás munkatársainak kikérdezése: a könyvvizsgáló szóbeli bizonyítékot szerez a belső kontroll funkció működéséről

A könyvvizsgáló például interjút készít azzal az alkalmazottal, aki az analitikus adatok egyeztetését végzi a főkönyvvel, hogy hogyan azonosítják az egyeztetendő tételeket, melyek azok az eljárások, ahogy a könyvelési tételeket javítják, ha az egyeztetés során eltéréseket találnak. A vezetőséggel folytatott interjú során kérdés lehet, hogy hogyan biztosítják, hogy az egyeztetések pontosan és rendszeresen megtörténjenek.

- Megfigyelés: A könyvvizsgáló a belső kontroll rendszer vizsgálata során magát a folyamatot tekinti át, ahogy a kontroll zajlik

Az előbbi példával élve, a könyvvizsgáló megfigyelheti az alkalmazott munkáját, amikor magát az egyeztetést végzi. Figyelembe kell azonban venni, hogy a kontrollt végző alkalmazottak megfigyelés alatt precízebb, pontosabb munkát végezhetnek, mint általában.

- Felülvizsgálat: A könyvvizsgáló a meglévő bizonyítékok összegyűjtésével vizsgálja meg, hogy a kontroll megtörtént, illetve megfelelően működött-e. Ez magában foglalja a tranzakciókat alátámasztó bizonylatok, dokumentumok megszerzését és áttekintését.

A könyvvizsgáló az egyeztetés megtörténtét igazoló dokumentumokat kéri el az ügyféltől és ellenőrzi, hogy az ellenőrzés valóban dokumentált formában zajlott (pl. az analitikát a főkönyvvel egyeztető munkatárs minden ellenőrzést aláírásával és a dátum feltüntetésével dokumentál, így ez bizonyítja az ellenőrzés megtörténtét).

- Munkafolyamatok megismétlése: Ilyen eljárásra akkor van általában szükség, ha az ellenőrzés megtörténte bizonylatok és dokumentumok segítségével nem nyomon követhető, vagy ezek tartalma nem szolgál elég alátámasztással a kontrollra létező vonatkozóan.

A könyvvizsgáló végigköveti az érintett tranzakciót és a folyamat során ellenőrzi, hogy a kontroll helyesen működik-e (pl. az analitikus feladásokat egyezteti a főkönyvvel, hogy a feladott összegek megegyeznek-e)

A kontrollok tesztelésre történő kiválasztása és a tesztelés módszertanának részletes bemutatása célszerűségi okokból nem része jelen jegyzetnek, ezért részleteiben nem térünk ki rá.³

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében a könyvvizsgáló előzetesen megfelelőnek minősítette a felfedezett két kontrollt (kamera és kiírt figyelmeztető szöveg), és ezt jegyzi fel a munkalapjára: *„Ha ezek a kontrollok hatékonyan működnek megfelelően megakadályozzák, hogy ne történjen olyan értékesítés, ami nem kerül rögzítésre a pénztárgépbe.”*

A könyvvizsgáló teszteli a felfedezett két kontrollt és a következő tapasztalja:

- a könyvvizsgáló általi próbavásárlás során a *„Köszönöm, nyugtát nem kérek!”* felszólításra nem került a pénztárgépben rögzítésre az értékesítés;
- a kamera, bár fel van szerelve és működik, a felvételt nem rögzítik, mert meghibásodott a felvevő berendezés;
- a kiíráson szereplő telefonszámot tárcsázva a következő szöveg hallható: *„A megadott telefonszámon előfizető nem kapcsolható.”*

Ezek alapján a konklúzió, hogy a kontrollok nem működnek hatékonyan, alternatív könyvvizsgálati eljárást kell keresni.

³ lásd még 330. témaszámú standard

10. Kontrollkörnyezet minősítése és kihatása a könyvvizsgálati munkaprogramra

A rendszerfelmérés és az esetlegesen elvégzett kontrollok tesztelése után a könyvvizsgálónak érdemes minősítenie az ellenőrzési kockázat becsült szintjét.

A kontroll kockázat szintjei az alábbiak szerint értelmezhetők:

- **Alacsony:** A kontrollokat előzetesen hatékonynak minősítjük, és kontrollteszteléssel győződünk meg róla, hogy a kontrollok valóban megfelelően működtek az egész vizsgált periódusra vonatkozóan. Ehhez értékelni kell, hogy a gyűjtött bizonyítékok elegendőek, illetve megfelelően alátámasztják a kontroll megközelítésünket. Amennyiben nem, át kell értékelni a kontrollok hatékonyságáról szóló minősítésünket. Ha a kontroll tesztelés során kiderült, hogy a kontrollok nem működnek megfelelően, a kontroll kockázat „Magas” lesz.
- **Közepes:** Amennyiben a kontrollok előzetes minősítése hatékony volt, valamint a vizsgált perióduson belül megbizonyosodtunk róla, hogy a perióduson belül a vizsgált esetekben megfelelően működtek, de nem szereztünk elegendő bizonyítékot arról, hogy ezt a teljes időszakra igazolni tudjuk, a kontroll kockázat „közepes” szinten kerülhet megállapításra.
- **Magas:** A kontroll kockázat akkor magas, ha a könyvvizsgálati bizonyítékok azt mutatják, hogy a kontrollok nem hatékonyak, vagy a rendszerfelmérés során a jelentős ügyletsoportokra és folyamatokra vonatkozóan gyűjtött információkból az következik, hogy a kontrollok valószínűleg nem lesznek hatékonyak.

Nem szabad elfelejteni, hogy ha van olyan alapvető könyvvizsgálati eljárás, amellyel megszerezhető a szükséges bizonyíték a számlaegyenlegek alátámasztására, akkor a könyvvizsgáló a stratégiája kiválasztásakor dönthet úgy, hogy nem fog támaszkodni a kontrollokra, hanem szubsztantív megközelítést választ. Ekkor a kontroll kockázat szintén magas lesz (hiszen kontroll tesztelés híján nem is tud az ellenkezőjéről meggyőződni).

A tipikus magyar vállalatok auditjánál a kontroll kockázat magas besorolást kap, mivel általában nem léteznek folyamatosan és jól működő kontrollok az egyes kritikus utak kritikus pontjaira vonatkozólag.

A vizsgált társaságról szerzett információk, valamint a számlacsoportok jelentős hibás állításra való fogékonyságának ismeretében meghatározott eredendő kockázat és az ellenőrzési kockázat összefüggéséből pedig meghatározható a feltárási kockázat elfogadható legmagasabb szintje. Ezt a meghatározást a könyvvizsgálónak érdemes minden kritikus területre elvégeznie. Az alábbi táblázat azt mutatja, hogy a könyvvizsgálati kockázat

összefüggéséből ($KK = EK \times ERK \times FK$)⁴ következően a feltárási kockázat legmagasabb szintjei hogyan határozhatóak meg.

		A könyvvizsgáló becslése a belső kontroll kockázatról		
		Magas	Közepes	Alacsony
A könyvvizsgáló becslése az eredendő kockázatról	Magas	Legalacsonyabb	Alacsony	Közepes
	Közepes	Alacsony	Közepes	Magas
	Alacsony	Közepes	Magas	Legmagasabb

A feltárási kockázatot a könyvvizsgáló eljárásai tudják csökkenteni illetve azok mélysége alapján határozható meg. A könyvvizsgáló célja, hogy minél kevesebb munkával szerezzen elegendő és megfelelő audit bizonyítékot úgy, hogy ne haladja meg a feltárási kockázat meghatározott szintjét. Ez azt jelenti a fenti táblázat vonatkozásában, hogy a nem vastag betűvel jelölt területek a feltárási kockázat megengedhető maximális szintjei, tehát pl. ha az eredendő kockázat és a kontroll kockázat alacsony, akkor a könyvvizsgáló magas feltárási kockázatot fogadhat el úgy, hogy a könyvvizsgálói kockázat még elfogadhatóan alacsony szinten marad. A táblázatban az eredendő kockázatra 3 fokozat lett megállapítva, de van olyan könyvvizsgáló cég amely csak 2 fokozatot (alacsony és magas) használ, ott értelemszerűen a „közepes” eredendő kockázathoz kapcsolódó kombinációk nem relevánsak.

Mint azt korábban rögzítettük, a magyar környezetben a vizsgált társaságok nagy többségére a magas ellenőrzési kockázat lesz a jellemző könyvvizsgálói szemszögből, ezért az elfogadható legmagasabb szintje a feltárási kockázatnak a „Legalacsonyabb”, az „Alacsony”, vagy legfeljebb a „Közepes” kategóriába esik. A gyakorlatban eredendő kockázat szintjére sokszor nem hármas, hanem kétféle bontást szokás alkalmazni, azaz az eredendő kockázat vagy „Alacsony” vagy „Magas”. Így tehát lényegében a tipikus magyar vállalatok auditjánál általában két lehetőség lesz a feltárási kockázat szintjére és ezt a szintet tulajdonképpen az eredendő kockázat határozza meg, mert a kontroll kockázat mindig magas. Ennek az elvégzendő tesztek mélységére és mennyiségére van hatása (lásd később).

Vannak olyan audit cégek, ahol a feltárási kockázat lehető legmagasabb szintjét nem is kritikus területenként, hanem még mélyebb bontásban, kritikus területenként és azon belül audit célonként fogalmazzák meg. Itt is igaz az, hogy az egyes cégek által alkalmazott kockázatbecslési modellek lényegesen eltérhetnek egymástól, még akkor is, ha a főbb irányelvekben megegyeznek.

⁴ KK=Könyvvizsgálói kockázat, EK=Ellenőrzési kockázat, ERK=Ellenőrzési rendszer kockázat, FK=Feltárási kockázat

11. Könyvvizsgálati munkaprogram tervezése

A könyvvizsgálat során elvégzendő eljárások, tesztek terjedelmét a kockázatbecslés határozza meg. Hozzon bármilyen eredményt a könyvvizsgáló előzetes kockázatbecslése, bizonyos alapvető vizsgálati módszereket mindenképpen el kell végeznie. A könyvvizsgálati munkaprogram tervezése során a könyvvizsgálónak szerepeltetnie kell azokat a teszteket, amelyekre a könyvvizsgálati standardok előírásai alapján szükség van (pl. külső megerősítések a vevőkkel kapcsolatban, részvétel a készletek leltárszámlálásán stb.), ezeken felül pedig a kockázatbecslés függvényében kell kidolgozni az audit célok vonatkozásában az elvégzendő feladatok körét. A könyvvizsgáló vizsgált társaságról szerzett tudása, előzetes kockázatbecslése, a rendszerek felmérése során szerzett információi, valamint a kontrollok tesztelésének eredményei (kontroll megközelítés esetén) mind **kihátással vannak az audit programra**. Minden faktor – audit célonként – meghatározza az elvégzendő audit munka körét.⁵

A kockázatbecslés függvényében az alábbi szempontokat célszerű figyelembe venni a könyvvizsgálati munkaprogram összeállításánál:

	Kockázati szintek			
Feltérési kockázat legmagasabb elfogadható szintje	Magas	Közepes	Alacsony	Legalacsonyabb
Elemző vizsgálati eljárások	Az elemző vizsgálatokat úgy kell tervezni, hogy figyelembe vegyünk, hogy a könyvvizsgálat szempontjából jelentős hibák előfordulásának valószínűsége minimális. Emiatt nem túl részletes, cég szintű adatelemzésekre van csak szükség, például trend vizsgálatok vagy mutatószámok elemzése.	A könyvvizsgálat szempontjából jelentős hibák előfordulásának esélye alacsony, így kiterjedtebb elemző eljárásokkal, mutatószámok alaposabb elemzésével (például nem csak aggregált szinten, hanem részletesebb elemzéssel) gyűjthető elegendő könyvvizsgálati bizonyíték, amely egy-egy audit célra elegendő	Mivel hibák előfordulására számítunk, önmagában az elemző vizsgálati eljárások nem lesznek elegendőek, ki kell egészíteni az alátámasztó adatok tesztelésével. A mutatószámok és trendek vizsgálata mellett el kell végezni bizonyos tesztelési eljárásokat is.	A hibák előfordulásának magas valószínűsége miatt elemző eljárások önmagukban nem szolgáltatnak elegendő bizonyosságot az egyenlegek alátámasztására. Ezeket az eljárásokat ettől függetlenül el kell végezni, de a bizonyosságot a tesztelési eljárásokon keresztül kell

⁵ lásd 315., 330. és 500. témaszámú standardok

		bizonyosságot adhat.		megszerezni.
Tesztelések	Néhány audit cél tekintetében, ahol az elemző vizsgálati eljárások nem elegendők (pl. készletek létezése) szükséges adatok tesztelését elvégezni. Ezen felül az eljárások célja az, hogy alátámassza azt a meggyőződésünket, hogy a hibák előfordulásának valószínűsége minimális. Gazdasági események tranzakciós tesztelésére általában nincs szükség.	Az eljárások célja, hogy felfedezzék, fordultak-e elő hibák. Emiatt az adatok tesztelésére nagyobb számban van szükség a „Legalacsonyabb” összevont kockázathoz képest. Gazdasági események tranzakciós tesztelésére általában nincs szükség.	Az eljárások célja, hogy felfedezzék, fordultak-e elő hibák, és ha igen, milyen mértékben. Kiterjedt tesztelési eljárásokra van szükség, amely az egyenlegek tesztelése mellett magában foglalja a gazdasági események tranzakciós tesztelését is.	Mind a gazdasági események tesztelése (tranzakciós tesztek) és az egyenlegek tesztelése szükséges annak érdekében, hogy megállapítható legyen az előforduló hibák nagysága és jelentősége. A könyvvizsgáló bizonyítékok ezeken az eljárásokon keresztül szerezhetők meg az audit célok vonatkozásában.

Az előző fejezetben leírt gondolatmenetet folytatva a magyar kis- és középvállalkozások esetében a fenti táblázat két jobboldali oszlopa lesz minden bizonnyal a releváns, mivel a kontroll kockázatot ebben a körben általában magasnak értékeljük, így az eredendő kockázat fogja legfőképpen befolyásolni a megengedett feltárási kockázat legmagasabb szintjét.

A könyvvizsgálati munkaprogram tervezésekor audit célonként kell meghatározni az elvégzendő feladatok körét.

Az alábbiakban bemutatunk egy példát a vevőkövetelésekkel kapcsolatban, amely a munkaprogram egy lehetséges felépítéseként szolgál. A munkaprogram ilyen módon való felépítésének előnye, hogy könnyen átlátható formába önti az elvégzendő lépéseket, és feltünteti az audit célokat, amelyekre az eljárás vonatkozik.

				Audit célok				
		Munkalap referencia	Elvégezve (dátum, aláírás)	Létezés / Előfordulás	Teljesség	Értékelés / Mérés	Jogok és Kötelezettségek	Bemutató és Közzététel
Adatok tesztelése								
1	Egyeztesse a vevők analitikáját a főkönyvhöz. Ellenőrizze, hogy nincs-e az analitikában szokatlan tétel			X	X			
2	Az analitikát áttekintve ellenőrizze, hogy nincs-e jelentős szokatlan tétel, negatív, illetve olyan egyenleg, amelyet át kellene sorolni más mérlegcsoportra (pl. kapcsolt egyenlegek, munkavállalókkal szembeni követelések stb.)			X	X			X
3	A korosított vevő egyenlegek alapján ellenőrizze, hogy van-e jelentős lejárt tétel, fontolja meg értékvesztés elszámolásának szükségességét					X		
4	A vevő egyenlegek visszaigazoltatásával győződjön meg az egyenlegek létezéséről (köröztetendő egyenlegek kiválasztása mintavételezési módszertan alapján)			X		X	X	X
5	Vizsgálja meg a devizás egyenlegek év végi átértékelését					X		X
6	Vizsgálja meg a fordulónaphoz közeli tételek elszámolását, hogy megfelelő időszakra kerültek-e rögzítésre			X	X			
7	Vizsgálja meg a fordulónap után kiállított jóváíró számlákat, adott engedményeket hogy megfelelő					X		X

	időszakra vonatkoznak-e							
8	Más számlacsoportok vizsgálata során azonosított-e olyan információkat, amelyek érintik a vizsgált szervezet követeléseire feleltető rendelkezésének jogát (pl. zálog)?						X	
Elemző eljárások								
1	Az árbevételből, eladási adatokból számított mutatószámokat vesse össze az előző időszakkal. Elemezze a vevők forgási sebességét, a tárgyévben behajthatatlanná vált követeléseket. Vizsgálja meg a várt eltérések hiányát, illetve a szokatlan változásokat.			X	X	X		X
2	Hasonlítsa össze a kintlévőségek egyenlegét, fizetési feltételeket, valamint a legjelentősebb üzleti partnerek forgalmát az előző időszakkal					X		

Jelen oktatási anyagban a mintavételezési eljárások tervezésének és lebonyolításának módszertanával nem foglalkozunk, mivel az az elmúlt években a Kamara oktatási anyagaiban részletesen bemutatásra került.

Nem foglalkoztunk továbbá az adó tételek vizsgálatának specialitásaival sem, mivel a Kamara által 2010 folyamán elfogadott módszertani kézikönyv (Adótételek könyvvizsgálatának módszertani kézikönyve) a Kamara honlapján szintén elérhető.

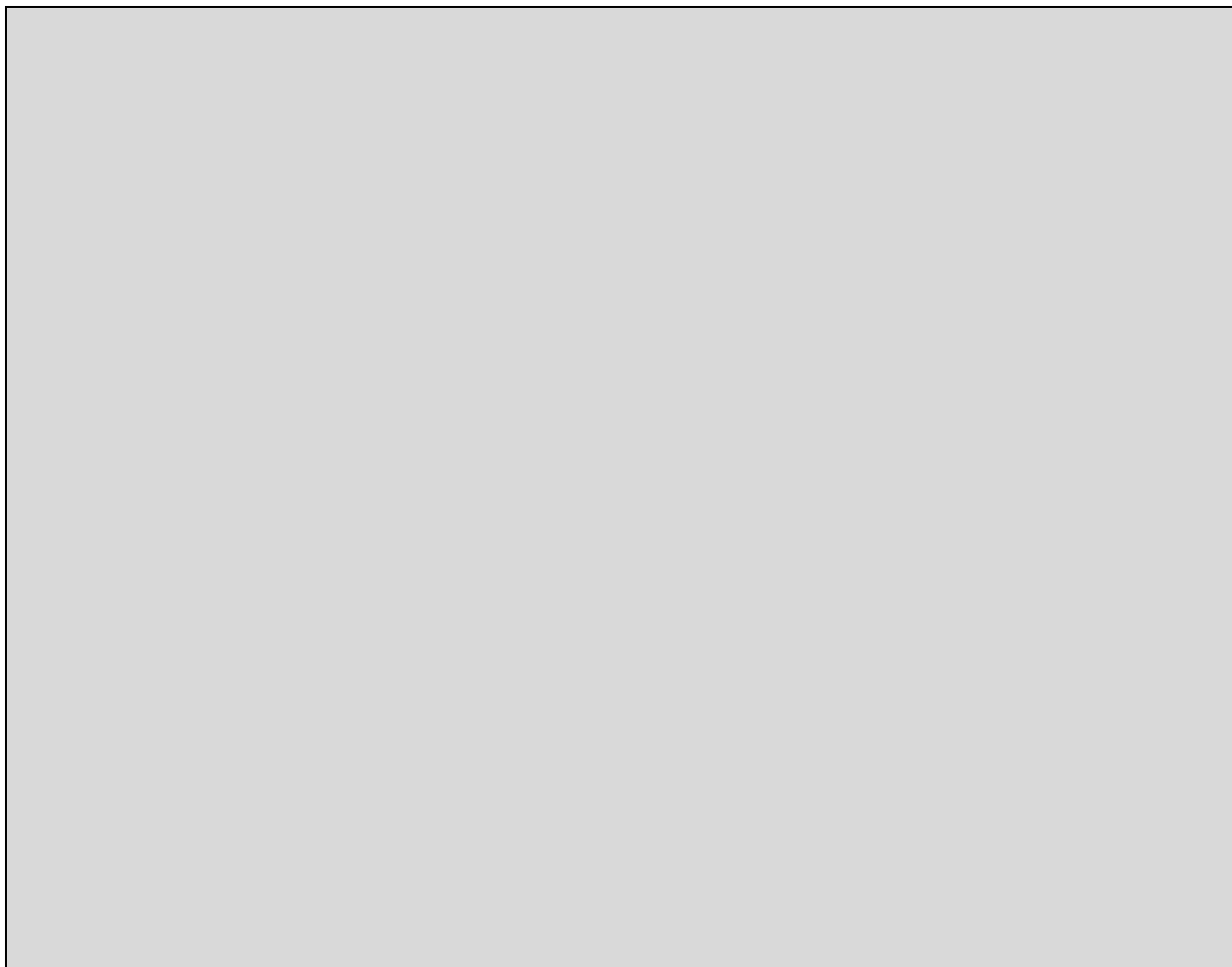
8. Feladat

A NAGYKER Kft. könyvvizsgálata során a szállítók mérlegsorra kell audit programot kialakítani. A szállítók mérlegszámla kritikus területnek minősült: felmértük a beszerzés folyamatát, meghatároztuk a kritikus utat és megpróbáltunk kontrollokat azonosítani és tesztelni (lásd 7. Feladat a 46. oldalon).

Feladat

Készítsen audit programot a szállítók mérleg sor év végi vizsgálatára a korábban megszerzett információkat figyelembe véve!

		Audit célok				
		Létezés / Előfordulás	Teljesség	Ertékelés / Mérés	Jogok és Kötelezettségek	Bemutató és Közzététel
Adatok tesztelése						
Elemző eljárások						

12. Könyvvizsgálói munka az év végi készletleltárral kapcsolatban

A könyvvizsgálók az év végi audit munkák előtt még egy feladattal legalább szembesül, ez pedig az év végi készletleltározáson való részvétel. A készletek fizikai számbavételének megfigyelése és a kapcsolódó tesztszámlálások elvégzése nem csak a standardok előírásai miatt kiemelt fontosságú.⁶ Nagyon ritkán fordul elő, hogy létezik olyan kontroll egy vállalkozásnál, amely biztosítja 100%-ban a mennyiségi megfelelést az eszközök vonatkozásában, ezért tehát az év végi készletszámlálás – köznapi nevén leltározás - a **kis- és középvállalkozásoknál még nagyobb jelentőséggel bír**, hiszen ezeknél jóval kevesebb kontroll működik. A könyvvizsgálónak ezért célszerű részt vennie a társaság fordulónapra vonatkozó leltárfelvételén, amelyen egyrészt információt gyűjt a társaság leltározással kapcsolatos eljárásairól, kontrollkörnyezetéről, valamint próbaszámlálással mintavétel alapján az eszközök egy bizonyos részét ellenőrzi és az év végi vizsgálat során egyeztet a társaság beszámolóját alátámasztó adatokhoz. Felhívjuk a figyelmet, hogy a leltározás alatt a törvényi megfogalmazás szerint nem kizárólag a készletek mennyiségének alátámasztását kell érteni, hanem ide tartozik a mérlegben szereplő többi egyenleg leltárral való alátámasztottságának értékelése is, de a jegyzet a továbbiakban főleg a készletek év végi mennyiségi felvételével és annak ellenőrzésével foglalkozik

A készletek leltározásán való részvétellel a könyvvizsgáló legfőképpen a létezés és teljesség audit célokra vonatkozó munkát végez, de ezeken felül az értékelés és a jogok és kötelezettségek audit célok területén is nyer fontos információkat. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül felsorolunk néhány gyakorlati szempontot, amely miatt a leltározás különösen fontos a könyvvizsgálat során. A könyvvizsgáló a leltározás során:

- A létezés és teljesség audit célok szempontjából gyűjt bizonyítékokat
- Próbaszámlálást végez, amelynek eredményét az év végi audit során a beszámolót alátámasztó analitikához egyeztet – így alátámasztva a létezés audit célt
- Információkat szerez a társaság leltározási folyamatának kontrollkörnyezetéről
- Dokumentumokat gyűjt (pl. első-utolsó ki és beszállítások, készletmozgások)
- Elfekvő készleteket azonosít (poros, sérült, elkülönített stb.)

A fenti pontokra a könyvvizsgálónak célszerű dokumentációjában ellenőrző listát rendszeresítenie. Az MKVK által megjelentetett, honlapján elérhető „Kézikönyv a kis és középvállalkozások könyvvizsgálatához a Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok alapján – 2010” tartalmaz útmutatót a könyvvizsgálók számára a leltározáson való részvételt dokumentáló ellenőrző lista segítségével (Leltár ellenőrző lista III/B.I.30).

Ehhez hasonló ellenőrző lista segítségével a könyvvizsgáló dokumentált formában győződhet meg arról, hogy a leltározás folyamata során jellemzően előforduló problémák, kockázatok kezelése megtörtént-e.

⁶ lásd 501. témaszámú standard

A könyvvizsgáló részvétele a leltározáson elengedhetetlen abból a szempontból is, hogy itt nyílik lehetőség a későbbi audit munka szempontjából szükséges információk, dokumentumok megszerzésére (pl. elfekvő készletek azonosítása, amelyet az év végi audit programban a készlet értékvesztés elbírálásánál fog hasznosítani).

Szemléltető példa

A mintavállalkozásunk (ÉTTEREM Kft.) esetében a leltározás a fordulónapon (december 31-én) történik, és a készletek értékelése a még várhatóan felmerülő költségekkel és a kalkulált haszonnal csökkentett eladási áron történik. A készletek felmérése nem több mint négy óra munka. Mivel a készlet a kisvállalkozások esetén az egyik „legközkedveltebb” módszer az év végi eredmény „finomhangolására” a könyvvizsgálónak célszerű az év végi leltározáson részt venni. Ha a könyvvizsgáló egyedül végzi a tevékenységét, az év végi leltározásba akkor is bevonhat segítséget (családtag), hiszen leltározáson való részvétel és dokumentálás nem feltétlenül magas szintű szakmai feladat.

A következőkben összegyűjtöttünk néhány, a leltározás során előforduló problémakört a gyakorlati életből, amelyekkel a könyvvizsgálók találkozhatnak:

A leltározási folyamat szabályozatlansága

A gyakorlatban előforduló probléma, hogy egyes társaságoknál nincsen megfelelő formába öntve a társaság leltározási gyakorlata, vagy a leltárszabályzatra csak mint egy szükségesen előállítandó dokumentumra tekintenek, és maga a leltározási folyamat ettől eltérően, **előre definiált szabályrendszer nélkül zajlik**. Ez a probléma lehet csak a kontrollkörnyezet hiányossága, amelyre a vezetői levélben célszerű a könyvvizsgálónak felhívnia a társaság vezetőségének figyelmét, de jelenthet olyan kockázatokat is, amelyek kihatással vannak akár könyvvizsgálói jelentés minősítésére is.

Leltározást végzők felelőssége

A szabályozatlanság egyik eredménye, hogy **a leltározást végző személyek felelősségi köre nincs pontosan definiálva**. Ez ahhoz is vezethet, hogy a **leltározást végző alkalmazottak nem érdekeltek a pontos leltárfelvételben**, így a leltár megbízhatóságának kockázata nagyban emelkedhet.

Leltárellenőrök szerepe, szerepkörök különválasztása

A leltározási folyamat kontrollkörnyezetének vizsgálata során fontos szempont a **leltárellenőrök megléte**, munkájuknak minősége. Amennyiben valaki az ügyfél oldaláról ellenőrzi a leltározást, fontos a **leltárellenőrzést végző csoport függetlenségének** értékelése. Független leltárellenőrök hiányában a leltározási folyamatból hiányzik egy detektív kontroll, amely felfedezhet a leltározás során elkövetett hiányosságokat. Problémát okozhat az is, ha a leltározásban részt vevők egyébként közvetlen anyagi felelősséggel tartoznak a leltárhiányokért, hiszen ellenérdekeltek a leltáreltérések feltárásában, emiatt a kontrollok működésének megbízhatósága szenvedhet csorbát.

Teljesség nem biztosított

A leltározást végző csoportnak ún. „**vak leltárt**” kell végezniük, azaz nem használhatják a leltározás alatt a készletnyilvántartó kartonokat. A gyakorlatban többször előforduló probléma, hogy a készletanalitikából kinyomtatott kartonok segítségével végzik a leltárfelvételt, ami nagyban csökkenti a leltár teljes körűségének megbízhatóságát. Ellenőrizni kell továbbá a leltárjegyek, valamint a leltárívek feldolgozásának teljes körűségét. Amennyiben a leltárellenőrzésünk nem terjed ki a teljes leltárkészletre (pl. bizonyos tételeket máshol tárolnak), a könyvvizsgálati eljárásokat ki kell terjeszteni azoknak az eszközcsoportoknak a vizsgálatára is (idegen helyen tárolt készletek visszaigazoltatása, bizományosi készlet stb.).

Leltáreltérések feldolgozása nem megfelelő

A leltározási folyamatnak fontos eleme a leltározott mennyiségek analitikus rögzítése, és összevetése a könyvekben szereplő mennyiségekkel, valamint az eltérések kiértékelése. Lehet bármilyen kontrollált és megbízható a fizikai leltárfelvételi folyamat, ha a leltáreltérések rögzítése nem megfelelően zajlik. Különösen fontos a könyvvizsgáló számára a leltárfeldolgozási folyamat megismerése és minősítése abból a szempontból, hogy tud-e támaszkodni az ügyfél eljárásaira, hiszen legtöbb esetben a leltározás kiértékelése napokkal a tényleges leltárfelvételt követően történik, így annak megfigyelése nem, csak utólagos tesztelése lehetséges.

Leltározás közben mozog a készlet

Találkozni olyan esettel, amikor a könyvvizsgáló leltárellenőrzése során a leltározandó eszközcsoportoknál mozgás következik be. Ilyen például, ha a leltározás alatt van ki- illetve beszállítás, folyik a termelés, vagy akár csak fizikailag átmozgatják a raktáron belül a cikkeket a leltározás alatt. Ilyen esetekben nem biztosított a leltározás teljes körűsége, valamint duplikációkhoz is vezethet a készletnyilvántartásban a véletlenül leltárba többször

felvett készlet. Amennyiben a könyvvizsgáló a leltárellenőrzés során ilyet tapasztal, és ezek a készletmozgások nem izolálhatók (pl. beszállítások történtek, de elkülönítetten tárolták és tartották nyilván ezeket a cikkeket), az minden bizonnyal azt fogja jelenteni, hogy az év végi leltárra a könyvvizsgáló nem fog tudni támaszkodni, ami alternatív módszerek hiányában akár a jelentés korlátozásához vezethet.

A leltározáson a könyvvizsgáló nem vesz részt

Gyakran előfordul, hogy a könyvvizsgáló nem szerez tudomást a vizsgált társaság leltározásának időpontjáról, vagy nem kap rá meghívást így nem tud rajta részt venni. Szintén előfordulhat, hogy a könyvvizsgáló megbízás a fordulónapi leltározást követően indul. Ezekben az esetekben a könyvvizsgáló a leltárban szereplő adatok megbízhatóságáról nem tud meggyőződni. Ebben az esetben ha a társaság folyamatos mennyiségi nyilvántartást vezet és hatékony a készletekre vonatkozó kontrollrendszere (és erről a könyvvizsgáló meg is tudott győződni), a könyvvizsgáló a fordulónaphoz közeli tesztszámlálással és a megszámlolt mintára vonatkozó készletmozgások tranzakciós tesztelésével elegendő bizonyítékot szerezhet a létezés és teljesség audit célokra.

Bizonyos készletcsoportok leltározását nem lehet szemrevételezni

A leltárellenőrzés kapcsán problémát jelenthet, ha a leltározás alatt bizonyos eszközcsoportokhoz való hozzáférés korlátozott. Ilyen lehet például egy zárolt területen lévő eszköz, vagy időjárási körülmények miatt nem megfigyelhető készlet stb. Ezekben az esetekben, amennyiben ez a készletcsoport jelentős, és meglétéről nem lehet meggyőződni sem a leltározáskor, sem későbbi időpontban, szintén lehet olyan tényező, amely minősített jelentéshez vezethet.

Csalások, készlethiányok okainak feltárása

A leltározás ellenőrzése során a könyvvizsgáló azonosíthat olyan területeket, amelyek növelik a csalás lehetőségének kockázatát. Ilyenek lehetnek pl. a nagy értékű készletek őrzésében felfedezett hiányosságok, leltárhiányok, amelyeknek okai nem a normál üzleti működésre vezethetőek vissza. A csalásokra visszavezethető készlethiányok indikálhatnak olyan kontroll hiányosságokat, amelyeket a társaság kontroll környezete nem képes hatékonyan kezelni, és ezáltal más mérlegszámlákra is hatással lehetnek.

Fordulónaphoz közeli készletmozgások nyomon követése

A könyvvizsgálónak különös figyelmet kell fordítania a fordulónaphoz közeli készletmozgások megfigyelésére (cut-off). A leltárellenőrzés során ezért célszerű

meggyőződni a fordulónapot megelőző, illetve a fordulónapot követő néhány tranzakció helyes kezeléséről. Ennek darabszáma a kockázatbecslés függvénye, a gyakorlatban általában 3-5 db be- és kivételezésről van szó mindkét esetben, amely alapján tesztelhető, hogy az ügyfél év végi eljárásai megbízhatóan működnek-e.

Lassan mozgó készletek azonosítása

A leltárfelmérés során folytatott interjúk, illetve a raktárkészlet szemrevételezése fontos információkkal szolgálhat a könyvvizsgáló számára az elfekvő, lassan mozgó készletek azonosítására. Ilyen lehet például elkülönítetten tárolt, vagy nagyon poros készletcsoport, de akár a nagy mennyiségben álló késztermék is. A könyvvizsgálónak dokumentálnia kell ezeket a megfigyeléseit, azokat a készletcsoportokat, amelyekre a megfigyelés vonatkozott, és figyelembe kell vennie ezeket a megszerzett információkat az év végi készletvizsgálat során az értékelés audit cél tekintetében.

Leltármennyiségek átváltása

A könyvvizsgálónak dokumentálnia kell a leltárellenőrzés során azokat a módszereket, ahogy a leltáríveken felvett mennyiségeket a végleges készletlistában szereplő mennyiségre átváltják (pl. köbözéssel felvett, de kilogrammban/tonnában nyilvántartott készletek). Az ellenőrzés során mérlegelni kell azoknak a módszereknek a megbízhatóságát, amelyekkel az átváltás zajlik, hiszen nagy mennyiségű készlet esetében ez a végleges készletanalitikára vetítve akár jelentős eltéréseket is okozhat.

9. Feladat

NAGYKER Kft. (továbbiakban a „Társaság”) könyvvizsgálatával kapcsolatban az áruk kritikus területnek minősültek (magas érték, sok tranzakció), ezért az a döntés született, hogy a könyvvizsgáló cég egyik kollegája részt vesz a leltározáson. Az egyik kollega elkészítette a leltározáshoz kapcsolódó teendők listáját a kevés tapasztalattal rendelkező könyvvizsgáló juniornak, aki részt fog venni a leltározáson:

- 1, Válasszon ki 10 tételt a leltározók által felvett tételek közül és ellenőrizze le, hogy a tételek fizikailag léteznek, és a darabszámuk egyezik a megszámlolt és papíron rögzített mennyiséggel!
- 2, Amennyiben lát sérült, vagy elfekvőnek látszó (pl. poros) készletet, arra kérdezzen rá, írja fel az azonosítóját és a mennyiségét!
- 3, Amennyiben problémát lát a készletek fizikai védettségét tekintve kérdezzen rá és írja

fel a körülményeket!

- 4, Figyelje meg a leltározó csapatot és ellenőrizze le hogy
- a. A csapat olyan tagokból áll, akik ismerik a készletet, de van benne olyan személy is, aki nem felel a készletért a napi tevékenység során!
 - b. A csapat nem használ mennyiségi adatokat tartalmazó analitikát a számolásnál (vakleltár)!
 - c. A csapat hogyan gondoskodik arról, hogy a raktárban található összes készlet megszámlálásra és felvételre kerüljön!
 - d. Van-e eljárása a csapatnak arra, hogy a leltárfelvétel közbeni ki és bevételezések rögzítésre kerülnek!

Feladat:

Nézze végig a leltározáson részt vevő kollega feladatlistáját és gondolja végig, hogy az árukra vonatkozó audit célok tekintetében, melyik pont hasznos melyik nem! Ha van olyan feladatpont, amit Ön elhelyezne a listán arra is tegyen megjegyzést!

10. Könyvvizsgálati eltérések értékelése

A könyvvizsgálati eltérések azonosítása és megfelelő rendezése az audit egyik kulcsmomentuma, hiszen közvetlenül kihat a könyvvizsgálói véleményre, valamint az ügyfél pénzügyi kimutatásainak megbízhatóságára. A könyvvizsgáló célja, hogy lehetőleg ne maradjanak nem könyvelt audit eltérések, ezért arra kell törekedni, hogy az azonosított eltéréseket javítsák. Amikor könyvvizsgálati eltérést azonosítunk, mérlegeljük, miért nem előzte meg/javította ki az eltérést az ügyfél kontroll rendszere. Amennyiben a hibát a kontrollrendszerben bekövetkező változtatás, vagy a kontroll rendszer rossz működése okozta, át kell értékelnünk a kontroll rendszernek arról a részéről alkotott véleményünket, amely számlacsoportnál az eltérés keletkezett. Eltérés keletkezhet a kontrollok tesztelésénél és a tesztelésnél is. **Mivel jelen jegyzet nem foglalkozik kiemelten a kontrollok tesztelésével és kiértékelésével, a fejezet további részében csak az alapvető vizsgálati eljárásoknál talált eltéréseket elemezzük.**

Amikor könyvvizsgálati eltéréseket azonosítunk, két különálló kérdéskörre kell szakmai választ adnunk:

- A talált eltérések alapján mondhatjuk-e azt, hogy **az adott teszt**, ahol az eltérés jelentkezett, az eltérés ismeretében is **kellő bizonyosságot szolgáltat** azzal az audit céllal kapcsolatban, amire a tesztet végrehajtottuk, vagy nem. Utóbbi esetben további mintatételekre kell elvégezni a tesztet, vagy alternatív tesztekkel kell végrehajtanunk az audit cél elérésére, a bizonyosság megszerzésére.
- A talált eltérésekre **kell-e kérni könyvelésben történő módosításokat, vagy nem.**

A két kérdéskört külön kell elbírálnunk és különböző, **egymástól független teendőkhöz vezetnek, de vannak a folyamatban olyan részkérdések, amelyek mindkét területen felmerülnek.** Az alábbiakban áttekintjük döntési sorrendben azokat a részkérdéseket, amelyekre válaszokat kell találnunk a végső konklúziók meghozatalához tehát ahhoz, hogy kell-e további munkát végezni a könyvvizsgálónak, illetve kell-e könyvelni az ügyfélnek.

1. a.

Amikor azt a kérdést kell eldöntenünk, hogy **kell-e további tesztelést végrehajtanunk az adott tesztnél a talált eltérések miatt, az első feladat az eltérés minősítése.** A minősítés első sorban annak eldöntése, hogy az eltérés az ügyfél hibás könyveléséből származik, vagy nem. Gyakran előfordul például, hogy megerősítést kérünk egy adott időpontban fennálló egyenlegre (vevő, szállító, hitel, stb.) külső féltől. Ilyenkor a külső féltől érkező egyenleg és az ügyfélnél lévő egyenleg eltérése például egy vevő vagy szállító tételnél legalább 3 féle okból következhet be:

1. Bekövetkezhet az auditált cég könyvelési hibájából (sérül a teljesség vagy az időbeliség, mint cél).
2. Bekövetkezhet a külső fél (vevő vagy szállító) hasonló hibájából
3. Bekövetkezhet olyan időbeli eltérésből, amely alapján egyik fél sem hibázott. Ilyen lehet az adott példánál, ha az egyik fél már elindította a számlát, vagy a pénzt, de ez időben később érkezett meg a másik félhez és ez okozott eltérést. Ha például a vevő elindítja az utalást a mérlegfordulónap előtt, de az csak a mérlegfordulónap után érkezik meg, lehet természetes eltérés a két egyenleg között, de nem követett el számvetési hibát egyik fél sem.

Az eltérés minősítésénél beazonosítjuk az ügyfél segítségével az eltérést okozó tranzakciókat, majd azok alátámasztó dokumentációjának megvizsgálásával (teljesítést alátámasztó bizonylaton szereplő teljesítési dátum és szerződés vizsgálata, bankbizonylat ellenőrzése, stb.) eldönti a könyvvizsgáló, hogy a 3 eset melyike áll fenn. Az ügyfél hibája esetén a döntési úton tovább kell menni (1.b, 1.c...stb.), egyéb esetben viszont az eltérés nem hiba, a teszt eredménye alátámasztotta a teszt célját.

Sajátos eset az eltérések vizsgálatánál a becslési eljáráson alapuló értékek (pl. céltartalék, értékvesztés, stb.) auditja, ahol szintén lehet eltérés a könyvvizsgáló által helyesnek vélt és az ügyfél által lekönyvelt értékek között. Az ügyfél szubjektív döntéseinél a könyvvizsgáló ritkán kerül abba a helyzetbe, hogy konkrét összeget tud mondani a saját szubjektív becslése alapján. A gyakoribb eset inkább az, hogy az ügyfél nem tudja alátámasztani a becslését megfelelően dokumentált indokokkal és számítással ezért a könyvvizsgáló nem tud meggyőződni például egy környezetvédelmi céltartalék összegéről. Ebben az esetben a könyvvizsgáló mérlegeli, hogy az ügyfél mindent alátámasztott-e ami elvárhatósági szinten alátámasztható lenne vagy nem. Amennyiben nincs minden alátámasztva vagy ha az alátámasztás nem a lekönyvelt értéket indokolja, akkor ezt a könyvvizsgáló általában hatókörkorlátozással tudja reflektálni a jelentésében a nagyságrendtől függően és nem a könyvelendő hibalistára történő felvétellel, ami a szokásos útja a hibák kezelésének.

1. b.

Végig kell gondolni az auditornak, hogy a vizsgálat tárgyául szolgáló tételhalmaz, vagy tranzakcióhalmaz minden egyes tételét vizsgálta-e vagy nem. Ha a talált hibák az ellenőrzés tárgyául szolgáló halmazban/rétegben található összes tétel megvizsgálása során kerültek elő, akkor nem kérdés, hogy mennyi hiba maradhatott a nem vizsgált tételeknél, milyen extrapolációt kell végrehajtani, ezért nem szükségesek a további lépések.

1. c.

Végig kell gondolni, hogy a hibák egyedi hibák-e vagy rendszerhibák. A hiba okát egyébként is tisztázni kell a könyvvizsgálónak. Alapszabály, hogy ha nem tud a

könyvvizsgáló meggyőződni arról, hogy a hiba izolált, vagyis egyedi hiba, akkor rendszerhibának kell tekinteni.

Ha például év közben a cég áttér egyik szoftver használatáról egy másik szoftverre, ott előfordulhat, hogy a váltáskor nem kerül át minden szükséges adat az egyik szoftverből a másikba. Egy ilyen hibánál jól behatárolható (izolálható) azon hibák mennyisége és értéke, amely hibaként tekinthető, tehát igaz az, hogy nem fordulhat elő hasonló hiba az év többi, migrációval nem érintett napjain.

1. d.

Potenciális hibák becslése a következő feladat. Itt a talált hibákból a rendszerhibákat összegezzük, extrapoláljuk a teljes sokaságra, majd a kapott értékhez hozzáadjuk az egyedi hibák értékét, ha voltak egyáltalán.

A hiba extrapolálására lehet például szükség vevői egyenlegek reprezentatív mintából történő egyeztetése kapcsán talált eltérések minősítésénél. Egy eltérés lehet, hogy az adott vevői egyenlegnél nem tűnik lényegesnek, viszont az egész populációra számítva már jelentős összegű.

Ha például 500 volt az év végi értéke a köröztetett vevőtételeknek, a teljes vizsgálandó vevőállomány 1000 és a talált rendszerhibák összege 30 (egyedi hiba nem volt), akkor az extrapolált hiba összege $1000 / 500 \times 30 = 60$

1. e.

Amennyiben az extrapolált hiba egyértelműen elhanyagolható hiba szintje alatt van, nem érdemes a hiba miatt további tesztelést végrehajtani. Amennyiben az extrapolált, vagyis potenciális hiba értéke magasabb, mint a végrehajtási lényegességre vagy az egész beszámolóra vonatkozó lényegességre vonatkozó érték (attól függően, hogy melyik audit cég melyiket használja a korlátozás mértékénél), akkor mindenképp érdemes további tételekre elvégezni a tesztet csökkentve ezzel a bizonytalanságot. A kettő érték közötti extrapolált hiba esetén a könyvvizsgáló eldönti, hogy melyik utat választja a két említett lehetséges folytatás közül.

2. a.

Amikor azt a kérdést kell eldöntenünk, hogy **kell-e könyvelést kérni az adott eltérésre vonatkozólag akkor az első feladat az eltérés minősítése**, amit már elvégeztünk az 1. a. pontban. A továbbiakban csak a hibákkal foglalkozunk.

2. b.

Amennyiben egy tesztnél találunk hibát vagy azonos jellegű hibákat, akkor az adott tesztnél levő hiba értékéből vagy hibák összértékéből indulunk ki. Amennyiben ez az érték nem haladja meg az elhanyagolható hiba értékét, akkor nem érdemes foglalkozni vele, ha meghaladja, akkor fel kell tenni a könyvelendő audit eltérések listájára és meg kell beszélni az ügyféllel az eltérést, majd kérni kell a könyvelését a tételnek, ha csak nem bizonyosodott be az ügyféllel történt egyeztetés során, hogy a tétel mégsem hiba.

2.c.

Ha az ügyfél nem hajlandó lekönyvelni a tételt, akkor meg kell nézni, hogy az adott kritikus területre vonatkozó le nem könyvelt audit eltérés, vagy eltérések összege meghaladja-e azt a szintet, hogy korlátoznunk kelljen. Ez a szint néhány audit cégnél a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség (vagy ha alkalmazzák a sajátos ügyletcsoporthoz, számlaegegenlegekre vagy közzétételekre vonatkozó lényegességi szint), néhány audit cégnél a végrehajtási lényegesség. Általában az eredményt érintő tételeknél van vita, ezért a gyakorlatban ezt az összesítést az eredményre szoktuk elkészíteni. Ez nem jelenti azt, hogy az egyes mérleg sorok közötti átsorolásnál a le nem könyvelt eltérések önmagukban nem okozhatnak korlátozást.

A korlátozás jelen esetben a le nem könyvelt konkrét eltérések miatti korlátozás, amely egyet nem értés alapján történik. Amennyiben a le nem könyvelt eltérések átfogóak – például meghaladják a mérlegfőösszeg 50 %-át – úgy valószínűleg elutasító záradékot kell kiadnunk.

Bárhogy is alakul a le nem könyvelt eltérések alapján a könyvvizsgálói jelentés, a le nem könyvelt audit eltérések végleges listáját a teljességi nyilatkozathoz kell csatolni és nyilatkoztatni kell az ügyfelet arról, hogy miért nem könyvelte azt le (véleménye szerint nem lényegesek, nem ért egyet a könyvelésükkel, stb.)!

Példa

Egy cég éves beszámoló auditja során a vevőket kritikus területnek minősítettük. A vevő mérlegértéke 100 millió forint, a mérlegfőösszeg 1 milliárd forint. A vevőket 2 részre osztottuk (2 réteget képeztünk belőle): a nagykereskedelmi vevőkre, amelyek jellemzően nagy értéket képviselnek és a kiskereskedelmi vevőkre, mely sok alacsonyabb összegű tételből áll. A nagykereskedelmi vevők év végi értéke a főkönyvben 70 millió forintot tett ki, míg a kiskereskedelmi vevők értéke 30 millió forint volt. Az audit során az egyértelműen elhanyagolható hiba szintje 980 ezer forint, míg a lényegességi szint 20 millió forint.

A nagykereskedelmi vevők közül mind az 5 vevőt megkérőztettük és mind az 5 levél visszaérkezett. A kiskereskedelmi vevők között véletlenszerűen kiválasztottunk a 30 tételből 10 tételt, és amelyek visszaigazolói szintén mind visszaérkeztek. A köröztetésre kiválasztott 10 kiskereskedelmi tétel év végi értéke 15 millió forint volt.

Feladatok:

A lenti pontokban a visszaérkezett köröztető-levelekben található információk összefoglalóját találja. Döntse el, hogy

1, a felsorolt esetekben a talált eltéréseket feltenné-e a lekönyvelendő audit eltérések listájára, vagy nem és az eltérések összege alapján kellene-e minősített jelentést kiadni, vagy nem, ha az ügyfél nem hajlandó lekönyvelni az eltérést, holott azok hibák voltak! A minősítésnél jelezze, hogy milyen minősített jelentést adna ki! A minősítésnél az a feltételezés, hogy a feladatban megfogalmazott hibán túl más hibát nem talált az auditor.

2, kell-e további munkát végrehajtani az adott területen (az adott rétegben), szükséges-e esetleg további vevőktől egyenlegközlő kérése?

A, A nagykereskedelmi vevőknél 2 millió forint egyedi hibát találtak a köröztetésnél, míg a kiskereskedelmi vevők visszaérkezett egyenlege egyezett a kiküldött egyenlegekkel.

Megoldás:

A 2 millió Ft meghaladja az egyértelműen elhanyagolható hiba értékét, így az eltérés felkerül a könyvvizsgálati eltérések listájára, de korlátozni nem kell, mert nem haladja meg a 20 millió forintot. A teljességi nyilatkozatban a könyvvizsgáló szerepelteti a könyvvizsgálati eltérések listáját.

A hibát extrapolálni nem kell, mivel egyedi hiba merült fel és ráadásul a teljes nagyker állomány (a réteg minden tagja) meg lett köröztetve.

B, A nagykereskedelmi vevőknél fél millió forint egyedi hibát találtak a köröztetésnél, míg a kiskereskedelmi vevők visszaérkezett egyenlege egyezett a kiküldött egyenlegekkel.

Megoldás:

A talált hiba egyedi hiba, összegében nem jelentős (kisebb, mint az egyértelműen elhanyagolható hiba szintje) nem kerül fel a lekönyvelendő tételek listájára. További munka nem szükséges (lásd előző megoldást).

C, A nagykereskedelmi vevőknél 1 millió forint egyedi hibát találtak a köröztetésnél, míg a kiskereskedelmi vevők visszaérkezett egyenlegénél 2 millió forint rendszer hibát találtak a kiértékelésnél.

Megoldás:

Minkét esetben olyan hibáról van szó, amely eléri az egyértelműen elhanyagolható hiba szintjét. Amennyiben az összesen talált, le nem könyvelt eltérések listájára feltett 3 millió forint értékű hibát nem könyveli le a társaság, akkor nem kell korlátozni, mert a hiba értéke nem éri el a 20 millió forintot.

A kiskereskedelmi vevők 2 millió forintos talált hibáját extrapolálni kell a teljes mintanagyságra, tehát a hiba becsült nagysága $2 * (30 / 15) = 4$ millió Ft lesz. Így összesen 5 millió forint az extrapolált (becsült) hiba, ami nem kisebb, mint az egyértelműen elhanyagolható hiba szintje, de nem nagyobb mint a 20 millió forint, ezért a könyvvizsgáló dönt arról, hogy kiterjeszti-e a mintát.

D, A nagykereskedelmi vevőknél 1 millió forint egyedi hibát találtak a köröztetésnél, míg a kiskereskedelmi vevők visszaérkezett egyenlegénél 12 millió forint rendszerhibát találtak a kiértékelésnél.

Megoldás:

A talált 13 millió forint eltérés felkerül az audit eltérések listájára. Ha a teszt végén is csak ennyi marad a le nem könyvelt hiba, akkor nem kell korlátozni, mert alacsonyabb, mint 20 millió forint.

A kiskereskedelmi vevőknél talált hiba extrapolálva a teljes populációra $12 * (30/15) = 24$ millió Ft. Ez már önmagában több mint 20 millió forint, tehát a mintát ki kell terjeszteni és a kiterjesztett mintán történt tesztelés után az egész extrapolációt és a kapcsolódó döntési eljárásokat újra el kell végezni.

E, A nagykereskedelmi vevőknél 15 millió forint egyedi hibát találtak a köröztetésnél, míg a kiskereskedelmi vevők visszaérkezett egyenlegénél 10 millió forint egyedi hibát találtak a kiértékelésnél.

Megoldás:

Minkét hiba egyedi hiba, és összevont egyenlegük meghaladja a 20 millió forintot. Amennyiben az ügyfél nem könyveli le ezt a két, az audit eltérések listáján szerepeltetett tételt, a jelentés minősített lesz korlátozással. Azoknál az audit cégeknél, ahol az egész beszámolóra vonatkozó lényegességi értéket használják a korlátozásnál ott valószínűleg nem lesz korlátozás egyet nem értés alapján. Ellenvélemény semmiképpen nem szükséges, mert a hiba a mérlegfőösszeg kevesebb mint 30%-a.

F, A nagykereskedelmi vevőknél minden egyezett a köröztetésnél, míg a kiskereskedelmi vevők visszaérkezett egyenlegénél 400 ezer forint rendszerhibát találtak a kiértékelésnél.

Megoldás:

400 ezer forintot nem kell feltenni a le nem könyvelt eltérések listájára, nem kérjük a könyvelését.

A teljes populációra extrapolált eltérés ($400 * (30/15) = 800$ ezer forint) alatta marad a az egyértelműen. elhanyagolható hiba szintjének, további munka a hiba miatt nem szükséges (illetve elképzelhető, hogy vezetői levélben felhívja a könyvvizsgáló az ügyfél figyelmét a kontroll hiányosságra, ha van).

10. Feladat

A korábban megismert SZOLGÁLTATÓ Kft. könyvvizsgálatánál elvégeztük a szállítói egyenlegek köröztetését, beleértve a kapcsolt egyenlegeket. A munkalapok kivonatából az alábbi információkkal rendelkezünk:

Kapcsolt egyenlegek:

Elvégzett munka:

A visszaérkezett kapcsolt szállítói köröztető levelek alapján egyeztettem az év végi kapcsolt felekkel szembeni egyenlegeket a társaság analitikájában szereplő értékekkel.

Eredmény

A kapcsolt szállítók között év végén összesen 3 tétel szerepelt. Mind a három visszaérkezett, 2 egyezett, 1 nem (adatok millió forintban).

Kapcsolt partner	Analitika	Visszaigazolt egyenleg	Eltérés	Eltérés oka
Alfker GmbH	5	112	107	Nem érkezett be a számla a társasághoz, emiatt nem könyvelték, pedig jogos teljesítésről van szó és 2010-et érint.
Alfabit s.r.o	200	200	0	
Betabit Ltd.	310	310	0	
Összesen	515	622	107	

Látva számlát, amelyet a partner (Alfker GmbH) másolatban csatolt a visszaigazolóhoz az ügyfél teljes mértékben egyetért, hogy a tételt könyvelni kellene, mivel valós teljesítésről van szó, csak a számla hiányában senkinek nem jutott eszébe, hogy ez a tétel még hiányzik a könyvekből.

Szállítók:

Elvégzett munka:

A visszaérkezett köröztető levelek alapján egyeztettem az év végi szállító egyenlegeket a társaság analitikájában szereplő értékekkel.

Eredmény:

A szállítók között év végén 37 tétel szerepelt, összesített értékük 130 millió forint volt, ebből mintavételezés alapján 10 tételt köröztettünk (a példában csak fiktív mintavételezési módszert használunk), mely összértéke 110 millió forint volt az analitika szerint. A 10 tételből 9 visszaérkezett (adatok millió forintban).

Szállító	Analitika	Visszaigazolt egyenleg	Eltérés	Eltérés oka
Alfa Kft	22	22		
Béta Zrt	18	43	25	Vita van az ügyfél és a szállító között egy számlát illetően.
Cebit Kft.	15	15		
Debko Zrt	7	7		
Kdfe Kft.	3	3		
Lémai Kft	1	1,1	0,1	Rögzítési hiba, a könyvelő véletlenül elütötte az egyik számla adatait a rendszerben.
Ugenho Kft	13	13		
Molli Bt	10	10		
Hagefe Bt.	11	11		
Zeta Kft.	10	nem érkezett vissza		
Összesen	110		25,1	

A rögzítési hibát (Lémai Kft.) az ügyfél akár hajlandó lenne korrigálni, viszont a vitatott számlát (Béta Zrt.) semmiképpen nem könyveli, mondván szerinte a szállító nem a szerződés szerint számlázta a szolgáltatását, ezért vissza is küldték a számlát. A szállító szerint helyes a számla, minden a szerződés szerint történt. A szerződést áttekintve arra jutunk, hogy a szerződés teljes mértékben alátámasztja a teljesítést, a számla összege helyes, az ügyfelünknek sajnos nincs igaza.

Feladat:

Tekintse át az elvégzett munkát és vonja le a megfelelő következtetéseket (további információkért lásd 2. Feladat (19. oldal) és 4. Feladat (28. oldal) adatait)! Kell-e további mintára köröztetést végezni és fel kell-e adni valamit a le nem könyvelt eltérések listájára?

11. Összefoglaló dokumentum készítése

A könyvvizsgálat lezárásának folyamatában készített összefoglaló dokumentum szolgál a könyvvizsgálati konklúziók dokumentálására, a jelentős könyvvizsgálati témák összegzésére. Az összefoglaló dokumentum tehát nem tartalmaz új információt, csak az audit szempontjából lényeges témakörök gyűjteménye. A dokumentumnak tartalmaznia kell legalább az alábbiakat:

- Minden lényeges számviteli és audit témakör rövid összefoglalása. Olyan tételek kerülnek ide a jelentős számlacsoportok kapcsán, amelyek minősítése például mérlegelést igényelt, vagy komplex, szokatlan tranzakciókból eredtek. Itt érdemes szerepeltetni az ügyfélnél végbement jelentős, számviteli politikában eszközölt változásokat, illetve a becslések módszerének megváltoztatását is. A lényeges könyvvizsgálati témakörök során fontos, hogy a problémakör megoldódott-e, vagy maradtak bizonytalanságok, nem könyvelt eltérések, amelyek kihathatnak a könyvvizsgálói véleményre.
- A nem könyvelt könyvvizsgálati eltérések listája, összegzése és összevetése a lényegességi küszöbértékekkel
- A lényegességi szintek újbóli minősítésének dokumentálása
- Végző átfogó analitikus elemzés az ügyfél pénzügyi kimutatásairól
- A könyvvizsgáló véleménye a könyvvizsgálat hatóköréről, az ügyfél pénzügyi kimutatásainak bemutatásáról, és a könyvvizsgálói jelentést befolyásoló bármilyen fennmaradó kockázatról és tényről.

12. Könyvvizsgálói jelentés

A korábbi években a Kamara oktatási anyagaiban részletesen foglalkozott a könyvvizsgálói jelentéssel, így ezt a témakört ugyanolyan mélységben nem mutatjuk be a jelen jegyzetben.

A Számviteli Törvény rendelkezései szerint, ha a könyvvizsgáló a felülvizsgálat során megállapítja, hogy az éves beszámoló (az egyszerűsített éves beszámoló) a vállalkozó vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről megbízható és valós képet ad, a felülvizsgálat során sem törvénysértést, sem szabálytalanságot nem tapasztalt és ezért az éves beszámolóban, az egyszerűsített éves beszámolóban foglaltakkal egyetért, a beszámolóhoz kapcsolódóan a következőket is magában foglaló **hitelesítő záradékot** ad.⁷

Ha az éves beszámoló, az egyszerűsített éves beszámoló, az összevont (konszolidált) éves beszámoló egészében vagy részben nem felel meg a törvény előírásainak és a valóságnak, akkor a **hitelesítő záradék helyett korlátozott vagy elutasító záradékot ad** a záradék korlátozása vagy elutasítása okainak részletes feltüntetésével. Ha a könyvvizsgáló nem tud záradékot adni, mert ahhoz nem tudott elegendő és megfelelő könyvvizsgálói bizonyítékot szerezni, akkor a **záradék megadásának elutasítását** (az elutasítás okainak részletes feltüntetésével) tartalmazó független könyvvizsgálói jelentést kell letétbe helyezni, illetve közzétenni.

Az 580. témaszámú standard előírja, hogy a könyvvizsgálónak írásbeli nyilatkozatot kell kérnie a vezetéstől, hogy:

- a) az a könyvvizsgáló részére megadott minden releváns információt és hozzáférést, amelyre vonatkozóan a könyvvizsgálati megbízás feltételeiben megegyeztek; valamint hogy
- b) valamennyi ügyletet rögzítettek, és azokat a pénzügyi kimutatások tükrözik

Ennek oka, hogy a könyvvizsgáló nem képes kizárólag egyéb könyvvizsgálati bizonyítékok alapján megítélni azt, hogy a vezetés az általa elfogadott, elismert és megértett felelőssége alapján készítette-e el és prezentálta-e a pénzügyi kimutatásokat és nyújtotta-e az információkat a könyvvizsgálónak. A könyvvizsgáló például nem vonhatja le azt a következtetést, hogy a vezetés a könyvvizsgáló rendelkezésére bocsátott minden, a megbízás megállapodás szerinti feltételeiben előírt releváns információt anélkül, hogy megkérdezné, hogy rendelkezésére bocsátották-e az ilyen információt és megerősítést kapna arra, hogy rendelkezésére bocsátották.

⁷ lásd 700. témaszámú standard

A 705. témaszámú standard (A független könyvvizsgálói jelentésben szereplő vélemény minősítései) bemutatja a könyvvizsgálói vélemény minősítésének típusait. Az alábbi táblázatban látható, hogyan befolyásolja a megadandó véleményt a könyvvizsgálónak a **minősítést előidéző kérdés jellegére** és arra vonatkozó megítélése, hogy az adott kérdés pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatásai vagy lehetséges **hatásai átfogóak-e**:

<i>A minősítést előidéző kérdés jellege</i>	<i>A könyvvizsgáló arra vonatkozó megítélése, hogy átfogóak-e a pénzügyi kimutatásokra gyakorolt hatások vagy lehetséges hatások</i>	
	<i>Lényeges, de nem átfogó</i>	<i>Lényeges és átfogó</i>
A pénzügyi kimutatások lényeges hibás állítást tartalmaznak	Korlátozott vélemény	Ellenvélemény
Az elegendő és megfelelő könyvvizsgálói bizonyíték szerzésére való képtelenség	Korlátozott vélemény	Véleménynyilvánítás visszautasítása

Annak eldöntésére, hogy a lényeges hibás állításra vonatkozó összeghatárt mihez kötik, a könyvvizsgáló cégek a gyakorlatban vagy

- a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességet (ha releváns a sajátos ügyletcsoporthoz, számlaegyenlegekre vagy közzétételekre vonatkozó lényegességi szintet), vagy a
- a végrehajtási lényegességi szintet használják.

Az pedig, hogy egy hatás átfogó-e vagy sem, a gyakorlatban általában a mérlegfőösszeghez köthető. A mérlegfőösszeg 30%-át el nem érő hatást nem igazán szokták átfogónak minősíteni, míg a mérlegfőösszeg 50%-át meghaladó hatásnál nehéz olyan indokot mondani, ami alapján ne lenne átfogó a hiba.

11. Feladat**A)**

A SZOLGÁLTATÓ Kft. esetében a **10. Feladat** során (lásd 79. oldal) talált hibával kapcsolatban fogalmazzon meg könyvvizsgálói jelentést azzal a feltételezéssel, hogy a hibát nem javítják és csak ez az egyetlen megoldatlan audit eltérés maradt!

B)

A NAGYKER Kft. vizsgálata során az alábbi tételek maradtak az audit eltérések listáján, amelyet az ügyfél nem hajlandó könyvelni:

Sorszám	Tartozik	Követel	Összeg (millió Ft)	Leírás
1	8. Egyéb ráfordítások	3. Vevő értékvesztés	250	Az egyik ukrán vevő már több, mint 360 napja nem fizetett, nem lehet telefonon elérni, a felszólító levelek visszajönnek a címről „címzett ismeretlen” felirattal. A vezetőség szerint a jogi út nem fog sehová sem vezetni, a követelést csak kemény kézzel, magánnyomozók és verőlegények segítségével lehet csak behajtani. Már meg is bíztak egy erre szakosodott ukrán céget. Értékvesztést nem akarnak elszámolni, amíg a behajtók fel nem térképezik a helyzetet.
2	8. Egyéb ráfordítások	2. Készletek értékvesztése	300	Az egyik termékcsoport Európában eladhatatlanná vált egy új környezetvédelmi előírás miatt és ennek megfelelően 2010. eleje óta nem is mozgott a készlet egészen a könyvvizsgálat dátumáig (2011. április). A vezetőség arra hivatkozik, hogy lesz majd rá vevő, csak még nem találták meg, de folyamatosan dolgoznak az ügyön. Már tárgyalnak fejlődő országokban található cégekkel, ahol nem olyan szigorúak az előírások, így talán el lehet adni ezeket a termékeket is. Emiatt nem akarnak hallani semmiféle értékvesztésről. A témakörrel részletesen foglalkozik a kiegészítő melléklet X. pontja.
3	8. Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai	4. Rövid lejáratú hitelek	500	Nem értékelték át a svájci frank alapú bankhitelt, így a könyvekben jelenleg sokkal alacsonyabb árfolyamon szerepel, mint mérlegfordulónapi választott árfolyamon számítva.

A mérlegfőösszeg 1 900 ezer forint volt.

Fogalmazza meg a könyvvizsgálói jelentést korlátozás és vélemény részét!

C)

Az ÉTTEREM Kft. vizsgálata során arra a következtetésre jut, hogy a könyvekben szereplő készpénzes árbevétel nagy részének nincs bizonylati alátámasztása. A pénztárgépből összegzett értékesítés közelében sincs a főkönyvben szereplő összegnek (Az árbevétel 250 millió Ft a főkönyvben, a pénztárgépben 178 millió Ft. A mérlegfőösszeg 100 millió forint). A rendszerfelmérésnél észrevette, hogy sokszor előfordult, hogy a vevők nem is kaptak nyugtát, így a pénztárgépbe nem minden eladás került be. Ezekkel az értékesítésekkel kapcsolatban természetesen áfa sem került felszámításra. Az árbevétel teljességéről, összegéről más módszerekkel nem lehet meggyőződni.

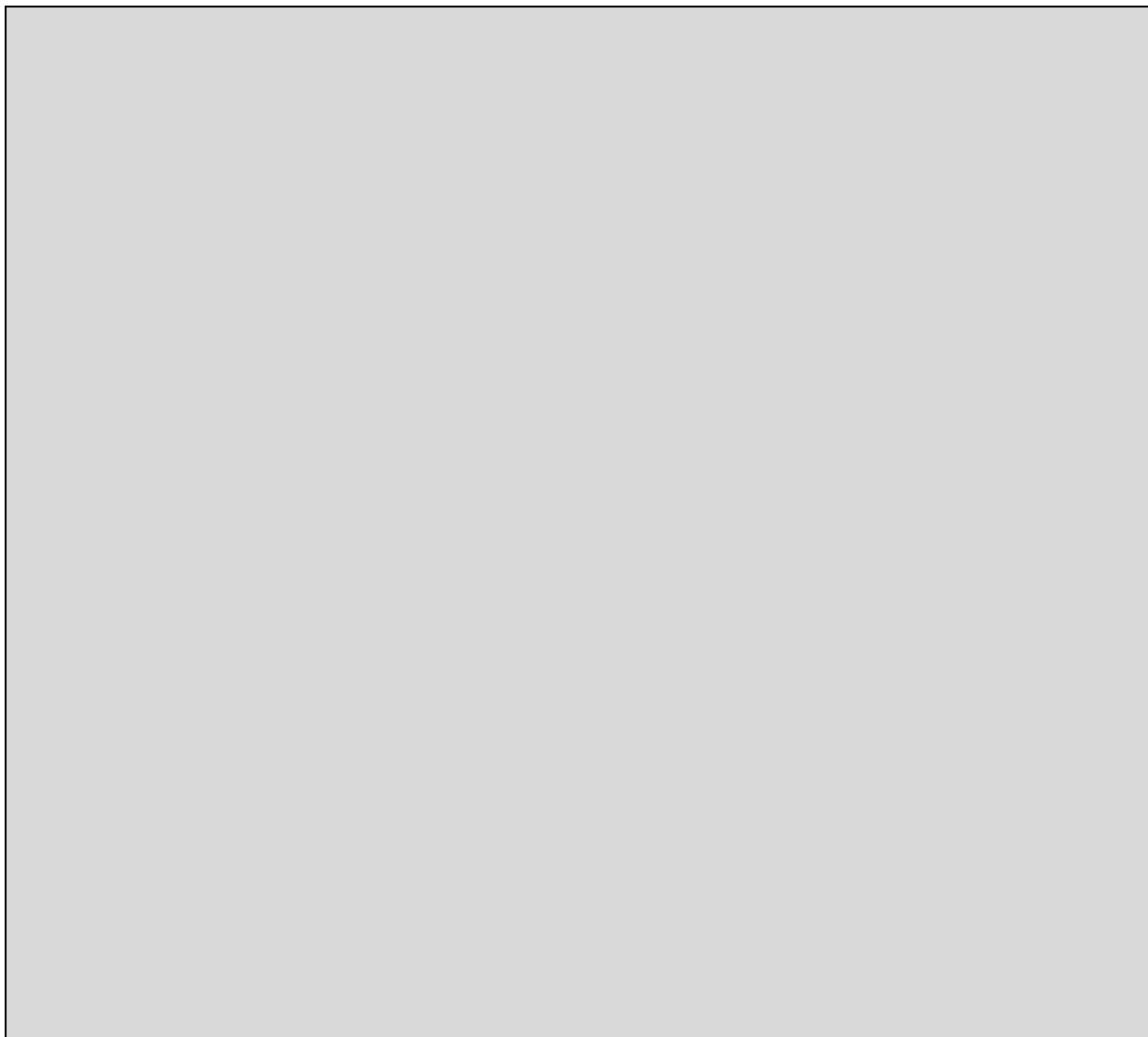
Fogalmazza meg a könyvvizsgálói jelentést korlátozás és vélemény részét!

D)

Az ÜVEGFÚVÓ Kft. nem vezet a készletekről folyamatos mennyiségi és értékbeli nyilvántartást. A gyártástechnológiából adódóan leltározni csak akkor lehet, ha leállítják a kohót, az összes olvasztókemencét és a gépsorokat. A termelés leállítása és újraindítása rendkívül bonyolult és költséges folyamat, több napot vesz igénybe. 2010. év végén karácsonykor lekapcsolták a gépeket és december 31-én leltároztak. A termelést másnap újraindították. Önt 2011 februárjában bízták meg könyvvizsgálónak a 2010. évi beszámolóra vonatkozóan. A készletek értéke a mérlegben 200 millió forint, a mérlegfőösszeg 4 500 millió forint. A pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességi szint 50 millió forint. A könyvvizsgálat során nem volt módosítatlan audit eltérés.

Milyen jelentést kell kiadnia?

Információ: Mind a négy társaság éves beszámolót készít.

13. A vezetői levél

A könyvvizsgáló a vezetői levélben hozza az ügyfél vezetőségének tudomására azokat a feltárt problémaköröket, amelyek a könyvvizsgálói jelentés minősítését ugyan nem befolyásolják, de olyan kockázatokat testesítenek meg, amelyeket célszerű kezelni. A vezetői levélben alapvetően a következő témakörökre kell felhívni a figyelmet:

- kontroll hiányosságok, a belső kontroll rendszer problémái, amelyek javítandók, de a jelentést nem kellett korlátozni miattuk,
- kockázatok, bizonytalanságok, amelyek elégtelen kezelése a jövőben kihathat a vállalkozás működésére vagy a beszámolóra,
- egyéb, a vizsgálat során feltárt információk, amelyek az ügyfél számára hozzáadott értékkel bírhatnak.

A vezetői levél egy rövid bevezetővel kezdődik, amely a vezetőségnek címezve bemutatja a vezetői levél formáját, valamint leírja a levél célját. A vezetői levél további tagolására célszerű a következő bontást alkalmazni:

- *Megfigyelés:* A könyvvizsgáló ebben a bekezdésben leírja, mit tapasztalt, lehetőleg konkrét példával bemutatva.
- *Következmény/kockázat:* A megfigyelésben szereplő eset milyen hatással van az ügyfél eljárásaira, gazdálkodására, valamint milyen kockázat származhat abból, ha a megfigyelt tény nem kerül kezelésre.
- *Javaslat:* A könyvvizsgáló megoldási javaslata.
- *A vezetőség válasza:* Minden egyes témakör után a vezetés reakciója a könyvvizsgáló által leírt problémákra, és a vezetőség intézkedési terve a probléma kezelését illetően.

A vezetői levelet véglegesítés előtt egyeztetni kell az ügyféllel, majd az ügyfél javaslatokra adott válaszait is a dokumentumba foglalva, a könyvvizsgáló aláírásával ellátva kiküldeni és az audit dokumentációban megőrizni.

Példa:

Megfigyelés:

A Termelő Kft. év közben folyamatos mennyiségi nyilvántartást vezet a késztermékekről és alapanyagokról. A befejezetlen termelésről viszont év közben mennyiségi nyilvántartás nincs, az év végi készlet egyenlege a leltár alapján kerül meghatározásra. Minden készlet kategória esetében a számviteli nyilvántartásokban az év végi leltár által megállapított tételek szerepelnek.

Az év végi leltározás után - tapasztalataink szerint- nem történik vizsgálat olyan szempontból, hogy a folyamatos mennyiségi nyilvántartás és a leltározás által megállapított mennyiség közötti eltérés mennyiben adódik adminisztrációs hibából, illetve más okból (esetleg

lopásból).

Következmény:

A leltárhiány illetve többlet mögött adminisztrációs hibából eredő eltérések, hibás selejt elszámolások vagy esetleg lopás állhat. Mivel ezeket a tételeket számvitelileg is másképpen kell kezelni, ezért a jelenlegi gyakorlat nem felel meg a számviteli törvény előírásainak, továbbá nem segít a vezetőség számára a leltárkülönbözetek okainak feltárásában.

Javaslat:

Javasoljuk a leltáreltérések kivizsgálását. Szükségesnek tartjuk annak az elkülönítését, mi adódik adminisztrációs hibából, hiszen az adminisztrációs hibából eredő eltérések okait korrigálni kell a Társaság készletnyilvántartó rendszerében. A hiányzó, megsemmisült, helytelen selejt-elszámolásból illetve a lopásból eredő leltáreltérések okainak feltárása fontos a vezetőség számára, illetve ezeknek a tételeknek a számviteli elszámolásában követni kell a törvényi előírásokat.

Vezetőség válasza:

20X1. évi terveink között szerepel a leltározási szabályzat felülvizsgálata, ahol a megfigyelt hiányosság kezelése érdekében megteesszük a szükséges intézkedéseket, azaz kidolgozunk egy eljárási rendet, hogy a leltáreltérések okai is feltárhatóak legyenek.

14. Felhasznált irodalom

Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok (2011. január 1-jén vagy azt követően kezdődő időszakokra vonatkozó pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatára hatályos standardok)

International Standards on Auditing - Nemzetközi Könyvvizsgálati standardok

Bary-Bíró-Boros-Feketéné-Kresalek-Lukács-Nagy-Nyikos: Könyvvizsgálat és ellenőrzés I. kötet, MKVK 2005

Borda-Feketéné-Fridrich-Printz-Szilágyi-Tremmel-Ujvári: Könyvvizsgálat és ellenőrzés II. kötet, MKVK 2005

dr. Kováts Erzsébet szerk.: Könyvvizsgálat és bizonyosságot nyújtó szolgáltatások (eredeti cím: Audit and assurance services , ACCA tankönyv, 3.1 tárgy, Nemzetközi irányzat, MKVKOK 2003

Informatikai audit a könyvvizsgálatban” című módszertani útmutató, MKVK 2008, <http://www.mkvk.hu/tudastar/utmutatok/informatikaiaudit>

Kézikönyv a kis és középvállalkozások könyvvizsgálatához a Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok alapján – 2010, MKVK 2011, <http://www.mkvk.hu/tudastar/utmutatok/kkv>

Information Systems Audit and Control Foundation IT Governance Institute, CobiT magyar nyelvű fordítása

2000. évi C. törvény a számvitelről

MKVK Szakmai továbbképzés 2010. anyaga

15. Feladatok megoldásai

1. Feladat megoldása

A, NAGYKER Kft működésében a kedvezőtlen piaci körülmények magas kockázatot jelentenek. A piac zsugorodása gondot okozhat a **készlet** értékesítésében, a csődök növekedése és az építőipar nehéz helyzete pedig a **vevőkövetelések** behajtásában.

Ezt támasztja alá az a tény is, hogy az elmúlt időszakban mind a készletek, mind a vevőkövetelések értéke jelentősen nőtt a Társaságnál.

Az iparági sajátosságok nagymértékben befolyásolják az egyes mérlegszámlák kockázatait. Az építőiparra jellemző nehézségek, a körbetartozások, a Társaság ukrán és orosz gazdasági kapcsolatai mind olyan tényezők, amelyek kihatnak a kockázatokra.

Ebből kifolyólag a **készletek értékelése** és a **vevők értékelése** lehet két olyan audit cél, amelynél magas az eredendő kockázat, ezek túlértékeltsége reális veszély, ezekre a területekre kiemelt figyelmet kell fordítani.

Ezekon felül a csalások kockázata is magas lehet az iparágra jellemző fiktív teljesítések miatt.

B, A Társaság működési cash flow-ja jelentős negatív értéket mutat az adott időszakra (-797 millió forint). A készletnövekedést és a vevőállomány növekedését a szállítóival és hitelfelvétellel finanszírozta a Társaság. Hitelfelvétellel működési cash flow-t finanszírozni hosszú távon nem érdemes és veszélyes. A hitelek októberi aránya megközelítette a fennálló hitelkeretét, a működés további finanszírozása hitelből ezért is problémás lehet.

A Társaság akvizíciókat tervez, ami további jelentős pénzigénnyel jár és várhatólag rontani fogja a Társaság pénzügyi pozícióját.

Önmagában az akvizíciók nélkül is kritikus a Társaság likviditási helyzete. Amennyiben a készletek egy része eladhatatlanná válik, vagy a vevők fizetőképessége nagyban leromlik, az akár azonnali csődhöz is vezethet. Ezen kívül, ha a Társaság nem tud megfelelni a banki hitelszerződésben foglalt kritériumoknak és a hitelt vissza kell fizetni, szintén fizetőképétlenséget idézhet elő.

Ezek az adatok a piac problémáival együtt erős kérdőjeleket vetnek fel a **vállalkozás folytatásának elvével** kapcsolatban, ezért a könyvvizsgálónak a jövőbeni pénzügyi tervek és finanszírozás vizsgálatával kapcsolatban további munkát kell elvégeznie.

C, A Társaság vezetősége az eredmény növelésében érdekelt. Az új vezetőség az értékesítés növelésére tesz erőfeszítéseket. Ezekből az a következtetés vonható le, hogy az eszközöknél a túlértékelés az alapvető kockázat, különösen azoknál, amelyeknek az értéke magas és esetleg nőtt is az előző időszakhoz képest.

Ebből kifolyólag **a vevőknél a létezés és az értékelés, míg a készletnél az értékelés** lesznek azok az audit célok, ahol a magas eredendő kockázat részletesebb munkát kíván.

2. Feladat megoldása

A, SZOLGÁLTATÓ Kft működésében változást jelentett azon konstrukciók megjelenése, ahol alvállalkozókat vett igénybe a szolgáltatás teljesítéséhez. Azokat a teljesített alvállalkozói szolgáltatásokat, vagy szolgáltatásrészeket, amelyeket a Társaság még nem számlázott ki, készleten kell tartani. Ezzel kapcsolatban az egyik klasszikus kérdés az, hogy az év végéig az alvállalkozók által teljesített szolgáltatások bekerültek-e teljes körűen a beszámolóba, függetlenül attól, hogy a számla megérkezett-e mérlegzárásig vagy nem. Ezért a **készletek teljessége** – esetleges alulértékeltsége – magasabb kockázattal fog bírni.

Azoknál a szolgáltatásoknál, ahol a belső teljesítmény kerül részben vagy egészben kiszámlázásra, de mérlegfordulónapig nem került sor a teljesítési mérföldkö elérésére, fontos kérdés a kapcsolódó belső közvetlen költségek készletre való könyvelése. Itt gyakorlati probléma lehet az is, hogy elfelejtkeznek ezeknek a költségeknek a készletek közé való elhelyezéséről ezáltal a **készletek teljessége** kap magasabb eredendő kockázat besorolást. Jelen esetben annak is van veszélye, hogy a vezetőség az eredmény növelésében való motivációjában esetleg több tételt emelt ki a költségek közül, mint ami helyénvaló lett volna, ebben az esetben a **készletek létezése és értékelése** kap magasabb eredendő kockázatot a kockázatértékelés folyamán. is vezetőség kedvezőtlen piaci körülmények magas kockázatot jelentenek.

A készletek között nyilvántartott, még ki nem számlázott szolgáltatásoknál kérdés az is, hogy a teljesített szolgáltatáshoz kapcsolódóan a könyvekben szereplő érték meg fog-e térülni árbevétel formájában. Amennyiben a várhatólag realizálható értéke a szerződés alapján kevesebb a készletnek, mint a kapcsolódó könyv szerinti, akkor értékvesztés elszámolása lehet szükséges, ezért a **készletek és az egyéb ráfordítások értékelése** ebből a szempontból is magasabb eredendő kockázatot jelent.

Mivel az anyavállalat is megjelent az alvállalkozói körben, ez erősítheti annak a lehetőségét, hogy olyan számlaértékeket kap a Társaság, amely növeli az anyavállalat eredményét, de nem feltétlenül előnyös a Társaság számára. Ez a **készletek létezésére és értékelésére** hat eredendő kockázatot növelő tényezőként.

Az alvállalkozók megjelenésével fontossá vált az is, hogy a Társaságnál az egyes teljesített mérföldkövekhez kapcsolódó szolgáltatás esetében ugyanazon időszakra kerüljön lekönyvelésre a teljesített szolgáltatáshoz kapcsolódó összes bevétel és ráfordítás. Ez az eredménykimutatásban található **közvetített szolgáltatások és a mérlegben található passzív időbeli elhatárolások teljeskörűségének** - nincs elszámolva a költség, holott a bevételt már lekönyveltem - **illetve a készletek létezésének** – még a készletek között tartok olyan tételt, amit már kiszámláztam - eredendő kockázatát emeli.

B, Az alvállalkozói teljesítmények nagy része kapcsolt felektől származik. Emiatt mind eredménykimutatás, mind mérleg oldalon jelentős az alkalmazott transzferárakból eredő adókockázat. Ez az adókockázat jelentkezhet több mérleg vagy eredménykimutatás sornál,

így például az **egyéb követeléseknél vagy kötelezettségeknél, vagy például a fizetendő társasági adónál az** eredménykimutatásban. A konkrét audit cél és kockázat ennyi információból még nem határozható meg, bár a tapasztalatok alapján általában a kapcsolt felektől – főleg az anyavállalattól - jövő költségszámlák túlértékelése a kockázat, tehát **az egyéb kötelezettségek és a fizetendő társasági adó alulértékeltsége (teljesség és értékelés)**. Ennek ellentmondhat egy olyan adókonstrukció, amikor a csoporton belül jobban megéri Magyarországon leadózni egy nyereséghányadot, mint más országokban, amikor a transzferárak segítségével inkább itt rögzítik a pozitív eredményt, mint más országban, ekkor pont az ellenkező irányú audit kockázat áll fenn.

C, A várható költözés miatt egy olyan igénybevett szolgáltatás válik feleslegessé a Társaság számára, amely egy olyan szerződéshez kapcsolódik, amelyből nem biztos, hogy a Társaság ki tud lépni mindenfajta költség nélkül, ezért a **céltartalékok és ezáltal az egyéb ráfordítások teljessége és értékelése** magasabb kockázattal bír.

A költözés másik vonzata az, hogy valószínűleg megváltozhat néhány olyan tárgyi eszköz várható hasznos élettartama, amelyeket a Társaság nem tud elvinni, vagy nem érdemes elvinnie az új irodába, a régiben pedig már nem tudja használni, hiszen kiköltözik onnan. Ebből kifolyólag a **tárgyi eszközök és az értékcsökkenés értékelése** is kiemelt kockázattal bír.

3. Feladat megoldása

A pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség számításánál a legkézenfekvőbb vetítési alap az **eredmény és a nettó árbevétel** lehetne. Mivel az adózás előtti és az adózott eredmény is nulla közeli és a tulajdonos fő elvárása nem a profit maximalizálása, hanem az árbevétel magas szinten tartása, az adózás előtti eredmény kiesik a lehetőségek közül. Kereskedő cég megítélésénél általában a saját tőke és a mérlegfőösszeg nem bír olyan jelentőséggel, mint a nettó árbevétel, ami jelen esetben is igaz. A saját tőke egyébként is csak a jegyzett tőkét tartalmazza, hiszen a minimális adózott eredmény minden évben kifizetésre kerül, míg a mérlegfőösszeg akár napokon belül is nagy változásokon mehet keresztül egy ilyen nagykereskedő cégnél, amikor egy nagyobb befolyt vevőkövetelésből kielégítik a szállítókat. Ezekből kifolyólag célszerű a nettó árbevételt alkalmazni a lényegességi értékek számításának alapjául.

A NAGYKER nettó árbevétel 0,5-1 százaléka ami 10-20 millió forint. A Társaságot első évben auditáljuk, az új ügyvezető nem tartja fontosnak a belső kontrollokat és egyáltalán az ellenőrzést, a cég kockázatos üzleti környezetben működik veszélyes likviditási helyzetben, ezért célszerű a **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességet** 0,5 százaléknál, vagyis az alsó határon meghúzni, ami **10 millió forint**.

A végrehajtási lényegességi szintet a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességből számítjuk, annak 50-75%-a. NAGYKER esetén nincs információnk arról, hogy a várható audit eltérések összege mekkora, hiszen előző években nem auditáltuk a Társaságot, ezért célszerűbb az óvatosabb megközelítést alkalmazni és a **végrehajtási lényegességi szintet** 50%-ra, azaz **5 millió forint**ra beállítani.

Mivel a pénzügyi kimutatások egészére az óvatosabb megközelítést alkalmaztuk az elhanyagolható hiba számításánál a sávon belül a magasabb értéket használhatjuk. Ez azt jelenti, hogy akár 4 vagy 5 százalékra is beállíthatjuk ezt a mutatót. Jelen esetben az 5%-ot választjuk tehát az **elhanyagolható hiba** a 10 millió forint 5%-a, azaz **500 ezer forint**.

4. Feladat megoldása

A SZOLGÁLTATÓ Kft esetében is **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség** számításánál a legkézenfekvőbb vetítési alap az **adózás előtti eredmény**. Mivel az adózás előtti eredmény a tulajdonos által leginkább figyelt mutató, s mivel az értéke pozitív, viszonylag stabil érték az évek összehasonlítását is figyelembe véve, ezért ezt választjuk a lényegességi értékek alapjául.

Számításunknál a 2010. november végi értéket vesszük figyelembe, ami előzetes kalkulációnak megfelel, a végleges adatokkal pedig úgy is tudjuk módosítani a lényegességi értékeket később az év végi munkánál.

A SZOLGÁLTATÓ Kft adózás előtti eredménye 240 millió forint, aminek 5-10 százaléka 12-24 millió forintos sávot határoz meg a **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség** számára.

Hasonlóan a magyar cégek nagy többségéhez, nincs elkülönített belső ellenőrzés, de az ügyvezető működtet olyan általános kontrollokat, amelyekkel a cég működését ellenőrizni tudja, s ebben segítségére van a kontroller is. Ezen túl a tulajdonos is folytat egy bizonyos szintű ellenőrzést a Társaság tevékenysége felett. Mindezek miatt kijelenthetjük, hogy a Társaságnál az általános belső ellenőrzés fontos és működőképes.

Az ügyvezető integritásával (hozzaértés és őszinteség) nem volt semmi gond az elmúlt időszakban.

Bár a banki szférában a megrendelések visszaestek az elmúlt 2-3 évben, ez a Társaságot a tevékenységében és az árbevételében mégsem érintette. Ezért növekszik az árbevétel és a létszám is folyamatosan. Az üzleti környezetben ezért nincs olyan általános kockázat, mely a Társaság működését szignifikánsan veszélyeztetné.

A felsorolt információkból az következik, hogy a **pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességnél** használhatjuk a magasabb értéket, tehát a **24 millió forintot**.

A Társaságot több éve auditáljuk, az előző 3 év audit tapasztalata alapján nem várunk lényeges számosságú és nagyságú hibát. Ezért a **végrehajtási lényegességi szintet** a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegességből számítva a sáv felső határát, annak 75%-át jelöljük ki, ami **18 millió forint**.

Mivel a pénzügyi kimutatások egészére és a végrehajtási lényegességi szintnél is a kevésbé óvatos megközelítést alkalmaztuk az elhanyagolható hiba számításánál a sávon belül az alacsonyabb értéket használhatjuk. Ez alapján 1-2 százalékra állíthatjuk ezt a mutatót. Jelen esetben az 1%-ot választjuk tehát az **elhanyagolható hiba** a 24 millió forint 1%-a, azaz **240 ezer forint**.

5. Feladat megoldása

A végrehajtási lényegességnél a korábban számolt 5 millió forintot vettük figyelembe. A kockázatfelmérésből származó kockázatnál ahol beazonosítottunk kockázatot, oda „igen” válasz került, egyébként nem, kivéve a pénzeszközöket

Ahol a kockázatfelmérésből származó eredendő kockázat magas volt, ott a tétel mindig kritikus területnek lett kijelölve.

Három „nem” válasz esetén semmi nem indokolja a kritikus területté minősítést.

Ahol az eredendő kockázat nem volt magas, de nagy számú tranzakciót tartalmaz, ott elfogadható lett volna a kritikus területté minősítés is.

Ahol az eredendő kockázat nem volt magas, nagy számú tranzakciót nem tartalmaz, de az értéke magas, ott általában nem szükséges a kritikus területté minősítés is. Jelen esetben a tárgyi eszközöknél az 1 darab ingatlanra, amin semmi változás nem történt, nem indokolt rendszerfelmérést végezni, hiába nagy az érték. Ugyanez vonatkozik például a jegyzett tőkére.

Számlacsoport	Lényegességi szintnél nagyobb ?	A kockázatfelmérésből származó eredendő kockázat magas ?	Nagyszámú tranzakciót tartalmaz (napi több tranzakció) ?	Konklúzió: Kritikus terület?	Megjegyzés
Tárgyi eszköz	Igen	Nem	Nem	Nem	1 darab ingatlan, tárgyévben nem történt sem értékesítés, sem beszerzés, a számla csak a terv szerinti értékcsökkenéssel változott idén
Áruk	Igen	Igen	Igen	Igen	
Vevők	Igen	Igen	Igen	Igen	
Pénzeszközök	Igen	Igen	Igen	Igen	Általában magas az eredendő kockázat
Egyéb követelés	Nem	Nem	Igen	Nem	
Aktív időbeli elhatárolás	Nem	Nem	Nem	Nem	
Jegyzett tőke	Igen	Nem	Nem	Nem	
Szállítók	Igen	Nem	Igen	Igen	
Egyéb kötelezettség	Nem	Nem	Igen	Nem	

Rövid lejáratú hitel	Igen	Nem	Nem	Nem	
Passzív időbeli elhatárolás	Nem	Nem	Nem	Nem	

6. Feladat megoldása

A végrehajtási lényegességnél a korábban számolt 18 millió forintot vettük figyelembe. A kockázatfelmérésből származó kockázatnál ahol beazonosítottunk kockázatot, oda „igen” válasz került, egyébként nem, kivéve a pénzeszközöket

Ahol a kockázatfelmérésből származó eredendő kockázat magas volt, ott a tétel mindig kritikus területté lett kijelölve.

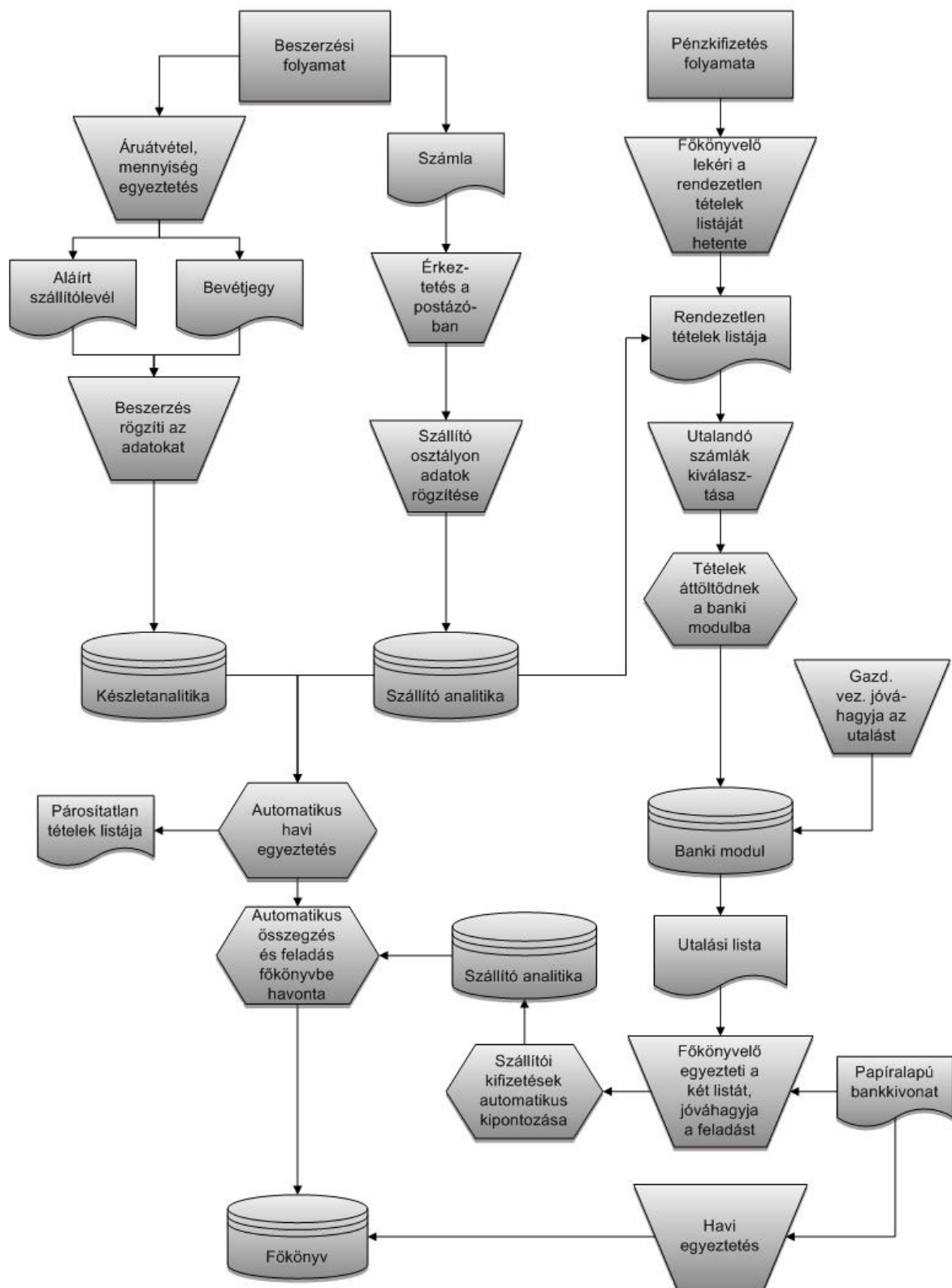
Három „nem” válasz esetén semmi nem indokolja a kritikus területté minősítést.

A kapcsolttal szembeni rövid lejáratú kötelezettségnél az is szerepet játszott a kritikus területté minősítésnél, hogy a szállítók felmérésével valószínűleg felmérésre kerül a kapcsolt szállítók rendszere is, tehát addicionális rendszermunkát nem jelent.

Számlacsoport	Lényegességi szintnél nagyobb ?	A kockázatfelmérésből származó eredendő kockázat magas ?	Nagyszámú tranzakciót tartalmaz (napi több tranzakció) ?	Konklúzió: Kritikus terület?	Megjegyzés
Tárgyi eszköz, immateriális javak	Igen	Igen	Nem	Igen	Költözés miatt a várható hasznos élettartam kérdéses
Készletek	Igen	Igen	Nem	Igen	
Vevők	Igen	Nem	Nem	Igen	
Pénzeszközök	Igen	Igen	Igen	Igen	Általában magas az eredendő kockázat
Egyéb követelés	Nem	Nem	Nem	Nem	
Aktív időbeli elhatárolás	Nem	Nem	Nem	Nem	
Jegyzett tőke	Igen	Nem	Nem	Nem	
Szállítók	Igen	Nem	Igen	Igen	
Céltartalék	Nem	Igen	Nem	Igen	Költözésre céltartalék?
Egyéb kötelezettség	Nem	Nem	Igen	Nem	Áfa miatt napi több tranzakció
Rövid lejáratú kötelezettség kapcsolttal szemben	Igen	Nem	Nem	Igen	
Passzív időbeli elhatárolás	Igen	Igen	Nem	Igen	

7. Feladat megoldása

A) Az alábbi folyamatábrán a beszerzés, valamint a pénzkifizetés folyamata követhető nyomon:

B) Kritikus pontok kijelölése:

B/1:

A Készletbeszerzés folyamatában az alábbi kritikus pontok jelölhetők ki:

Folyamatlépés	Ki végzi el?	IT rendszerektől való függés?
Az áru átvétele, átvizsgálása, mennyiségi és minőségi ellenőrzés, jóváhagyás	Raktáros	-
Bevétjegy kiállítása, szállítólevél jóváhagyása	Raktáros	-
A készlet bevételezés rögzítése a készletrendszerben a bevéttjegy és a szállítólevél alapján	Beszerzési osztály	Készletanalitika
Szállítói számla átkerül a postázóból a Szállítói osztályra	Adminisztrátor	-
Számla ellenőrzése, szállítókód alapján tranzakció rögzítése a rendszerben	Szállító osztály	Szállító analitika
Beszerzések összesítése és feladása a főkönyvbe	Automatikus	Szállító analitika, Készlet analitika, Főkönyvi rendszer

A Készletbeszerzés folyamatára a következő „mi mehet rosszul” kérdések tehetők fel (a kérdések egyes eseteknél több egymás utáni kritikus pontot is lefednek) :

Kérdések	Mérlegsor, Audit cél
Kérdések audit célonként 1 kritikus pontra (A készlet bevételezés rögzítése a készletrendszerben a bevéttjegy és a szállítólevél alapján):	
Előfordulhat, hogy a beszerzéseket nem megfelelő mennyiségben rögzítik a bevéttjegyről és a szállítólevélről a Beszerzési osztályon?	Készletek: Értékelés,
Előfordulhat, hogy a rendszerben van olyan készletmozgás, amelyet nem támaszt alá bevéttjegy és szállítólevél?	Készletek: Létezés
Előfordulhat, hogy nem minden bevéttjegyet és szállítólevelet rögzítenek a Beszerzési osztályon?	Készletek: Teljesség
Nagyobb részt átfedő kérdések:	
Előfordulhat-e, hogy egy beszerzést rossz időszakra rögzítenek?	Készletek: Teljesség, Létezés Szállítók: Teljesség, Létezés
Előfordulhat-e, hogy a készletmozgás helytelen összeggel kerül rögzítésre?	Készletek: Értékelés, Szállítók: Értékelés
Lehetséges-e fiktív tranzakció, vagy duplán rögzített beszerzés?	Készletek: Létezés, Szállítók: Létezés

C) Kontrollpontok azonosítása

C/1:

A Készletbeszerzés folyamatban a fenti kérdésekre a következő kontrollpontokat lehet azonosítani:

Kérdések	Mérlegsor, Audit cél	Kontroll	Kontroll rendszeressége	Előzetes minősítés
Előfordulhat, hogy a beszerzéseket nem megfelelő mennyiségben rögzítik a bevétjegyről és a szállítólevélről a Beszerzési osztályon?	Készletek: Értékelés	Nincs azonosított kontroll		
Előfordulhat, hogy a rendszerben van olyan készletmozgás, amelyet nem támaszt alá bevétjegy és szállítólevél?	Készletek: Létezés	A szállító és készlet analitika havonta automatikusan egyezteti a tranzakciókat. A párosítatlan tételek listáját ellenőrzik.	Havi	Lehet hatékony
Előfordulhat, hogy nem minden bevétjegyet és szállítólevelet rögzítenek a Beszerzési osztályon?	Készletek: Teljesség	A szállító és készlet analitika havonta automatikusan egyezteti a tranzakciókat. A párosítatlan tételek listáját ellenőrzik.	Havi	Lehet hatékony
Előfordulhat, hogy a beszerzéseket nem megfelelő mennyiségben rögzítik?	Készletek: Értékelés, Szállítók: Értékelés	A szállító és készlet analitika havonta automatikusan egyezteti a tranzakciókat.	Havi	Lehet hatékony
Előfordulhat, hogy nem minden beszerzésnél készül bevét	Készletek: Teljesség, Szállítók: Teljesség	A szállító osztály a bejövő számlákat összeveti a bevétjegyekkel, ennek	Napi	Lehet hatékony

bizonylat?		alapján rögzítik a rendszerbe a beszerzést		
Előfordulhat-e, hogy egy beszerzést rossz időszakra rögzítenek?	Készletek: Teljesség, Létezés Szállítók: Teljesség, Létezés	A szállító és készlet analitika havonta automatikusan egyezteti a tranzakciókat. A feladás összesítése a főkönyvbe havonta automatikusan történik	Havi Havi	Lehet hatékony Lehet hatékony
Előfordulhat-e, hogy a készletmozgás helytelen összeggel kerül rögzítésre?	Készletek: Értékelés, Szállítók: Értékelés	Nincs azonosított kontroll		Kontroll megközelítés nem megfelelő!
Lehetséges-e fiktív tranzakció, vagy duplán rögzített beszerzés?	Készletek: Létezés, Szállítók: Létezés	A szállító és készlet analitika havonta automatikusan egyezteti a tranzakciókat.	Havi	Lehet hatékony

A rendszerfelmérés alapján látható, hogy a Készletek és Szállítók mérlegtételekre az „Értékelés” audit célra nincsen kielégítő kontroll mechanizmus, azaz előfordulhat, hogy bár a készletek mennyisége helyes, viszont rossz egységáron rögzítenek készletbeszerzéseket, így készletek és a szállítók mérlegértéke nem megbízható (az eredménykimutatásra gyakorolt hatásokkal itt most nem foglalkozunk). Mivel a kontroll megközelítés az „Értékelés” audit célra nem vezetne eredményre, a készletek és szállítók értékéről szubsztantív módszerekkel kell meggyőződni, amelynek tükröződnie kell az audit programban.

A többi audit célra a kritikus pontoknál többnyire léteznek kontrollok, ezért itt a könyvvizsgáló dönti el, hogy szeretne-e támaszkodni ezekre a kontrollokra teszteléssel (kontroll alapú megközelítés), vagy pedig nem (szubsztantív alapú megközelítés). Ez utóbbi döntésre lehet indok az, ha a tapasztalatok alapján a megnevezett kontrollok nem működnek megfelelően, de lehet a döntés oka hatékonysági kérdés is, vagyis az, hogy kevesebb idő alatt le tudja auditálni szubsztantív módszerekkel a szállító vagy készlet értéket, mint ha ugyanezt kontrollok tesztelésével próbálná meg. A feladat további megoldásánál azt tételezzük fel, hogy nem végeztük el a kontrollok tesztelését, mert nem bízunk abban, hogy a kontrollok megbízhatóan működnek a Társaságnál a beszerzésre vonatkozólag.

Nem került elő a kontrollok között a leltározás, pedig a beszerzés oldalon a készletre vonatkozólag egy fordulónapi leltározás a beszerzéstől az analitikáig szinte minden kritikus pontra megfelelő kontrollt tudna biztosítani a teljesség és létezés audit célokra. Persze az értékelés kérdését ez sem tudja önmagában kontrollálni.

8. Feladat megoldása

Az audit program elkészítésénél figyelembe kell venni minden olyan, eddig megszerzett információt, amely hatással lehet valamelyik audit célra. Ezért végig kell újból gondolni az audit eddigi folyamatát egészen a vállalkozás környezetének megismerésétől a kontrollok azonosításáig, hogy minden kockázatra tudjunk megfelelő választ adni.

- A NAGYKER Kft. esetében a szállítók mérlegértéke 447 millió Ft, volt az őszi vizsgálatnál, az egyszerűség kedvéért feltesszük, hogy év végén ugyanannyi az értéke más összetételben, a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség 10 millió forint volt. A végrehajtási lényegességi szint 5 millió forintban került meghatározásra.
- Kontroll tesztelést nem végeztünk a beszerzési folyamatra, mert részben nem voltak kontrollok, részben nem gondoltuk ezeket megfelelőnek.

Ez azt is jelenti, hogy a Szállítókra vonatkozóan a kockázati szintek így alakulnak (A kockázatfelmérésből származó eredendő kockázat alacsony volt, lásd 5. Feladat):

Audit cél	Eredendő kockázat	Kontroll kockázat
Létezés	Alacsony	Magas
Teljesség	Alacsony	Magas
Értékelés	Alacsony	Magas
Jogok és kötelezettségek	Alacsony	Magas
Bemutató és közzététel	Alacsony	Magas

- A program kialakításánál mindig vissza kell nyúlni a rendszerfelméréshez, hiszen abból kiindulva lehet látni az egyes tranzakciók teljes útját keletkezésüktől a beszámolóig. Ezért a tesztek tervezésénél mindig a kritikus pontokban érintett alapbizonylatokból célszerű kiindulni.

		Létezés	Teljesség	Értékelés	Jogok és kötelezettségek	Bemutató és közzététel
1	Egyeztesse a szállítók analitikáját a főkönyvhöz, ellenőrizze, hogy van-e eltérés!	x	x			
2	Tekintse át az analitikát szokatlan tételeket keresve! Talált-e jelentős tartozik egyenlegű tételeket, rossz besorolású egyenleget, egyéb szokatlan tételt?	x	x	x	x	x
3	Hasonlítsa össze a szállítói egyenlegeket az előző évhez és vizsgálja meg a szokatlan változásokat.		x			

	Részletesen vizsgáljon meg minden olyan változást, amely meghaladja a végrehajtási lényegességi szint 1/4-ét, azaz 1,25 millió Ft-ot!					
4	<p>A leltározás során begyűjtött fordulónap előtti 5 beszállítás szállítólevelei mellett kérje el a fordulónapot követő 5 beszállítás szállítóleveleit. További bizonylatok segítségével (bevéttjegy, számla) vizsgálja meg, hogy jó időszakra rögzítették-e a tranzakciókat!</p> <p>A teszthez a szállítólevelek lesznek a kiinduló bizonylatok, hiszen ez az első alapbizonylat, amely a beszerzési folyamatban szerepel, elindítja a tranzakciósort. Fontos, hogy nem az első-utolsó bejövő számlákra vagyunk kíváncsiak, hanem a tranzakciókat indító dokumentumokat kérjük el. A programpont kapcsolódik a könyvvizsgáló leltározás során összegyűjtött információihoz is, hiszen a fordulónap előtti beszállítások dokumentumait itt kell felhasználni.</p>	x	x		x	
5	<p>Végezzen tesztet lekönyveletlen kötelezettségek kapcsán. Kérjen el minden fordulónap utáni bejövő számlát és pénzkifizetési bizonylatot (pénztár, bankkivonat), amely meghaladja a végrehajtási lényegességi szint 1/8-át, azaz 0,625 millió Ft-ot! Ellenőrizze, hogy a kiválasztott tételek megfelelő időszakra kerültek-e rögzítésre, azaz nincsenek olyan lekönyveletlen kötelezettségek, amelyek a tárgyidőszakra vonatkoznak!</p> <p>Azért használjuk a lényegességi szint nyolcadát (vagy akár még kisebb hányadát), és nem pl. a felét, mert az audit célokra nem „alacsony” a kockázatbecslés, mivel a kontrollokat nem teszteltük. Így nagyobb valószínűséggel kerülnek bele a mintába potenciálisan hibás tételek, hiszen a minta is annál nagyobb, minél kisebb határérték feletti összes tételt választunk ki.</p>		x	x		
6	Tesztelje a devizás szállítói kötelezettségek év végi devizás értékelését.			x		
7	<p>Válasszon ki mintavételezéssel szállítói egyenlegeket, amelyekre küldjenek ki köröztető leveleket. A kapcsolt vállalkozásokkal szembeni egyenlegeket teljes körűen igazoltassa vissza! Egyeztesse a köröztető leveleket az analitikához és tisztázza az esetleges eltéréseket!</p> <p>A köröztetendő egyenlegek a mintavételezési módszertan alapján kerülnek kiválasztásra, ez biztosítja, hogy annyi és olyan tétel kerüljön a mintába, hogy a könyvvizsgáló elegendő és megfelelő bizonyosságot szerezhessen az egyenlegek megfelelőségéről.</p>	x	x	x		
	<u>Elemző eljárások</u>					
1	<p>Hasonlítsa össze a szállítói egyenlegeket és vizsgálja meg, hogy talál-e nem várt változásokat, vagy várt változások hiányát!</p> <p>A vizsgálat kiterjedhet pl. jelentős szállítóknak bekövetkezett változásokra, szállítói kintlévőségek korának változásaira, tartozik egyenlegek szaporodására stb.</p>	x	x			

2	Vizsgálja meg a szállítók forgási sebességének változását az előző időszakhoz képest!	x	x	x		
---	---	---	---	---	--	--

9. Feladat megoldása

A példában szereplő programpontok az alábbi audit célokra vonatkoznak:

Programpont	Audit cél
1, Válasszon ki 10 tételt a leltározók által felvett tételek közül és ellenőrizze le, hogy a tételek fizikailag léteznek, és a darabszámuk egyezik a megszámlolt és papíron rögzített mennyiséggel.	Létezés
2, Amennyiben lát sérült, vagy elfekvőnek látszó (pl. poros) készletet, arra kérdezzen rá, írja fel az azonosítóját és a mennyiségét.	Értékelés
3, Amennyiben problémát lát a készletek fizikai védeltségét tekintve kérdezzen rá és írja fel a körülményeket.	Létezés
4, Figyelje meg a leltározó csapatot és ellenőrizze le hogy	
e. A csapat olyan tagokból áll, akik ismerik a készletet, de van benne olyan személy is, aki nem felel a készletért a napi tevékenység során.	Létezés, Teljesség
f. A csapat nem használ mennyiségi adatokat tartalmazó analitikát a számolásnál (vakleltár)	Létezés, Teljesség
g. A csapat hogyan gondoskodik arról, hogy a raktárban található összes készlet megszámlálásra és felvételre kerüljön	Teljesség
h. Van-e eljárása a csapatnak arra, hogy a leltárfelvétel közbeni ki és bevételezések rögzítésre kerülnek	Teljesség, Létezés

További észrevételek lehetnek még:

- Célszerű a tesztszámlálást két irányban elvégezni. A fenti példában csak az egyik szerepel: a listáról választott tételek egyeztetése a tényleges darabszámokhoz. Ezen kívül a tesztet fordítva is el kell végezni, hogy megbizonyosodjunk a raktárban választott készletek felkerültek-e a leltárívekre (Teljesség nem teljesül).
- Mint korábban említettük, a mintavételezés témakörével nem foglalkoztunk. Ettől függetlenül felmerülhet a kérdés, hogy miért 10 tétel került kiválasztásra.
- Nincs lefedve a fenti listában a „Jogok és kötelezettségek” audit cél. Előfordulhatnak más tulajdonában lévő, megőrzésre átvett, zár alá vett stb. készletek, amelyeket el kell különíteni azoktól a tételektől, amelyek felett a társaság szabadon rendelkezik.

- Gondot okozhat, ha a társaság eljárásai elégtelenek a leltározás közben zajló készletmozgásokkal kapcsolatban. A legcélravezetőbb az a módszer, ha nincs ki és beszállítás a leltározás ideje alatt.
- Nem tér ki a program a fordulónap körüli készletmozgások dokumentumainak begyűjtésére (be és kiszállítások szállítólevelei, bevétjegyek, számlák stb.), pedig ezeknek a megszerzése a leltározás alatt fontos az év végi audit munka szempontjából.
- Nem tér ki az audit program a leltárszabályzat, a leltározási ütemterv vizsgálatára.

10. Feladat megoldása

A SZOLGÁLTATÓ Kft. esetében elvégeztük a kapcsolt egyenlegek és a szállítók köröztetését. A tételek vizsgálatának eredményét célszerű külön-külön kiértékelni:

- Mérlegértékek (egyszerűség kedvéért feltételezzük, hogy év végére nem változtak értékben, csak összetételben a korábbi értékhez képest):

Szállítók 130 millió Ft

Kapcsolt vállalkozásoktól 515 millió Ft

származó rövid lejáratú kötelezettség

- Lényegességi szintek (lásd 4. Feladat):
 - pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó = 24 millió Ft
 - végrehajtási lényegességi szint = 18 millió Ft.
 - elhanyagolható hiba = 240 ezer Ft

Kapcsolt egyenlegek (adatok millió forintban):

Kapcsolt partner	Analitika	Visszaigazolt egyenleg	Eltérés	Eltérés oka
Alfker GmbH	5	112	107	Nem érkezett be a számla a társasághoz, emiatt nem könyvelték, pedig jogos teljesítésről van szó és 2010-et érint.
Alfabit s.r.o	200	200	0	
Betabit Ltd.	310	310	0	
Összesen	515	622	107	
Analitika/főkönyv összesen	515			
Köröztetett	100%			

A kapcsolt feleknél 100%-os volt a lefedettség, mivel minden partnert kiválasztottunk köröztetésre, és ezek vissza is érkeztek. Egy esetben volt eltérés: a belső ellenőrzési rendszer hiányosságából adódóan nem tűnt fel az ügyfélnek, hogy hiányzik egy bejövő tétel, holott a teljesítés megtörténtéről tudtak. Extrapolálnunk azért nem kell az eltérést, mivel nincs is mit, hiszen a teljes populációt vizsgáltuk, és nem csak egy mintát. A hiba jóval meghaladja az elhanyagolható hiba szintjét (sokkal a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség felett is van), így jelentősnek minősül, módosítás szükséges. A tételt szerepeltetni kell az audit

eltérések listáján. A példában az ügyfél egyetért a módosítással, tehát ha könyveli a tételt, a kapcsolt egyenlegek köröztetésének vizsgálata további munka nélkül lezárható.

Szállítók (adatok millió forintban)

Szállító	Analitika	Visszaigazolt egyenleg	Eltérés	Eltérés oka
Alfa Kft	22	22		
Béta Zrt	18	43	25	Vita van az ügyfél és a szállító között egy számlát illetően.
Cebit Kft.	15	15		
Debko Zrt	7	7		
Kdfe Kft.	3	3		
Lémai Kft	1	1,1	0,1	Rögzítési hiba, a könyvelő véletlenül elütötte az egyik számla adatait a rendszerben.
Ugenho Kft	13	13		
Molli Bt	30	30		
Hagefe Bt.	11	11		
Zeta Kft.	10	nem érkezett vissza		
Összesen	110		25,1	
Analitika/főkönyv összesen	130			
Köröztetett	85%			
Visszaérkezett	77%			
Visszaérkezett, alátámasztott	62%	csak azok a tételek, ahol van és egyezik a visszaigazoló		

Első körben azt kell megvizsgálnunk, hogy rendszerhibáról vagy egyedi hibáról van szó. A Lémai Kft. esetében mindenképpen rendszerhiba, hiszen a belső kontrollok nem hárították el azt a lehetőséget, hogy helytelenül kerüljön rögzítésre a számla. A Béta Kft.-nél nem egyértelmű, hogy előfordulhatott-e még hasonló eset, ezért mivel nem egyértelmű, hogy izolált a hiba, rendszerhibának minősítjük. Mindkét hibát tehát szerepeltetjük az extrapolálásban, ahol a mintát kivetítjük a teljes populációra:

Extrapolált hiba: $25,1 * (130 / (110-10)) = 32,63$ millió Ft.

(csak a visszaérkezett egyenlegekkel számolunk!)

Ez meghaladja mind a végrehajtási, mind a pénzügyi kimutatások egészére vonatkozó lényegesség szintjét. További munkát kell végezni, a vizsgálat kiterjesztésével, mivel a populáció további részében is maradhattak korrigálatlan eltérések.

Tegyük fel, hogy a további vizsgálatok (pl. további szállítókat választottunk ki és küldtünk ki köröztető leveleket, mindegyik visszaérkezett és egyezett) során nem találtunk eltérést. Így ez a két hiba maradt fenn, amelyet meg kellene oldani. A Zéta Kft. továbbra sem igazolt vissza, viszont alternatív módszerekkel sikerült meggyőződni az egyenlegről.

A Lémai Kft.-nél 0,1 millió Ft volt az eltérés, ez az elhanyagolható hiba (0,24 millió Ft) alatt van. Ha csak ez lenne a hiba, nem könyveltetnénk semmit, és az audit eltérések listáján sem szerepeltetnénk. Az ügyfél ettől függetlenül lekönyvelte a tételt.

A Béta Zrt.-nél talált eltérés hiba, hiszen a teljesítés jogos volt, szerepeltetni kell a könyvekben a számlát. Ezért az audit eltérések listájára felkerül a 25 millió Ft-os tétel. Az ügyfél nem hajlandó könyvelni a tételt, mert ezzel lerontaná a tárgyévi eredményt, és a vezetőség elvesztené a bónuszának a nagy részét, mivel pont ezzel a tétellel nem teljesülne a terv.

Éljünk azzal a feltételezéssel, hogy a könyvvizsgálat során ezen a 25 millió Ft-on kívül más könyveletlen hibát nem találtunk, tehát ez az egyetlen megoldatlan tétel. Ebben az esetben korlátozni a jelentést, mivel a 25 milliós véleményeltérés meghaladja a lényegességi szintet. A teljességi nyilatkozatban a vezetőség megerősíti, miért nem ért egyet a tétel lekönyvelésével. A témáról ezen kívül az összefoglaló dokumentumban is szót kell ejteni, valamint figyelembe kell majd venni a követő év könyvvizsgálatának kockázatbecslési eljárásainál.

11. Feladat megoldása

A)

A 10. Feladat alapján a SZOLGÁLTATÓ Kft.-nél találtunk a szállítóknál 25 millió Ft könyveletlen kötelezettséget (Béta Zrt.). A tétel eredményt érintett volna, de a társaság vezetősége nem volt hajlandó rögzíteni. A számla 20 millió Ft + 25% áfáról szólt és az igénybevett szolgáltatások közé kellett volna könyvelni. Tegyük fel, hogy a társaság év végén áfa visszaigénylő pozícióban van, így áfa követelést mutat ki a mérlegében.

A tétel **jelentős**, de a pénzügyi kimutatásokra nézve **nem átfogó**. Így a **pénzügyi kimutatásokban található lényeges hibás állítás miatt korlátozni kell a könyvvizsgálói véleményt**.

Független könyvvizsgálói jelentés

A SZOLGÁLTATÓ Kft. tulajdonosainak

Az éves beszámolóról készült jelentés

Elvégeztem(ük) a SZOLGÁLTATÓ Kft. mellékelt 2010. évi éves beszámolójának a könyvvizsgálatát, amely éves beszámoló a 2010. december 31-i fordulónapra elkészített mérlegből – melyben az eszközök és források egyező végösszeg XXX E Ft, a mérleg szerinti eredmény XXX E Ft nyereség –, és az ezen időponttal végződő évre vonatkozó eredménykimutatásból, valamint a számviteli politika meghatározó elemeit és az egyéb magyarázó információkat tartalmazó kiegészítő mellékletből áll.

A vezetés felelőssége az éves beszámolóért

A vezetés felelős az éves beszámolónak a számviteli törvényben foglaltakkal és a Magyarországon elfogadott általános számviteli elvekkel összhangban történő elkészítéséért és valós bemutatásáért, valamint az olyan belső kontrollokért, amelyeket a vezetés szükségesnek tart ahhoz, hogy lehetővé váljon az akár csalásból, akár hibából eredő lényeges hibás állításoktól mentes éves beszámoló elkészítése.

A könyvvizsgáló felelőssége

Az én felelősségem (a mi felelősségünk) az éves beszámoló véleményezése könyvvizsgálatom(unk) alapján. Könyvvizsgálatomat(unkat) a magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standardok és a könyvvizsgálatra vonatkozó – Magyarországon érvényes – törvények és egyéb jogszabályok alapján hajtottam(tuk) végre. Ezek a standardok megkövetelik, hogy megfeleljek(ünk) bizonyos etikai követelményeknek, valamint hogy a könyvvizsgálatot úgy tervezzem(zük) meg és végezzem(zük) el, hogy kellő bizonyosságot szerezzek(zünk) arról, hogy az éves beszámoló mentes-e a lényeges hibás állításoktól.

A könyvvizsgálat magában foglalja olyan eljárások végrehajtását, amelyek célja könyvvizsgálati bizonyítékot szerezni az éves beszámolóban szereplő összegekről és közzétételekről. A kiválasztott eljárások, beleértve az éves beszámoló akár csalásból, akár

hibából eredő, lényeges hibás állításai kockázatának felmérését is, a könyvvizsgáló megítélésétől függenek. A kockázatok ilyen felmérésekor a könyvvizsgáló az éves beszámoló gazdálkodó egység általi elkészítése és valós bemutatása szempontjából releváns belső kontrollt azért mérlegeli, hogy olyan könyvvizsgálati eljárásokat tervezzen meg, amelyek az adott körülmények között megfelelőek, de nem azért, hogy a vállalkozás belső kontrolljának hatékonyságára vonatkozóan véleményt mondjon. A könyvvizsgálat magában foglalja továbbá az alkalmazott számviteli politikák megfelelőségének és a vezetés által készített számviteli becslések ésszerűségének, valamint az éves beszámoló átfogó prezentálásának értékelését is. Meggyőződésünk, hogy a megszerzett könyvvizsgálati bizonyíték elegendő és megfelelő alapot nyújt korlátozott könyvvizsgálói záradékom(unk) (véleményem(ünk)) megadásához.

A korlátozott vélemény alapja

A szállítói kötelezettségek nem tartalmazzak egy 25 000 ezer forint értékű kötelezettséget, amelynek kapcsán a teljesítés 2010-ben megtörtént. Ennek megfelelően a szállítói kötelezettségek értékét 25 000 ezer forinttal, az egyéb követelések között kimutatott áfa követelés értékét 5 000 ezer forinttal, az igénybevett szolgáltatások értékét 20 000 ezer forinttal növelni kellene.

Korlátozott vélemény

A könyvvizsgálat során a SZOLGÁLTATÓ Kft. éves beszámolóját, annak részeit és tételeit, azok könyvelési és bizonylati alátámasztását az érvényes nemzeti könyvvizsgálati standardokban foglaltak szerint felülvizsgáltam(tuk), és ennek alapján elegendő és megfelelő bizonyosságot szereztem(ünk) arról, hogy az éves beszámolót az előző szakaszban ismertetett ténynek az éves beszámolóra gyakorolt hatása kivételével a számviteli törvényben foglaltak és az általános számviteli elvek szerint készítették el. Véleményem(ünk) szerint az éves beszámoló a fenti korlátozással a SZOLGÁLTATÓ Kft. 2010. december 31-én fennálló vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről megbízható és valós képet ad.

Egyéb jelentéstételi kötelezettség az üzleti jelentésről

Elvégeztem(ük) a SZOLGÁLTATÓ Kft. mellékelt 2010. évi üzleti jelentésének a vizsgálatát.

A vezetés felelős az üzleti jelentésnek a számviteli törvényben foglaltakkal és a Magyarországon elfogadott általános számviteli elvekkel összhangban történő elkészítéséért. Az én (a mi) felelősségem(ünk) az üzleti jelentés és az ugyanazon üzleti évre vonatkozó éves beszámoló összhangjának megítélése. Az üzleti jelentéssel kapcsolatos munkám(nk) az üzleti jelentés és az éves beszámoló összhangjának megítélésére korlátozódott és nem tartalmazta egyéb, a Társaság nem auditált számviteli nyilvántartásaiból levezetett információk áttekintését.

Véleményem(ünk) szerint a SZOLGÁLTATÓ Kft. 2010. évi üzleti jelentése a SZOLGÁLTATÓ Kft. 2010. évi éves beszámolójának adataival összhangban van.

Keltezés

Könyvvizsgáló cég képviselőjének aláírása
Képviselőre jogosult neve
Könyvvizsgáló cég neve
Könyvvizsgáló cégszékhelye
Nyilvántartási szám

Kamarai tag könyvvizsgáló aláírása
Kamarai tag könyvvizsgáló neve
Nyilvántartási szám

B)

A NAGYKER Kft. esetében több tétel is szerepel az audit eltérések listáján, amelyet az ügyfél nem könyvelt. A hibák **jelentősek** és összevontan **átfogónak** minősülnek a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan (összesen 1 050 eFt, ami meghaladja a mérlegfőösszeg felét!). Ez azt eredményezi, hogy a könyvvizsgálónak **ellenvéleményt** kell kibocsátania. Csak a jelentés releváns részeit mutatjuk be.

.....

Az elutasító záradék (ellenvélemény) alapja

A NAGYKER Kft vevőkövetelései között kimutatott egyik üzleti partnerének fizetőképességével kapcsolatban jelentős bizonytalanság áll fenn. A vevő egyenlege a mérlegben 200 000 eFt, amelyre a társaság nem számolt el értékvesztést. Mivel a kintlévőség több, mint 360 napja fennáll és nincs jele annak, hogy a követelés pénzügyileg rendeződik a vevők értékét 200 000 eFt-tal csökkenteni, az egyéb ráfordítások értékét 200 000 eFt-tal növelni kellene.

A NAGYKER Kft egyik termékcsoportjára vonatkozóan új környezetvédelmi előírások váltak hatályossá 2010 elején, ahogy az a kiegészítő melléklet X pontjában bemutatásra került. A változások miatt az áruk között szereplő 300 000 eFt értékű termék Európában eladhatatlanná vált. A társaság nem számolt el értékvesztést a nem értékesíthető árukra. Jelentős bizonytalanságot látunk a készletek között szereplő 300 000 eFt összegű áru értékének jövőbeni realizálhatóságát illetően.

A NAGYKER Kft nem értékelte át a rövid lejáratú hitelek között kimutatott svájci frank alapú bankhittelét, melynek mérlegben szereplő összege 1 400 000 eFt. A NAGYKER Kft számviteli politikájában szereplő választott árfolyamon a kötelezettség összege 1 900 000 eFt. Emiatt a rövid lejáratú hitelek és, a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításainak értékét 500 000 eFt-tal növelni kellene.

Elutasító záradék (ellenvélemény)

A könyvvizsgálat során a NAGYKER Kft. éves beszámolóját, annak részeit és tételeit, azok könyvelési és bizonylati alátámasztását az érvényes nemzeti könyvvizsgálati standardokban foglaltak szerint felülvizsgáltam(tuk), és ennek alapján elegendő és megfelelő bizonyosságot szereztem(tünk) arról, hogy az éves beszámolót az elutasító záradék (ellenvélemény) alapja szakaszban tárgyalt tények kihatásai miatt nem a számviteli törvényben foglaltak és az általános számviteli elvek szerint készítették el. Véleményem(ünk) szerint az éves beszámoló a vállalkozó NAGYKER Kft. 2010. december 31-én fennálló vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről nem ad megbízható és valós képet.

.....

C)

Az ÉTTEREM Kft. esetében nem tudunk meggyőződni az árbevételről, mert nincsen bizonylati alátámasztása a főkönyvben szereplő összegnek (a pénztárgépben sokkal kevesebb szerepel, nem tudjuk, mi a jó összeg). A hatás **jelentős és átfogó** is egyben. Emiatt a könyvvizsgálónak **el kell utasítania** a véleménynyilvánítást. Csak a jelentés releváns részeit mutatjuk be.

.....

A könyvvizsgáló felelőssége

A mi felelősségünk a pénzügyi kimutatások véleményezése a könyvvizsgálatnak a nemzetközi könyvvizsgálati standardokkal összhangban történő elvégzése alapján. A véleménynyilvánítás visszautasításának alapja bekezdésben leírt kérdés miatt azonban nem tudtunk elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot szerezni könyvvizsgálói véleményünk megalapozásához.

A véleménynyilvánítás visszautasításának alapja

Az ÉTTEREM Kft. árbevétele kizárólag készpénzes értékesítésekből tevődik össze, viszont a beszámolóban szereplő összeget a pénztárgépből származó analitika nem támasztja alá. A beszámolóban található árbevétel értékéről bizonylati alátámasztottság hiányában nem lehet meggyőződni.

A véleménynyilvánítás visszautasítása

A véleménynyilvánítás visszautasításának alapja bekezdésben leírt kérdés jelentősége miatt nem tudtunk elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot szerezni könyvvizsgálói véleményünk megalapozásához. Ennek megfelelően nem nyilvánítunk véleményt a pénzügyi kimutatásokra vonatkozóan.

.....

D)

Mivel az ÜVEGFÚVÓ Kft. nem vezet folyamatos készletnyilvántartást, így lehetetlen modellezni a készletek év végi mennyiségét, még akkor is, ha tartanának a könyvvizsgáló kedvéért egy újabb leltárfelvételt. A készletek ügyfél által leltározott mennyiségéről így nem tudunk meggyőződni. Más audit módszerrel sem lehet a mérlegben szereplő készletérték alátámasztottságáról megbizonyosodni. A készletek értéke meghaladja a lényegességi szintet, így a hatás **jelentős**, viszont **nem átfogó**, mert a készletek értéke csak a mérlegfőösszeg $200/4\ 500 = 4,4\%$ -a. **Elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték szerzésére való képtelenség miatt korlátozott záradékot fogunk kiadni (hatókör korlátozás).** Csak a jelentés releváns részeit mutatjuk be.

.....

A korlátozott vélemény alapja

A készletek 2010. december 31-i leltárfelvételén nem tudtam(unk) részt venni, mivel annak időpontja megelőzte a könyvvizsgálatra vonatkozó megbízásom(unk) időpontját. A társaságnak a készletek nyilvántartására vonatkozó rendszere miatt a készletek mennyiségéről egyéb könyvvizsgálati eljárásokkal sem tudtam(unk) meggyőződni.

Korlátozott vélemény

A könyvvizsgálat során az ÜVEGFÚVÓ Kft. éves beszámolóját, annak részeit és tételeit, azok könyvelési és bizonylati alátámasztását az érvényes nemzeti könyvvizsgálati standardokban foglaltak szerint felülvizsgáltam(tuk), és ennek alapján a készletek mennyiségének kivételével elegendő és megfelelő bizonyosságot szereztem(ünk) arról, hogy az éves beszámolót, kivéve az olyan esetleges módosítások hatásait, amelyek szükségesek lettek volna, ha meg tudtunk volna győződni a készletek mennyiségéről, a számviteli törvényben foglaltak és az általános számviteli elvek szerint készítették el.

Véleményem(ünk) szerint az éves beszámoló a fenti korlátozással az ÜVEGFÚVÓ Kft. 2010. december 31-én fennálló vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről megbízható és valós képet ad.

.....